

OUD HOORN

KWARTAALBLAD VAN DE VERENIGING OUD HOORN

19e jaargang nr. 4, 15 december 1997



In dit nummer:

- Uitslag ledenenquête ■ Van de laatste stadsorganist
- Zwarte bruidegom, blanke bruid
- Eerste penningmeester Maarten Storm

COLOFON:

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.

Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van f 5,— per stuk voor leden en f 7,50 voor niet-leden.

Bestuur:

A.G.F. van Weel, voorzitter
A. de Graaf, vice-voorzitter
Mw. P.M. Huisman, secretaris
Mw. P. van Leeuwen, tweede secretaris
W.L. van der Waal, penningmeester
L.P.M. Hoogeveen, archivaris
A. Boezaard
Mw. M. Faber-Zwart
P.R. Kleintjes
J. Rietvink

Secretariaat:

Postbus 346, 1620 AH HOORN
Tel. 0229-234558

Contributie Oud Hoorn:

minimaal f 35,— per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- een éénmalige bijdrage van minimaal f 980,—, indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- een éénmalige bijdrage van minimaal f 700,—, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 21 44 888 t.n.v.

Penningmeester Ver. Oud Hoorn,
Postbus 346, 1620 AH HOORN

Redactiecommissie:

L.P.M. Hoogeveen,
H.A. Lansdaal, H.W. Saaltink,
Femke Uiterwijk, F.L. Zack

Redactie-adres:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100,
1621 BZ Hoorn

Voor informatie over het kwartaalblad en de vereniging:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98
1621 BZ HOORN, tel. 0229 - 210220

Ereleden:

Mr. Dr. B.R. Canneman,
oud-burgemeester †
H. Krijgsman, oud-bestuurslid †
C. Kupperts, oud-administrateur †
D. Breebaart, oud-voorzitter
Stichting Stadsherstel Hoorn
Drs. H.M. van den Berg,
kunsthistorica
J.L.N. Dijkstra, oud-redactielid †
J.M. Baltus, oud-voorzitter †
J.P.H. v.d. Knaap
J.E.J. Lamers

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Productie kwartaalblad

Vormgeving en pre-press: Nyvonco Heerhugowaard
Druk: Drukkerij Klaassen B.V. Hoorn

Oud Hoorn

Opgericht 6 juni 1917.

Artikel 2 der statuten, goedgekeurd door de algemene ledenvergadering van 25 november 1989 en vastgesteld bij notariële akte van 12 februari 1990: "De vereniging stelt zich ten doel het behouden van de schoonheid en het in herinnering houden van het verleden van de stad Hoorn, een en ander in de ruimste zin".

INHOUD

Een nieuw verenigingsgebouw	147
Van de bestuurstafel	148
Verslag Najaarsledenvergadering.....	152
Resultaten ledenonderzoek 1997.....	154
Hoorns laatste stadsorganist Johannes Wilhelmus Swarthoff	156
Zwarte bruidegom, blanke bruid.....	163
Pagina 2500 in Oud Hoorn 76.....	164
Hoornse wasserijen.....	165
Maarten Storm (1917-1927).....	166
Het oude prentenboek van Hoorn (3).....	168
Stadsbeeld, restauratie, wijzigingen, verval	171
ALDI informeert	176
De klanken van het Carillon	177
Kent u Hoorn ook zo	178
Kerkmeijer-De Regtstichting 1997	180
Men vraagt ons	181
In memoriam Jan Luiten	185
Telmerken Caeciliakapel Hoorn.....	187
Inhoudsopgave 1997	191
Hoe Hoorn veranderde	192

Bij de voorplaat:

Het nieuwe onderkomen van de vereniging

Foto's en illustraties:

Archiefdienst Westfriese Gemeenten, W.L. van der Waal, A.G.F. van Weel, F. Uiterwijk, A. van Zoonen, H. Saaltink, H.A.M. Stumpel en fam. Luiten.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (20e jaargang nr. 1) zal omstreeks 15 maart 1998 verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 10 februari a.s. in te leveren bij het redactie-adres:
F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn.

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 0229-280022). Geopend: het gehele jaar, maandag t/m vrijdag van 11.00-17.00 uur, zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Museum van de Twintigste eeuw

Bierkade 4 en 4a, Hoorn. Geopend: dinsdag t/m zondag 10.00-17.00 uur.
Maquette Hoorn Anno 1650 Eigendom Ver. Oud Hoorn, Bierkade 4 en 4a.
Openingstijden: dinsdag t/m zondag 10.00-17.00 uur.

Archiefdienst Westfriese Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 0229 - 252200. Postadres: Archiefdienst Westfriese Gemeenten, Postbus 603, 1620 AR HOORN
De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur.
Tussen 12.30 en 13.30 en ná 16.45 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.
Avondopenstelling elke tweede en vierde donderdag van de maand van 19.00-21.45 uur. Na 20.00 uur zal de toegang naar de studiezaal worden afgesloten. Uiteraard is het voor bezoekers wel mogelijk op het gewenste tijdstip te vertrekken
Door het archief verricht onderzoek f 17,00 per half uur; fotokopieën f 0,90.
Eigen onderzoek op de studiezaal en het lenen van boeken uit de bibliotheek (niet alles wordt uitgeleend) is gratis.

Een nieuw verenigingsgebouw in het hart van onze stad

Aan een speurtocht van een aantal jaren kwam op zaterdag 11 oktober een einde toen wethouder Schaper de sleutel van het pand Onder de Boompjes 22 overhandigde aan de voorzitter (zie foto). De viering van het tachtigjarig jubileum had niet beter kunnen worden afgesloten. De wens naar een eigen verenigingsgebouw midden in de historische stad was in vervulling gegaan. De huidige ruimte op de zolder van theater Het Pakhuis bleek al snel na de ingebruikname in 1992 te slecht bereikbaar om een echte ontmoetingsplaats van Oud Hoorngezinden te zijn. Het bestuur is de gemeente erkentelijk dat zij, toen de gelegenheid daar was, zo snel en doeltreffend heeft gehandeld. "De gemeente hecht er sterk aan dat een belangrijke vereniging als Oud Hoorn op een goed bereikbare plaats zit", stelde de wethouder. Schildersbedrijf Polman ondersteunde de kleine openingsplechtigheid met de opschildering van het straatnaambordje van Onder de Boompjes.

Oud Hoorn zit voortaan niet alleen op een goed bereikbare plaats, het voormalige Oost-Indische Pakhuis biedt qua ruimte ook veel meer mogelijkheden voor verschillende verenigingsactiviteiten: een winkelruimte, een kantoorruimte, een plek om exposities te houden, een gelegenheid om kennis te nemen van het documentatiemateriaal, vergaderruimte en zelfs, op de bovenste verdieping een voorziening om tijdelijk te overnachten. Bestuurslid Leo Hoogeveen heeft zich de afgelopen weken reeds gestort op het historisch onderzoek van het voormalige VOC-pand. Daarnaast bestudeert een kleine commissie van bestuursleden op dit moment de gebou-

welijke mogelijkheden op basis van een plan van eisen. Hierna zal het bestuur zich moeten uitspreken over dat plan en over de financiële haalbaarheid. Wanneer er meer duidelijkheid is, zal er waarschijnlijk een extra beroep worden gedaan op de leden. Voorlopig zijn de nutsvoorzieningen aangesloten en is het wachten op verdere stappen. De Pakhuiszolder blijft de komende tijd nog in gebruik bij de vereniging.

Ondertussen hebben de genoemde ontwikkelingen bijgedragen tot het voornemen om de Stichting Het Pakhuis te ontbinden. Zoals bekend, werkten in deze stichting de Vereniging Oud Hoorn, de Stichting De Achterstraat en de Stichting Hiaat samen om het pand aan Onder de Boompjes 21 te beheren. Nu de kunstenaarsstichting De Achterstraat is opgeheven en Oud Hoorn binnen afzienbare tijd het pand verlaat, heeft het Pakhuisbestuur besloten om de stichting per 31 december 1998 op te heffen. De stichting Hiaat had al eerder te kennen gegeven dat zij belangstelling had voor de zolderruimte na vertrek van Oud Hoorn. In goed overleg is overeenstemming bereikt over de overdracht van de investeringsomvang die onze vereniging daarin heeft gedaan. Oud Hoorn krijgt gedurende vijftien jaar (voor zo'n zesmaal per jaar) omniét het gebruiksrecht van de theaterzaal. Hier zullen in ieder geval de Oud Hoorn-lezingen blijvend worden verzorgd.

Wethouder Schaper overhandigt de sleutel van Onder de Boompjes 22 aan voorzitter Ton van Weel.



Van de bestuurstafel

A.G.F. van Weel, voorzitter



Bij dit kwartaalblad

Hopelijk heeft u bij het ter hand nemen van dit laatste nummer van de 19e jaargang gemerkt dat de nieuwe verenigingsfolder is bijgevoegd. Dit keer vraagt het bestuur heel nadrukkelijk uw belangstelling en inzet voor de eigen vereniging onder het motto: "Werf een nieuw lid voor Oud Hoorn!"

Meestal wordt uw aandacht gevraagd voor een historische publicatie of voor een actie op monumentaal gebied. Nu gaat het om het directe belang van uw eigen vereniging. Het bestuur heeft er het volste vertrouwen in dat heel veel leden zich met succes zullen inzetten voor deze ledenwerfcampagne. Het rekt op u!

Stichting Kerkmeijer-de Regt: bravo!

Blij verrast werd het bestuur toen het vernam dat het bestuur van de Kerkmeijer-de Regtstichting had besloten om het nog resterende bedrag van een lening aan onze vereniging te willen omzetten in een schenking. In 1989 verleende de stichting aan Oud Hoorn een renteloze lening van f 22.000,- voor de aanschaf en restauratie van de twee verenigingspanden aan het Buurtje. In 1992 schold de stichting een aanzienlijk deel van die schuld kwijt.

Door de laatste geste van de stichting Kerkmeijer-de Regt is de vereniging aan het eind van dit kalenderjaar in één keer een schuld van achtduizend gulden kwijt. Dit schitterend gebaar motiveerde de stichting door te wijzen op de symbolische betekenis van het bedrag: tachtig maal honderd gulden bij het tachtig jarig bestaan! Bovendien wilde het stichtingsbestuur een krachtige daad stellen bij de start van het nieuwe verenigingsgebouw. Het verzocht Oud Hoorn dan ook om het kwijtschuldigen bedrag te willen reserveren voor de inrichting daarvan. Daar bestond natuurlijk geen enkel bezwaar tegen. Het behoeft geen betoog dat het bestuur van Oud Hoorn het stichtingsbestuur bijzonder veel dank verschuldigd is voor deze genereuze stimulans.

Brand in Breed 12

Eén van Oud Hoorns rijksmonumenten is ternauwernood ontsnapt aan algehele verwoesting door brand. In de nacht van 22 op 23 oktober woedde een korte maar hevige vuurzee in de winkelruimte op de benedenverdieping. Doordat het vuur geen zuurstof toegevoerd kreeg – de ramen waren gesloten en de ruiten weerstonden de hitte – zijn de vlammen vanzelf uitgegaan. De oorzaak van de brand is waarschijnlijk een mechanisch mankement onder in de z.g. kleurdompelaar. Resultaat van de brand was niet alleen een enorme chaos in de kaarsenmakerij van De Rode Luifel (zie foto) maar letterlijk alles in het gehele pand raakte bedekt met een laag vette roet.

De schade-experts en de betrokken verzekeringsmaatschappijen zijn onmiddellijk ingeschakeld. Rudy Kleintjes, ons bestuurslid belast met het beheer van de verenigingspanden, heeft er de handen vol aan ge-

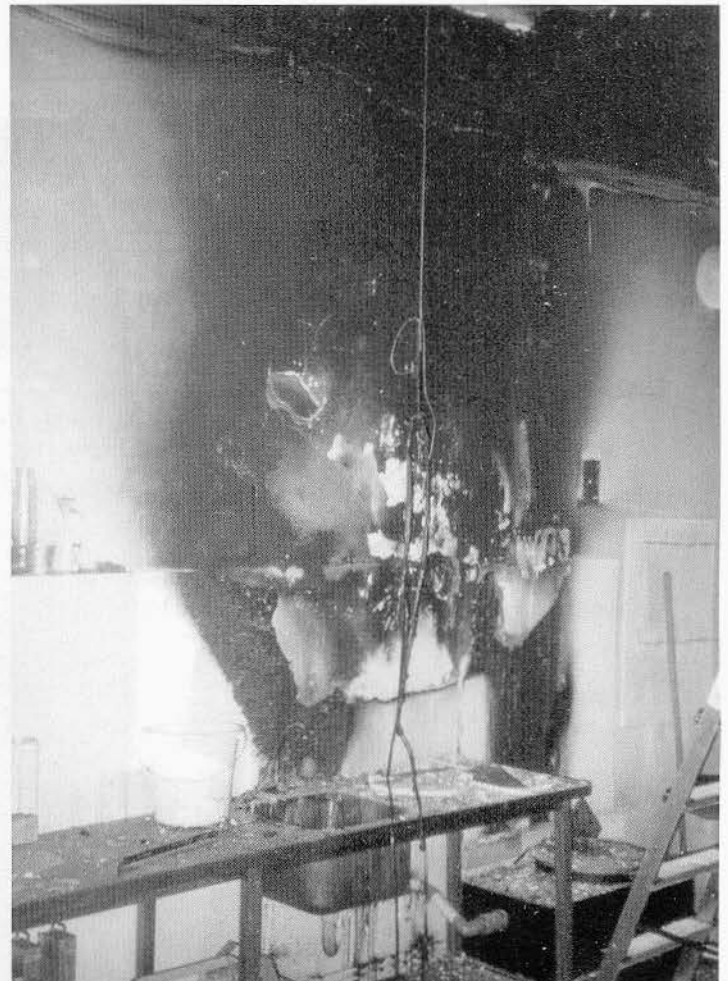
had. De afgelopen weken is de winkelruimte leeggehaald en zijn alle verdiepingen grondig schoongemaakt. De aannemer heeft de beperkte monumentale schade – twee sleutelstukken zijn vernieuwd – aan het plafond hersteld zodat de winkelruimte nu in haar geheel opnieuw geschilderd kan worden en van nieuwe elektrische leidingen kan worden voorzien. Met man en macht wordt gewerkt om de winkel een paar weken voor de feestdagen te kunnen heropenen.

Wat haar bezit betreft, is de Stichting Monumenten Oud Hoorn door het oog van de naald gekropen.

De zaak Visserseiland

Onlangs heeft de vereniging de schriftelijke versie van de uitspraak van de Voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State ontvangen inzake haar bezwaarschrift tegen het bestemmingsplan Visserseiland. Zoals bekend beoogt het plan onder meer de bouw van 112 woningen en appartementen mogelijk te maken. Het plangebied omvat het gebied

De ravage in de kaarsenmakerij na de brand in het pand Breed 12.



van het Visserseiland, met inbegrip van De Haai en de jachthaven.

Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland hebben, nadat de raad van de gemeente Hoorn dat reeds op 8 oktober 1996 had gedaan, aan het gewraakte bestemmingsplan goedkeuring verleend. Oud Hoorn kan zich, om de bekende redenen, met die goedkeuring niet verenigen en heeft om schorsing gevraagd. Daarbij is tevens, namens de vereniging, door raadsheer mr. Loomans aangevoerd dat het provinciale besluit onbevoegd is genomen, aangezien er sprake is van een onjuiste mandatering van het hoofd rayon Noord van het bureau Lokale Planologie.

In zijn uitspraak stelt de voorzitter vast dat aan het provinciale besluit geen beslissing van Gedeputeerde Staten ten grondslag ligt. Hij is van oordeel dat het verlenen van mandaat aan een ambtenaar om te beslissen omtrent goedkeuring van een bestemmingsplan waarbij tevens wordt beslist over tegen het plan ingediende bedenkingen, zich niet verdraagt met het stelsel van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Naar zijn oordeel is het besluit derhalve onbevoegd genomen. Hij voegt daar aan toe dat het aannemelijk is dat de Afdeling in het bodemgeschil het besluit ook zal vernietigen. Het Oud Hoorn-verzoek om schorsing dient dus te worden ingewilligd.

Naar het oordeel van het bestuur van Oud Hoorn dient de hele procedure, met inbegrip van een nieuwe hoorzitting, vanaf het provinciale niveau opnieuw te geschieden. Wij wachten in spanning het initiatief daartoe van de provincie af.

In de zaak omtrent het drijvende terras in de Appelhaven heeft het bestuur het college van B. & W gevraagd of de geruchten kloppen dat de exploitatie van restaurant Bohemen in andere handen is overgegaan. Daarmee zou de eerder verleende gedoogbeschikking komen te vervallen en kan het terras worden verwijderd. Ook in deze zaak wachten wij met belangstelling op de reactie van de overheid.

Planvorming Stationsgebied stilgelegd

Naar aanleiding van het bericht in de pers dat het Hoornse college besloten heeft om te wachten met het ontwerpen van een bestemmingsplan voor het Stationsgebied, heeft het bestuur gemeend om nogmaals in niet mis te verstane woorden zijn opvattingen over het veelvuldig hanteren van de z.g. artikel 19-procedure aan de kaak te stellen. Oud Hoorns bedenkingen daartegen zijn ook verstuurd naar het provinciaal bestuur en naar de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Hoorn is een stad met een hoog plangehalte, dat is genoegzaam bekend. Hoorn is ook een stad waarin – zeker in beginfasen van nieuw beoogde ruimtelijke ontwikkelingen – veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de artikel 19-procedure wanneer het instrument en het juridisch kader van een bestemmingsplan veel meer voor de hand ligt. Het heeft heel lang geduurd alvorens de bouwplannen op het Visserseiland en de beoogde ontwikkelingen in het Julianapark-annex Karperkuilgebied in een daartoe passend juridisch kader werden gegoten. Nog is het feitelijk niet zo ver. Ook de ideeën met het gebied aan het Jeurde en nu weer die over het Stationsgebied (zie ook de rubriek Stadsbeeldbewaking) hebben of krijgen voorlopig geen verankering in een bestemmingsplan. Wat zal er straks gebeuren op het terrein van het voormalige Witte Badhuis? Het is toch niet te hopen dat Hoorns nieuwe schouwburg via opnieuw een artikel 19-procedure moet worden gerealiseerd.

Die weg is nu eenmaal niet door de wetgever gecreëerd voor dergelijke grote ingrepen op het terrein van de ruimtelijke ordening. Inspraakprocedures vergen in de regel de nodige tijd en dat is een reden temeer om tijdig de juiste procedures te starten. Zij waarborgen het democratisch gehalte van onze besluitvorming. Klachten over de vertragende werking van inspraakrondes lijken te zijn ingegeven door de politieke wil daadkrachtig te zijn maar vinden in de kern van de zaak hun oorzaak in de keuze voor een oneigenlijk planprocedure en vaak, maar niet altijd, door een ondoordachte planinhoud.

Stichting Bontekoe ter ziele

In het kwartaalblad van december 1996 berichtte het bestuur u over zijn besluit om niet langer deel te nemen aan het z.g. Bontekoe-overleg. Dat overleg ging in 1994 van start om enige samenhang te brengen in het toeristisch beleid. De Stichting Bontekoe zou – met behulp van van subsidie- en sponsorgelden – evenementen op het terrein van cultuur-historisch toerisme opstarten en ondersteunen.

In een ambtelijke notitie lezen wij dat het binnenhalen en het verdelen van geld een 'fundamentele vergissing' is geweest. Sponsors hadden meer belang bij incidentele evenementen. Daarmee vervalt het nut en de samenwerking binnen de stichting en kan deze worden opgeheven. Oud Hoorn had al eerder vastgesteld dat het binnen de stichting ondoenlijk was om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen en zij had daar de enig logische consequentie aan verbonden.

Blijvende belangstelling voor de Grote Kerk

Onlangs ploften er twee kranten op de bestuurstafel die beide een groot artikel bevatten over het hergebruik van oude kerkgebouwen in ons land. In The New York Times van 10 maart 1997 staat, beginnend op de voorpagina, een artikel onder de titel: "In the Netherlands, Neglected Churches Are Given New Use" ofwel vrij vertaald: "In Nederland krijgen vervallen kerkgebouwen een nieuwe bestemming". Het gaat op deze plaats te ver om dat artikel in zijn geheel op te nemen; wilt u het lezen, dan zult u naar het Documentatiecentrum moeten komen. Aardig is wel dat één van de redders van de Hoornse Grote Kerk, stadgenoot Wim van Vliet, uitgebreid aan het woord komt: "Het heeft ons slapeloze nachten gekost en een berg kritiek maar nu ben ik er trots op dat het is gelukt. We hebben nu een wachtlijst van tachtig gegadigden die in de kerk willen wonen".

Van recentere oorsprong is het artikel: "Wonen en winkelen in een oude kerk" opgenomen in het Reformatorisch Dagblad van zaterdag 18 oktober 1997. Appartementen in nok van bedehuis geven mooi uitzicht op historisch Hoorn, luidt de ondertitel. De heer Van Vliet haalt in zijn verhaal de voorgeschiedenis nog eens aan vanaf het moment dat een wethouder hem vroeg; "Wat moeten we met de Grote Kerk". Van Vliets oplossing van woningen in de kap met een Bijenkorfachtige ontwikkeling daaronder, stuitte aanvankelijk op veel onbegrip. Toen hij evenwel zeker was van subsidie van gemeente, provincie en Monumentenzorg, heeft hij met zijn vriend, de heer Siem Kok, een maatschap gevormd en het kerkgebouw gekocht. Daarna kon het werk, dat geleid heeft tot het alom bekende resultaat, beginnen. Er blijkt nog steeds geschiedenis geschreven te worden in Hoorn. Dat ondervindt ook ons bestuurslid en monumentenkenner Arie Boezaard. Regelmatig informeert hij collegeleden en management-teams uit andere steden over de Hoornse aanpak van de restauratie van de Grote Kerk.



Aandachtig luisterende bouwkunscursisten in de Lutherse kerk.

Bouwkunscursus afgerond

Het grote aantal inschrijvingen voor deze cursus heeft nog eens duidelijk gemaakt hoe goed het gesteld is met de belangstelling voor de historie van onze gebouwde omgeving. Vijf avonden in de Oosterkerk, drie stadswandelingen en het bezoek aan enkele bijzondere interieurs hebben de cursisten enig inzicht gegeven in de bouwhistorie van de stad.

Steeds werd door z.g. externe 'deskundigen' een korte inleiding gehouden over de beschermende rol van onze vereniging daarin en over de functie die Oud Hoornverteenwoordigers hebben in verschillende commissies. Tijdens de afsluitende wandeling werd een bezoek gebracht aan de Lutherse kerk (zie foto) en aan Het Pakhuis. Cursusleider Femke Uiterwijk verdient alle waardering voor de gedegen inhoud en voor de goede organisatie. Zoals de situatie zich nu laat aanzien, is deze verenigingsactiviteit nog een lang leven beschoren.

Lezingen seizoen 1997 - 1998

De komende maanden zullen traditioneel in het teken staan van de winteravondlezingen in de theaterzaal van Het Pakhuis aan Onder de Boompjes 21. De lezingen met lichtbeelden beginnen steeds om 20.00 uur en de toegangsprijs bedraagt f 2,50.

Donderdag 18 december 1997. De Kaap Hoorn-Vaart en het "Hoornse verhaal".

Na een inleiding van de heer Ch. Offringa, voorzitter van de Nederlandse Stichting van Kaap Hoorn-Vaarders, over de Kaap Hoorn-Vaart en de activiteiten van de stichting, zal de heer H. Hazelhoff-Roelfzema, secretaris en oud-directeur van het Scheepvaartmuseum, het

Hoornse verhaal vertellen over de expeditie van Willem Schouten en Jacob Lemaire in 1616 naar een alternatieve doorgang. Daarbij zal worden ingegaan op recente berichten over de "te late ontdekking" van de Hoornse schippers van Kaap Hoorn.

Dinsdag 27 januari 1998: Bebouwings- en bewoningsgeschiedenis rondom Onder de Boompjes.

Het beproefde koppel Femke Uiterwijk en Chiel van der Zel zal u aan de hand van dia's en oude ansichten meenemen op een tocht langs de panden aan Onder de Boompjes, de Gedempte Turfhaven en aangrenzende straten. U zult met veel wetenswaardigheden over de bebouwingsgeschiedenis en over de gebruikers huiswaarts keren.

Woensdag 4 maart 1998: Calvinistische reformatie rondom de hageprediker Jan Arentsz. te Hoorn in de 16e eeuw.

De heer G. Vis, historicus, zal in zijn lezing ingaan op de geestelijkheid van Hoorn in de periode voor de Reformatie, de eerste Hoornse predikanten en de eerste hagepreek in Holland bij Hoorn door Jan Arentsz. (14 juli 1566). Het lied van Jan Arentsz. dat bij de hagepreken werd gezongen, zal voor en met de aanwezigen ten gehore worden gebracht.

Dinsdag 7 april 1998: Historisch onderzoek naar gebouwen.

De heer Arie Boezaard, medewerker Bureau Monumentenzorg gemeente Hoorn en bestuurslid van onze vereniging, zal ingaan op het belang en de betekenis van historisch onderzoek bij restauratieprojecten. Zijn grote kennischat staat borg voor een instructieve avond.

ACTIE: WERF EEN NIEUW LID VOOR DE VERENIGING OUD HOORN



Het bestuur doet langs deze weg een vriendelijk beroep op de leden om zich de komende weken in te zetten nieuwe leden te werven. Uit de ledenenquête is onder andere naar voren gekomen dat honderden leden bereid zijn te zoeken naar uitbreiding van het ledenbestand. Op de vraag: 'Bent u bereid voor de vereniging minimaal één nieuw lid te werven?' is vrij massaal Ja geantwoord. Daarom heeft het bestuur er vertrouwen in dat het mogelijk moet zijn om aan het einde van dit tachtigste jaar, een aanzienlijke groei van het ledenbestand te kunnen registreren.

Velen van u hebben tijdens de laatste verenigingsbijeenkomsten kennis kunnen nemen van de fraaie nieuwe ledenfolder die onder de creatieve leiding van bestuurslid Jan Rietvink is ontworpen. U treft die veelkleurige folder aan bij dit kwartaalblad. Gebruik hem, geef hem aan uw burens, aan de mensen met wie u werkt of aan familieleden die misschien al jaren geleden elders zijn gaan wonen. Een lidmaatschap als kerstcadeau is misschien een idee! De folder hoe dan ook ongebruikt laten, zou zonde zijn. Tekst en beelden stellen u in staat om de betekenis en de activiteiten van de vereniging snel bij mogelijk nieuwe leden duidelijk te maken. Familieleden, vrienden en kennissen kunnen niet sneller over de vereniging geïnformeerd worden!

De folder is zo ontworpen dat invulling van het Aanmeldingsformulier geen enkele afbreuk doet aan de schitterende groothoekfoto van het historisch havengebied. U kunt het ingevulde formulier zonder postzegel op de bus doen. Snel daarna ontvangt het nieuwe lid het welkomstpakket en de acceptgirokaart om de contributie te voldoen.

De Vereniging Oud Hoorn waakt over de historische stad.

De Vereniging Oud Hoorn is er voor iedereen die Hoorn ter harte gaat.

Een krachtiger Oud Hoorn betekent een krachtiger stem vóór de historische schoonheid.

Verslag Najaarsledenvergadering

P.M. Huisman, secretaris

Verslag Najaarsledenvergadering van de Vereniging Oud Hoorn, gehouden op 11 oktober 1997 in het Statenlogement te Hoorn, door P.M. Huisman, secretaris

Aanwezig: de bestuursleden A. Boezaard, M. Faber-Zwart, A. de Graaf, L. Hoogeveen, mevr. N. Huisman (secretaris), R. Kleintjes, J. Rietvink, P. van der Waal (penningmeester) en T. van Weel (voorzitter) en 75 leden.

Afwezig met bericht: de heer en mevr. Ch. Hellingman, mevr. H. van den Berg, mevr. H. Pijl-van Zuuren, de heer J. van der Heijden en mevr. P. van Leeuwen.

1. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering en start met een pleidooi ter versterking van het historisch besef, met name onder jongeren. Hij herinnert de aanwezigen aan de oprichting tachtig jaar geleden van de vereniging Oud Hoorn in de schepenzaal van het Statenlogement, waar vanwege het jubileum de najaarsledenvergadering plaatsvindt.

Hij richt een speciaal woord van welkom tot de heer J. Schaper, aanwezig namens het gemeentebestuur, mevr. T. Brouwer, de heer M. Polman en de aanwezige ereleden.

Tenslotte staat hij stil bij het overlijden van de heer Jan Luiten, een bijzonder gewaardeerd en actief lid van de vereniging. Met name aan de verbouwing van de Pakhuiszolder heeft de heer Luiten een onschatbare bijdrage geleverd.

2. Verslag voorjaarsledenvergadering

Het verslag wordt goedgekeurd onder dankzegging aan de secretaris.

3. Mededelingen van het bestuur

De voorzitter gaat bij dit punt in op een aantal verontwaardigende ontwikkelingen in de binnenstad, zoals de herinrichtingsplannen voor het Grote Noord en rondom het Kerkplein. Op zichzelf goed dat bedoelde straten opnieuw worden ingericht, doch analoog aan de herinrichting van Kleine Noord en Rode Steen wordt de gehele Hoornse binnenstad gelijkvloers gemaakt en verdwijnt het onderscheid tussen rijbaan, trottoir en stoep: elementen, die karakteristiek zijn voor het monumentale karakter van de stad. Daarnaast signaleert hij een wildgroei aan reclame-uitingen aan winkelpanden, betonnen paaltjes, een veelheid aan borden en andere palen. Het is kortom tijd om de werkgroep micromilieu nieuw leven in te blazen. Oud Hoorn zal daartoe initiatief nemen.

Uiteraard gebeuren er ook goede dingen zoals de restauratie van het Statenlogement, de beoogde restauratie van het Doelenhotel, de inrichting van het Karperkuilgebied en het feit dat de bouw op het Visserseiland nog steeds niet is begonnen.

In eigen huis is eveneens het nodige gebeurd: zomeravondwandelingen, boeiende lezingen en een interessante bouwkunstdag. Als klap op de vuurpijl krijgt de vereniging de beschikking over een eigen verenigingsgebouw. Het bestuur was al enige tijd op zoek naar een geschikt pand en had zijn oog laten vallen op de rechthelft van de Oostindische Pakhuizen aan Onder de Boompjes, nummer 22. Toen dan ook kortgeleden de

huurder van het pand te kennen gaf dat hij ging verhuizen is het bestuur in onderhandeling getreden met de gemeente. De onderhandelingen over de huurprijs werden afgerond op f 417,- per maand, met dien verstande dat in het pand een wooneenheid gehandhaafd blijft, zij het niet voor permanent gebruik.

Het bestuur is enthousiast over deze mogelijkheid en stelt de ledenvergadering voor om in te stemmen met de huur van het pand Onder de Boompjes 22 voor f 417,- per maand.

Nadat enkele leden vragen hebben gesteld over het toekomstig gebruik van het pand brengt de voorzitter het voorstel in stemming: 74 leden stemmen voor, geen tegen en er is een onthouding.

Het bestuur zal een plan ontwikkelen voor het gebruik van het pand en de leden daarover via het Kwartaalblad informeren. Daarbij wordt gedacht aan het instellen van een inrichtingsfonds, zodat leden en andere sponsors bijdragen kunnen storten om de inrichting van het pand mogelijk te maken.

Tenslotte bedankt de voorzitter de vorige huurder, de heer B. Reurslag, voor zijn constructieve opstelling bij de overdracht van het pand en de wijze waarop hij het pand heeft achtergelaten. Om deze dank te onderstrepen overhandigt hij de heer Reurslag een bos bloemen.

4. Presentatie logo Oud Hoorn

De voorzitter brengt in herinnering dat bij de viering van het 75-jarig bestaan een z.g. logowedstrijd werd georganiseerd: wie ontwerpt het meest bij Oud Hoorn passende beeldmerk?

Dat leverde toen niet het gewenste resultaat op. Reden waarom het bestuur nu via selectie op basis van inschrijving een professionele vormgever in de arm heeft genomen: Studio Brouwer. Mevr. Tina Brouwer is aanwezig om het ontwerp toe te lichten. Vervolgens houdt mevr. Brouwer een presentatie over de ideevorming en totstandkoming van het logo.

De voorzitter dankt mevr. Brouwer voor haar presentatie en overhandigt haar een bos bloemen.

5. Uitreiking jaarlijkse onderscheiding

Het is een goede traditie dat de vereniging tijdens de najaarsledenvergadering publiekelijk de aandacht vestigt op personen en/of instellingen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor het behoud van Hoorns historisch stadsschoon.

Het bestuur stelt voor om in 1997 de heer Max Polman, meesterschilder, te onderscheiden voor zijn baanbrekende werk op het terrein van historisch kleurenonderzoek, het overdragen en vastleggen van vakkennis en het geven van demonstraties in twee oude schildertechnieken: het marmeren en houten van hout.

Max Polman werd in 1948 geboren in de Muntstraat, als het ware in het schildersbedrijf van zijn vader. De vader van Max heeft nog tekenles gehad van de heer Kerckmeijer, oprichter van Oud Hoorn. Max ging naar de ULO en daarna in Utrecht naar de Nationale Schilderschool. Reeds jong was hij een talentvol schilder. Hij kreeg schilderopdrachten van de Rijksgebouwendienst en de gemeente Hoorn. Via de Museum Stoomtram – Max schilderde de beroemde locomotief BELLO – werd zijn interesse voor oorspronkelijke kleurstellingen nog ver-

der aangewakkerd en ging hij opnieuw naar school om te leren marmeren en houten. Max ontwikkelde zijn vakmanschap op het juiste moment: de grote restauraties in Hoorn - in opdracht van rijk, gemeente en particulieren - waren in aantocht en Max heeft met zijn schilderwerk een belangrijke bijdrage geleverd aan de restauratie van onder meer de Bossupanden, de Hoofdtoren, het Waaggebouw, de Cyriacuskerk, de twaalf Hoornse poortjes, het Foreestenhuis, het Jugendstilpand van de familie Schrickx en de Lutherse Kerk. Jammer genoeg ging de opdracht voor het schilderwerk aan het Statenlogement naar een ander.

De voorzitter geeft aan dat Max Polman vanwege zijn vakmanschap en liefde voor zijn vak het aanzien van de Hoornse binnenstad op vele plaatsen op historisch verantwoorde wijze heeft verfraaid. Hij verdient de Oud Hoorn-onderscheiding dan ook ten volle.

Vervolgens overhandigt de voorzitter aan de heer Max Polman een oorkonde en bos bloemen.

De heer Polman is enigszins verlegen met al deze lovende woorden; hij is er trots op dat hij de onderscheiding ontvangt en bedankt de vereniging daarvoor.

6. Rondvraag

Van de rondvraag maken gebruik de heren Broers, Altorffer, Saaltink, Van Iersel, De Graaf en mevr. Van Papenrecht.

De heer Broers feliciteert de vereniging namens de stichting Behoud Historische Binnenstad met het tachtigjarige jubileum. Vervolgens vraagt hij naar het standpunt van de vertegenwoordiger van Oud Hoorn in de Welstandscommissie en de commissie Monumentenzorg over de bouwplannen voor het gebied Karperkuil.

De heer Kleijntjes antwoordt dat hij twijfels heeft geuit over de flat met de glaswand, vanwege de hoogte en moderne uitstraling. In zijn algemeenheid heeft hij naar voren gebracht dat de plannen van de diverse architecten een diversiteit aan bouwstijlen en sferen laten zien, zoals dat ook in de binnenstad op veel plaatsen te zien valt; uiteraard modern vormgegeven, doch op een dusdanige manier dat de bouw weliswaar in stijl contrasterend is met de bouw in de binnenstad, maar qua sfeer heel goed aansluit. Hij vindt dat de plannen een verantwoorde invulling van het gebied laten zien.

Mevr. Van Papenrecht feliciteert de vereniging met het jubileum en stelt verder dat zij zich heeft geërgerd aan de bouw van het pand van Moeskops aan het Nieuwland. Bij het optrekken van het gebouw heeft zij de neiging onderdrukt om hiertegen te protesteren, maar nu het gereed is heeft zij daar spijt van. Geheel tegen de regels in en de verleende bouwvergunning is het pand een verdieping hoger geworden dan de belerende panden, kortom schandalig. Zij pleit ervoor actie te voeren om de extra verdieping te laten slopen.

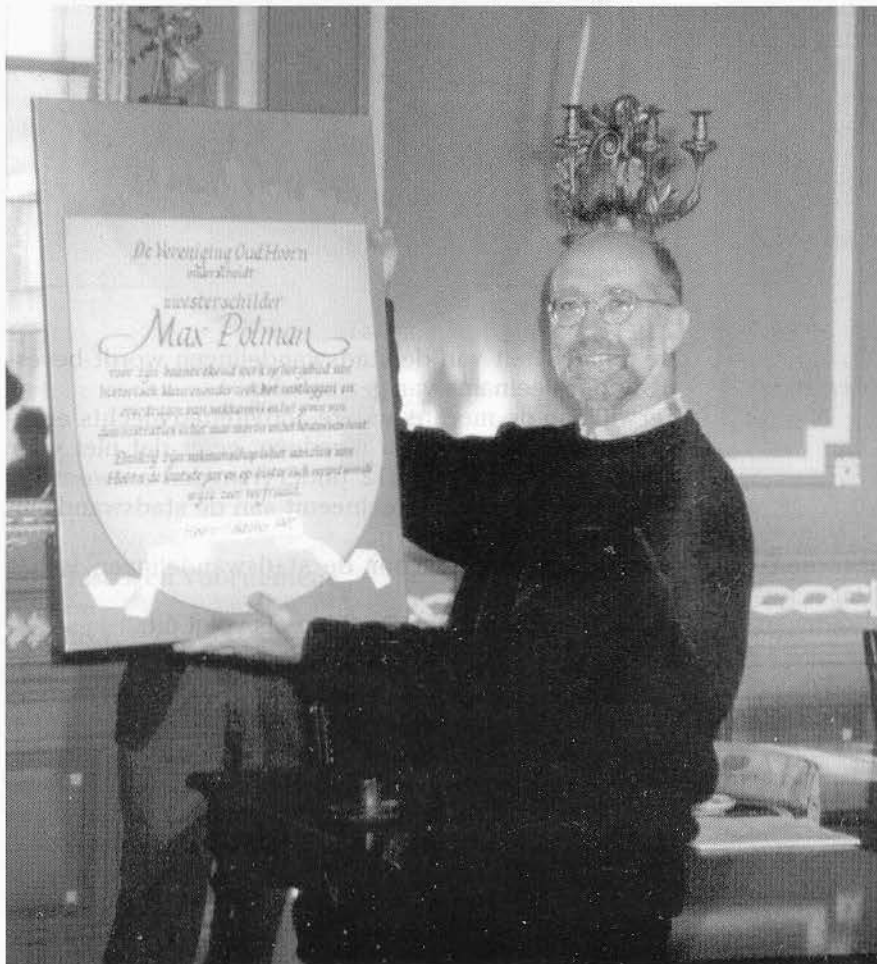
De voorzitter acht een dergelijke actie te rigoreus. Hij is het inhoudelijk met mevr. Van Papenrecht eens. Oud Hoorn heeft dat ook gesignaleerd en de heer Kleijntjes heeft in de Welstandscommissie ervoor gezorgd dat het oorspronkelijke positieve advies van de commissie is ingetrokken. De commissie heeft aan het college gemeld dat men zich in de maling voelt genomen.

De heer Altorffer feliciteert de vereniging eveneens met het jubileum en wil zich na de vergadering graag even verstaan met de voorzitter.

De heer Saaltink wijst op een historische coïncidentie: 11 oktober 1573 was de dag van de slag op de Zuiderzee.

De heer De Graaf wijst op de boekjes van Open Monumentendag, die nog beschikbaar zijn.

Een trotse Max Polman met zijn Oud Hoorn-onderscheiding.



De heer Van Iersel bedankt het bestuur voor de aardige geste aan de bezorgers van het Kwartaalblad vorig jaar: zij ontvingen een exemplaar van de Poortjeskalender.

Tenslotte geeft de voorzitter de heer Schaper het woord. Ook deze feliciteert de vereniging, alsmede mevr. Brouwer met haar ontwerp en de heer Polman met zijn onderscheiding. Verder heeft hij tijdens de vergadering de nodige kritiek gehoord op het beleid van het gemeentebestuur. Daar wil hij nu niet op ingaan. Hij is bereid in een volgende ledenvergadering het beleid van de gemeente op het gebied van monumentenzorg te komen toelichten. Als laatste overhandigt hij - namens het gemeentebestuur - aan de voorzitter een ingelijst affiche van het pand Onder de Boompjes 22, ter verfraaiing van het nieuwe onderkomen.

De voorzitter sluit af, nodigt alle aanwezigen mee te gaan naar het pand Onder de Boompjes 22 voor de overhandiging van de sleutel en een eerste bezichtiging van het pand. Daarna wordt een ieder terugverwacht in het Statenlogement voor een hapje en drankje.

Hoorn, 15 november 1997.

Resultaten ledenonderzoek 1997

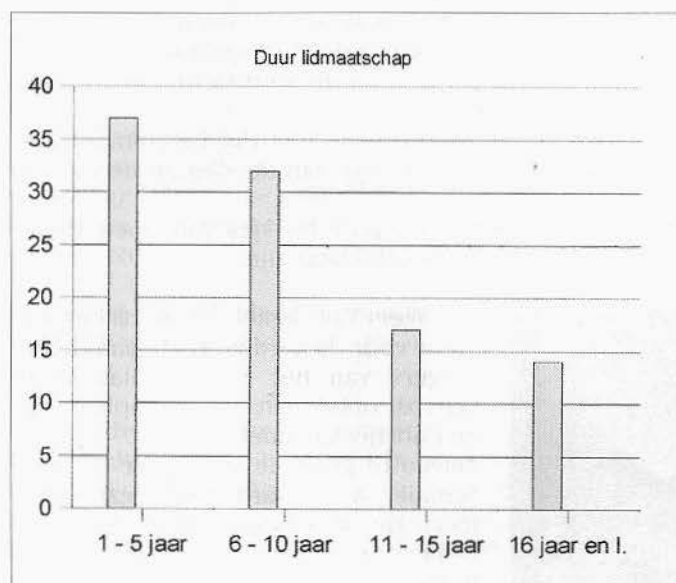
P.M. Huisman, secretaris

Inleiding

Het bestuur heeft in het voorjaar een onderzoek gehouden onder de leden om inzicht te verkrijgen in ons ledenbestand en informatie te verwerven over de belangstelling en waardering van de activiteiten van Oud Hoorn. Voorts wilde het bestuur graag weten welke wensen er leefden onder de leden om nieuwe activiteiten te ontwikkelen.

Hieronder treft u de resultaten van het onderzoek aan. Bijzonder positief was dat 735 leden het onderzoeksformulier hebben ingevuld en teruggestuurd. Afgezet tegen het totale ledenbestand van 1835 (niveau voorjaar 1997) levert dit een respons op van 40%.

De grafiek toont een verdeling van de leden naar het aantal jaren dat men lid is van Oud Hoorn. 37% van de leden valt in de categorie 1 tot en met 5 jaar lid.



Reden lidmaatschap

De drie belangrijkste redenen om lid te worden zijn:

- * belangstelling voor monumenten
- * interesse voor cultuurbehoud
- * affiniteit met Hoorn.

Voor 440 ondervraagden vormt de belangstelling voor monumenten een van de redenen om lid te worden. 416 mensen noemen interesse voor cultuurbehoud en voor 257 leden is affiniteit met Hoorn een van de redenen geweest om lid te worden.

Manier waarop mensen lid worden

Uit het onderzoek blijkt dat de meeste mensen lid geworden zijn van de vereniging via vrienden of bekenden. In absolute aantallen geldt dit voor 328 respondenten. Daarnaast levert ook deelname aan activiteiten leden op.

Zo geven 162 ondervraagden aan dat dit de wijze was waarop zij lid zijn geworden.

Contributie

92% van de ondervraagden is tevreden over de hoogte van de contributie. Slechts 5% vindt de contributie te laag en een nog kleiner percentage - 3 - is van mening dat de contributie te hoog is.

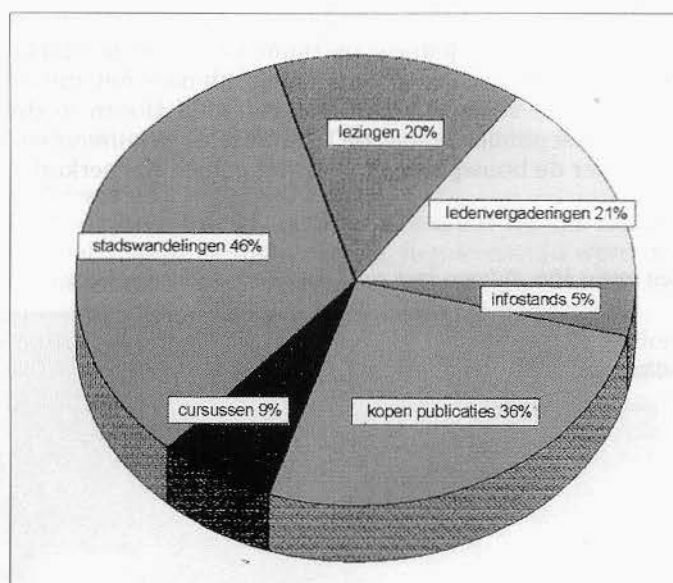
Deelname aan en waardering voor activiteiten

De stadswandelingen zijn veruit het populairst. 340 ondervraagden geven aan dat zij hieraan deelnemen.

Ook voor de publicaties is veel belangstelling. 261 mensen hebben geantwoord dat zij geregeld de uitgaven van Oud Hoorn kopen.

Verder antwoorden 157 mensen dat zij de ledenvergaderingen bezoeken en 146 ondervraagden bezoeken de lezingen.

In percentages ziet de deelname aan activiteiten er als volgt uit:



De populariteit van de stadswandelingen wordt bevestigd door deelname van gezinsleden.

Terwijl aan de meeste andere activiteiten slechts enkele tientallen gezinsleden meedoen, geldt dat niet voor de stadswandelingen. 112 ondervraagden antwoorden dat ook een gezinslid deelneemt aan de stadswandelingen.

Ook de waardering voor de stadswandelingen is het hoogst.

In zijn totaliteit ziet het beeld er als volgt uit:

activiteiten	waardering in percentages		
	goed	matig	slecht
ledenvergaderingen	89%	10%	1%
lezingen	92%	8%	-
stadswandelingen	98%	2%	-
cursussen	96%	4%	-
publicaties	95%	5%	-
kwartaalblad	97%	3%	-
informatieve acties	79%	19%	2%
documentatiecentrum	75%	15%	10%

Nieuwe activiteiten

Ruim 50% van de ondervraagden heeft geen mening over de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Van diegenen, die daarover wel een opvatting hebben, vindt 30% dat Oud Hoorn nieuwe activiteiten moet ontwikkelen. Excursies naar andere historische steden scoren daarbij het hoogst. Bijna 125 leden hebben daar belangstelling voor. Veel minder interesse is er voor discussiebijeenkomsten (ca. 50) en manifestaties (ca. 60).

Beoordeling kwartaalblad

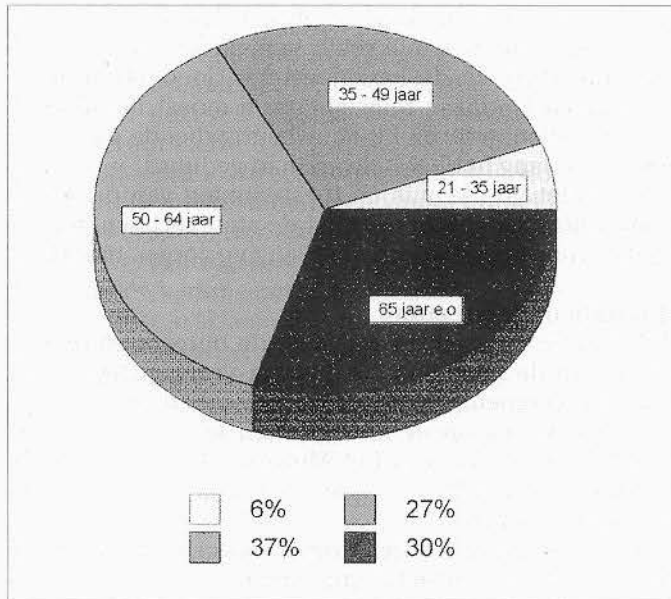
De leden hebben een positief oordeel over het Kwartaalblad. 97% van de ondervraagden beoordeelt het blad als geheel goed. Ook de vormgeving en lay-out en de verschillende rubrieken worden door de overgrote meerderheid als goed beoordeeld. Het percentage van een goede waardering komt voor geen enkel onderdeel onder de 80.

Betrokkenheid bij de vereniging

Op de vraag of men meer bij de vereniging betrokken wil zijn hebben 111 leden positief geantwoord. 68% van de ondervraagden heeft een positief oordeel over het externe optreden van de vereniging. 20% beoordeelt dat optreden als matig of slecht en 12% heeft geen mening of heeft geen antwoord gegeven. Tenslotte zijn ruim 300 ondervraagden, derhalve 42%, bereid om voor Oud Hoorn minimaal een nieuw lid te werven.

Personalia

Van de ondervraagden is 64% man en 36% vrouw. Qua leeftijdsverdeling ziet het beeld er als volgt uit:



Conclusies en voornemens

Conclusies

Ondanks het feit dat 67% van de ondervraagden 50 jaar en ouder is, is er toch een redelijk verloop onder het ledenbestand. Bijna 40% van de ondervraagden geeft aan dat men niet langer dan 6 jaar lid is. Duidelijk is wel dat een vereniging als Oud Hoorn qua doelstelling en activiteiten het meest aansluit bij de doelgroep ouderen. Zowel de deelname aan als de waardering van de activiteiten is goed. Een zeer grote groep van de ondervraagden is positief over de activiteiten van Oud Hoorn. Daarbij valt geen grote behoefte te constateren aan nieuwe activiteiten.

Zowel qua inhoud als qua vormgeving hebben de ondervraagden een positief oordeel over het Kwartaalblad.

Voorzover sprake is van enige kritiek geldt dit voor het externe optreden van de vereniging.

20% van de ondervraagden beoordeelt het externe optreden matig of slecht. Dat is weliswaar geen schokkend hoog percentage, doch wel zodanig dat het verstandig is hiermede rekening te houden.

Tenslotte zijn vele leden bereid minimaal een lid voor Oud Hoorn te werven en is er een niet onaanzienlijk aantal mensen dat meer bij de vereniging betrokken wil zijn.

Voornemens

Op grond van de uitkomsten van het onderzoek heeft het bestuur de volgende voornemens geformuleerd en deels al in acties omgezet:

- * uitbrengen van een nieuwe folder en laten ontwerpen van een eigentijds logo om de werving van nieuwe leden - ook onder de vijftig jaar - te bevorderen;
- * het beschikbaar stellen van de nieuwe folder aan alle leden, gekoppeld aan een concreet verzoek om minimaal een nieuw lid te werven;
- * aanpassen van de vormgeving van het Kwartaalblad om deze te laten aansluiten bij het logo;
- * beschikbaar stellen van de namen van leden, die bij activiteiten betrokken willen worden, aan de coördinatoren van de verschillende werkgroepen;
- * het realiseren van een bezoekerscentrum in een pand in de binnenstad om als vereniging meer naar buiten gericht en herkenbaar voor alle inwoners van Hoorn aanwezig te zijn;
- * het mogelijk in 1998 organiseren van een ledenexcursie naar een andere historische stad.

Hoorn, 1 november 1997. P.M. Huisman, secretaris.



Hoorns laatste stadsorganist Johannes Wilhelmus Swarthoff (1754-1834)

Arie van Zoonen

J.W. Swarthoff speelde na 1773 als organist van de Grote Kerk een grote rol in het Hoornse muziekleven. Hij kwam in februari 1797 nogal in het nieuws door de strijd die hij met Van Leuven voerde betreffende het commando over de schutterij. In onderstaand artikel heb ik geprobeerd zijn beroepswerkzaamheden, zijn maatschappelijke betrokkenheid en zijn familiebetrekkingen nader te detailleren.

Inleiding

Vanaf 1490 zijn er in de bronnen berichten over orgels in de Hoornse kerken, terwijl de stad in 1532 zijn eerste mechanische klokkenspel kreeg. De bespeling van beide instrumenten vond plaats door de organist/klokkenist. Deze functionaris werd over het algemeen aangesteld door de burgemeesters en de vroedschap. Hij ontving van hen zijn salaris. Na de reformatie was de organist/klokkenist van de Grote Kerk een stadsbeambte, wiens werkzaamheden men in een instructie vastlegde. Zijn beloning was in de 17e eeuw 400 gulden per jaar, in de 18e eeuw steeg die naar 500 gulden. Daardoor leek het of bij een mindere hoeveelheid werk dan in de 17e eeuw, zijn positie erop vooruitging. Maar die verhoging stond niet in verhouding tot de stijging van de kosten voor het levensonderhoud. Daarom probeerde hij door neveninkomsten zijn wedde aan te vullen, zoals straks bij Swarthoff aangetoond wordt.³

Na een vijftig jarig dienstverband beëindigde het stadsbestuur van Hoorn in augustus 1768 de verbintenis met Jurriaan Spruyt en ontsloeg hem van zijn werkzaamheden als stadsorganist en klokkespeler wegens *“aanhoudende indispositie”*.⁴ Hij behield een jaarlijks pensioen van 250 gulden. De oproep voor een nieuwe organist én klokkenist voor de Grote Kerk was voor de burgemeesters aanleiding een nieuw reglement voor deze functionaris aan de vroedschap voor te leggen.⁵

De regels voor de organist/klokkenist

Alle zaterdagen moest hij het tongwerk ‘suyver’ stellen. Teneinde de kwaliteit van het orgel te behouden mocht hij geen onbekwame lieden op het orgel laten spelen, moest hij toezien op een harmonisch gebruik van de blaasbalgen en diende hij de klavieren egaal te houden en alle ‘huylings’ te voorkomen. De organist was verder gehouden onder het zingen der psalmen voor en na de preek het orgel te bespelen. Was de zegen uitgesproken dan moest hij vervolgen met een vers uit de napsalm *“of na de konst dezelve variëren, en de tijd en gelegenhijd het alsdan toelatende een musicqstuk executeren, mits niet ligvaardig of aanstotelijk zijnde voor de gemeente”*. Deze laatste verplichting gold niet voor de biddagen, de bediening van het Avondmaal en de belijdenis.

Los van de kerkdiensten moest de organist orgelspel ten gehore brengen: 1) op alle woensdagen en zaterdagen van 15 maart tot 15 september ‘s middags van vier tot vijf uur, en van 15 september tot 15 maart van drie tot vier uur; 2) tijdens Palmmarkt en Sint Laurensmarkt in de tweede kermisweek op maandag, dinsdag en woensdag van vier tot vijf; 3) op Goede Vrijdag bij de

jaarlijkse verandering van het stadsbestuur door middel van de zogenaamde boongang; 4) ten tijde van de promotie van de Latijnse school; 5) op ‘afroep’ van de burgemeesters.

Als klokkenist was hij verplicht de klokken te laten horen: 1) op donderdag en zaterdag van elf tot twaalf uur; 2) op de jaarmarkten/kermis voor Pasen en in augustus op maandag en woensdag van de tweede kermisweek ‘s morgens van elf tot twaalf uur; 3) op de magere beesten- en paardenmarkten in voor- en najaar van elf tot twaalf uur; 4) op Goede Vrijdag direct na de verkiezing van de burgemeesters een uur lang; 5) op de leermarkt *“na oude gewoonte mits genietende van het schoenmakersgilde een verering van twee paar spaansleeren schoenen”*.⁶

Om de twee maanden moest de klokkenist de ton verstemmen en daarop psalmen of andere muziek zetten overeenkomstig de omstandigheden. Op de verjaardag van de stadhouder moest het Wilhelmus van Nassau gespeeld worden, op die van zijn echtgenote een toepasselijke melodie. Op 1 mei diende het zogenaamde *‘maylied’* vanaf de toren te klinken en tegen oktober moest de melodie passen bij de Slag van Bossu.

De organist diende toezicht te houden op de kwalitatieve staat van orgel, klok en speelwerk. Mankeerde er iets dan moest dat ogenblikkelijk gemeld worden aan de burgemeesters en de kerkmeesters. Goedgekeurde reparaties en jaarlijkse revisiebeurten moest hij zorgvuldig bijhouden, waarbij hij nauwkeurig diende aan te tekenen hoe lang het herstelwerk had geduurd.

Slechts met voorkennis en toestemming van de stadsbestuurders mocht de organist de stad verlaten, terwijl hij dan voor verantwoorde vervanging zorgen moest.

Muzikale ondersteuning

Ook had de organist de opdracht de burgers en de kinderen van de inwoners die hierom vroegen tegen een redelijke vergoeding *“te dienen, leeren, en onderwijzen in de musicq en op de instrumenten te spelen”*. Verder moest hij de leden van het Muziekcollege bijstaan als ze daarom verzochten zonder hen daarvoor iets in rekening te brengen.

De ondersteuning van het Muziekcollege is in 1619 voor het eerst in de instructie opgenomen. De werkzaamheden van het Muziekcollege komen pas in 1684 uit de anonimiteit.⁷ De muziekbeoefenaren mochten toen over de bovenzaal van De Waag beschikken voor hun bijeenkomsten. In 1759 kocht het college de voormalige roomse kerk aan de noordzijde van de Peperstraat voor zijn muziekavonden.⁸ Men gebruikte dit gebouw als ‘Concertzaal’. Rond de eeuwwisseling ging het over in handen van de ‘Leden van het Concert’, waarvan Allard Merens in 1851 de enig overgeblevene was.⁹

Door deze ondersteunende taak aan muziekcolleges, zanggezelschappen en individuen werd de organist als het ware de leider van het burgerlijke muziekleven. Landelijk ontstond zo een geslacht van *“muzykmeesters, virtuozen op de viool, op de fluit of op een ander instrument”*, dat het bespelen van het orgel als een toegift zag.¹⁰

Swarthoff wordt organist/klokkerist

Spruyt werd opgevolgd door George Frederik Richter uit Breda. Richter echter vond geen bevrediging in zijn werk en diende na nog geen twee jaar zijn ontslag in.¹¹ Voor de ontstane vacature was belangstelling bij onder andere de 17-jarige in Amsterdam wonende Johannes Wilhelmus Swarthoff. De voorkeur ging echter uit naar de meer ervaren Michaël Körnlein die organist was in Oldenzaal, die bedreven was in het bespelen van viool, bas, dwarsfluit, waldhoren en die *“de compositie verstonde”*. Ook Körnlein bleef niet lang. Twee jaar later vroeg hij per 1 mei zijn ontslag, omdat hij in Alkmaar jaarlijks 100 gulden meer kon verdienen.¹²

Körnlein adviseerde de burgemeesters over zijn opvolging. Vier sollicitanten ondergingen zijn ‘proefarticulen’. Onder hen bevond zich weer Swarthoff, die nu organist was van de Gasthuiskerk te Gouda.

Johannes Wilhelmus Swarthoff bezat volgens Körnlein *“veel muzikale talenten”*: hij speelde viool en dwarsfluit en kende de compositieleer. Dat betekende een aanbeveling voor het geval het muziekcollege of burgers individueel van zijn diensten gebruik wilden maken. Bovendien had hij - meer dan de anderen - *“uitnemend voldaan”* in de behandeling van het klokkenspel. Op grond van dit advies benoemden de burgemeesters Swarthoff op 3 mei 1773 tot organist/klokkerist van de Grote Kerk te Hoorn, tegen een afleg aan de stad van 100 gulden.¹³ Ten overstaan van de burgemeesters Verloren en Hellingman legde Swarthoff op 13 mei *“den eed van zuivering alsmede [de eed] op zijn instructie af”*. Zijn salaris bedroeg 500 gulden per jaar.¹⁴

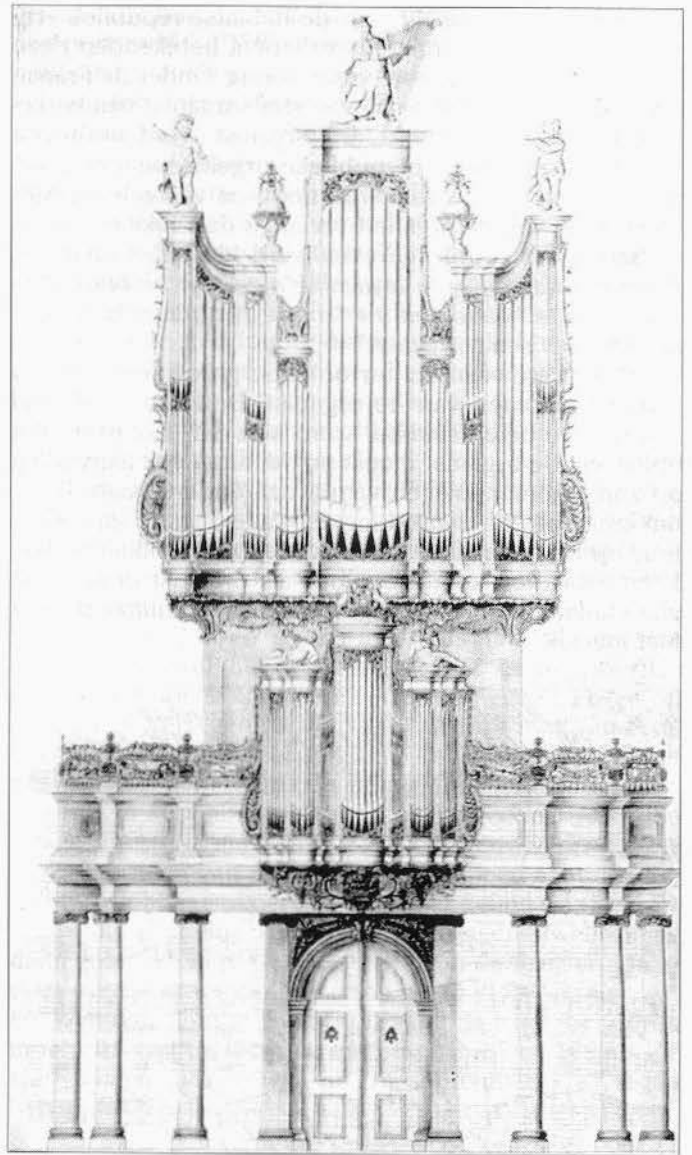
Muzikaal actief

Bij de bestudering van Swarthoff's muzikale activiteiten ontstaat een fragmentarisch beeld. Er is geen aaneengesloten verhaal van zijn orgelbespeling en zijn klokkenspel, zijn hulp aan het Muziekcollege en de individueel door hem gegeven lessen. De gevonden fragmenten spreken voor zichzelf.

Swarthoff werd al direct na zijn komst in Hoorn geconfronteerd met tekortkomingen van het orgel in de Grote Kerk. J. Mittenreijter kreeg in 1774 opdracht een nieuw orgel te vervaardigen.¹⁵ De vroedschap gaf in december 1776 aan de kerkmeesters toestemming hiervoor 20.000 gulden uit te trekken. Het houtwerk en andere afbraak van het oude orgel was toen al in juli 1775 verkocht voor achtentwintig gulden. Organist Swarthoff kon zich op zondag 2 februari 1777 in de Grote Kerk op het *“nieuwe fraye orgel voor de eerste reyse”* volledig uitleven.¹⁶

Mij is uit de bronnen niet bekend of Swarthoff in de periode dat het orgel in de Grote Kerk niet kon worden gebruikt, uitweek naar de Oosterkerk. Onwaarschijnlijk is dat niet. Daar was in september 1764 een nieuw, door Hartman Bätz gebouwd, orgel in gebruik genomen. Het was trouwens in het geheel een vruchtbare tijd voor de orgelbouw in Hoorn: in 1773 plaatste men in de Lutherse Kerk aan de Ramen een nieuw instrument, terwijl het kerkbestuur van de rooms-katholieke kerk aan het Achterom op Goede Vrijdag van 1782 met veel statie een nieuw orgel inwijdde.¹⁷

Rond 1780 maakten nieuwe - anti-stadhouderlijke, patriotische - politieke ideeën furore.¹⁸ Op grond daarvan ontstonden genootschappen, die zich toededen op oefening in bewapening. Deze ideeën vonden alom ingang. In Hoorn werden op 10 maart 1785 drie van dit soort vrijcorpsen bij elkaar gevoegd tot één exercitiegenootschap ‘Voor Vaderland en Vrijheid’. Swarthoff voelde voor de nieuwe ideeën en sloot zich bij dit genootschap aan. Hij werd, onder bevel van Mr. J.H. van Stralen, ad-



Het orgel in de Grote Kerk dat door Johannes Wilhelmus Swarthoff in 1776 werd ingewijd en dat in 1838 verbrandde.

judant ervan en componeerde er muziek voor op een tekst van Houtkamp: *“Marsch van het Exerctie Genootschap voor Vaderland en Vrijheid, te Hoorn, Par J.W. Swarthoff”*. De mars, ‘veldmuziek’, werd uitgegeven door de Hoornse stadsboekhandel van Jan Breebaart en werd voor het eerst gespeeld op 11 oktober 1785 toen na de installatieplechtigheid het gehele corps door de stad naar het huis van de commandant trok. Vlam oordeelt erover, dat zij ons als marsmuziek niet onwelgevallig is, maar dat ze uit het oogpunt van zangmuziek beschouwd, overdreven melismatisch is.¹⁹

In het najaar van 1787 kwam een reactie op de patriotische ideeën. Radicale Hoornse patriotten moesten vluchten. Swarthoff werd als niet gevaarlijk beschouwd en mocht blijven. Maar hij moest zich aanpassen. Met tegenzin zal hij op 8 maart 1788, de verjaardag van stadhouder Willem V, aan de verplichting voldaan hebben op de klokken te spelen. Later zal hij beter te spreken geweest zijn toen hij het klokkenspel moest laten horen, omdat de eerste Nationale Conventie bijeenkwam (1 maart 1796). Ook toen hij het klokspel moest bedienen als herinnering aan de Engelse terugtocht een jaar eerder (18 oktober 1800), zal hij dat met genoeg gedaan hebben.²⁰

Verandering

Hoewel in 1795 de verdwijning van het stadhouderlijk

bewind en de overgang naar de Bataafse republiek vrijwel zonder bloedvergieten verliepen, betekenden deze gebeurtenissen een grote verandering. Onder de Franse invloed werd van het ambt van stadsorganist een kerkelijke betrekking gemaakt. De organist werd ontheven van de verplichting tot publieke orgelbespelingen, zoals in de instructie van 1768 nog was vastgelegd. Niet meer werd van de organist verlangd dagelijks of zoveel malen als dat voorgeschreven werd *“te spelen op de orgelen om daardoor de luyden te meer uyt herbergen en taveernen te houden en met conste van musyck wellicht maecken en aen te trecken”*.²¹

Daarmee verdween echter ook een groot deel van het jaarlijks inkomen van de organist. De kerkvoogdij die zijn nieuwe betaalmeester werd kon dat probleem niet oplossen. De organist moest nu definitief een aanvulling op zijn inkomen krijgen vanuit een andere baan. Daarom kreeg hij een aanstelling als waagmeester en collecteur op het gemaal. Daarnaast bleef hij klokkenist. Wel komt Swarthoff komt nog voor als organist in een lijst van stadsambtenaren, opgesteld na 1803, maar daarna niet meer.²²

Marsch van het Exerctie Genootschap.
voor Vaderland en Vrijheid, te Noorn. Par J.W. Swarthoff

Tri... uanf... voor 't va... derland be... of... Jend on... zo haad het...
 sand... krijsge... weer ons tot be... horen en...
 West... Brijche... Burger... bleed... In... bla... Jend... ge... ons... hood...
 Tri... uanf... Tri... uanf... wij... haa... ken... naar... V... dert... ke... g... ed

Door Swarthoff gecomponeerde marsmuziek (1785).

De gewijzigde omstandigheden werden definitief in 1809. Per 1 november van dat jaar kwamen alle betalingen aan kerkelijke bedienden - als koster, voorlezers, voorzangers, organisten, katechiseermeesters en dergelijke - ten laste van het Kerkgenootschap en niet meer van de openbare kas.²³

Als klokkenist, een ambt dat wél gemeentelijk bleef - de toren is immers bezit van de gemeentelijke overheid - ontving Swarthoff in 1810 per kwartaal f 62,50, als waagmeester kreeg hij hetzelfde bedrag. Gezamenlijk incasseerde hij daardoor uit de gemeentekas per jaar ongeveer 500 gulden, het bedrag waarop hij in 1773 was aangenomen. Van het kerkelijke organistenhonorarium heb ik niets kunnen vinden.²⁴

Dirigent van 'Volmaakter door den tijd'

Enkele leden der Hervormde gemeente hadden op 5 maart 1807 een zangkoor opgericht dat onder leiding stond van Swarthoff. Men had geconstateerd dat er in de openbare godsdienstoefening met "luid geschreeuw en zonder gevoel" werd gezongen en wilde dat verbeteren door de werkzaamheden van een zangkoor. Men wees erop dat men in *“de gunstige omstandigheid [verkeerde] dat wij een kundig organist hebben, de heer J.W. Swarthoff, wiens talenten bekend zijn [en] voor dat onderwijs zooveel als iemand berekend is”*. Men gaf aan, dat de repetities al begonnen waren. Op 22 april deelde

men mee dat een voorlopig reglement opgesteld was en dat men verder zou gaan onder de zinspreuk 'Volmaakter door den tijd'.

Swarthoff bleek zijn vaardigheden toen al getoond te hebben. Hij was als directeur en kapelmeester de geestdriftige leider. Eén keer per week, op donderdagavond, repeteerde men van half zeven tot half tien 's avonds. Swarthoff leidde alle bijeenkomsten. Hij administreerde de absentie. Hij bevorderde de harmonie en regelde de te zingen partijen. Hij plaatste de zangers en deed onderzoek naar de aangemelde werkende leden, die hij aanbeval op ballotage.

Er werden twee soorten leden onderscheiden: Ordinaire of oefenende en extraordinaire of toehorende leden. De toehorende leden mochten met de predikanten bij de repetities van de oefenende leden aanwezig zijn en werden door de directeur 'ingedeeld'. De werkende leden oefenden zich in het vierstemmig gezang der gewijde psalmen en gezangen in de Nederduytsche Gereformeerde Kerken binnen Hoorn. De vorderingen daarin zou men door een uitvoering aantonen, waarvoor ieder lid twee vrijkaartjes kreeg.

Het entréegeld van een zingend lid was één gulden. Leden van andere kerkgenootschappen die met de gezangen instemden, konden ook als lid toetreden.

De contributie bedroeg twee stuivers per week of acht stuivers per maand. Vrouwen of jonge dochters waren van contributie vrijgesteld. Tal van boetes konden worden opgelegd. Ieder lid moest zijn eigen partij afschrijven en moest de originele stukken onbeschadigd inleveren. Was men daarin nalatig dan kostte dat zes stuivers. De secretaris las om half zeven de presentielijst en maakte lijsten voor de penningmeester, die alle onkosten betaalde. Bleef de secretaris in gebreke dan kreeg hij zes stuivers boete. Voor absentie leverde men twee stuivers in bij afmelding voor vijf uur, anders zes stuivers. Eerder vertrek van de repetitie was geoorloofd, diende behoorlijk gemeld te zijn aan de directeur, maar kostte dan toch nog één stuiver. Zong men niet volgens de voorschriften dan betaalde men twee stuivers boete.

Verder waren er aanwijzingen voor de repetitie: niet van je plaats gaan; geen onnutte gesprekken voeren; geen tabak roken; geen drank gebruiken; geen rondgang tijdens de zang door toehoorders of wandeling door het lokaal.²⁵ Onbekend is hoe lang Swarthoff met dit koor heeft gewerkt.

Van bijverdiensten worden hoofdverdiensten

Swarthoff wist zich in 1779 te verzekeren van het Commissariaat van de Trekschuit op Amsterdam, in 1783 aangevuld met dat van het veer naar Alkmaar, welke functie er voordien niet was. Waarschijnlijk had met name het spoedige vertrek van Körnlein de stadsbestuurders doen beseffen, dat aan de organist groter bestaanszekerheid moest worden geboden. Voor Swarthoff was dat ook wenselijk, omdat hij trouwplannen had. Van 15 januari 1780 tot en met 19 september 1795 ontving hij per jaar voor dit Commissariaat f 109.10. Het werk hield in dat hij het financieel beheer van de veerdiensten controleerde.²⁶

In 1783 trachtte Swarthoff zijn inkomsten verder uit te breiden met het toezicht op *“de brievensack op Amsterdam en vice versa, zoo als in de Steden Edam, Monnikendam en Purmerende, geliefde te enclaveeren aan het Commissariaat [op de trekschuiten], waarmede hij suppliant is begunstigd...”*. De burgemeesters wezen zijn verzoek af. Wel onthieven ze hem van het verbod uit 1778 dat hij geen andere betrekking als organist en klokkenist mocht aannemen zonder voorafgaande toe-

stemming van de burgemeesters.²⁷ Ik neem aan dat Swarthoff, toen in 1795 de tijdsomstandigheden veranderden, zijn organistenaanstelling en het daarbij behorende honorarium, in gevaar zag komen. Hij slaagde er in alsnog commissaris van de brievensack op Amsterdam te worden.²⁸

Een jaar later was de functie van waagmeester vakant. De waagmeester controleerde het wegen van de kaas in de Waag, incasseerde de wiggelden en had ook toezicht op de varkenswaag. Swarthoff wist de post te bemachtigen.

Toen tegelijkertijd Jan van den Broek, collecteur van het gemaal, weigerde de eed af te leggen op het nieuwe bewind, zag Swarthoff nieuwe mogelijkheden om zijn inkomen op peil te houden. Met de weigering van Van den Broek kwam de baan vrij. Hij verzocht om het ambt en kreeg het. Nog geen drie weken na zijn aanstelling als waagmeester legde hij op 30 augustus 1796 de eed af op de functie van *“collecteur van het gemaal ronde maat en inkomende graanen ten behoeve van deze stad”*. De burgers Willem Schuurman en Jan Tromp stelden zich in deze benoeming borg voor hem voor 1000 gulden. De collecteur op het gemaal moest de accijns op het gemalen graan innen. Deze belasting werd tot 1855 geheven. De toekenning van de ambten zal alles te maken hebben gehad met het wegvallen van de stadsfunctie van organist, een baan die Swarthoff had kunnen combineren met het toezicht op de trekschuiten. Dat commissariaat legde hij nu neer. Maar zijn arbeid als commissaris van de brievensack op Amsterdam continueerde hij.²⁹ Tien jaar na zijn aanstelling als waagmeester wees hij erop dat de inkomsten van de brievenzak met meer dan de helft waren verminderd. Hij vroeg toen de wiggelden én het tractement als salaris aan hem toe te kennen. Swarthoff kreeg niet geheel zijn zin. De gemeentelijke commissie van financiën ging met het behoud van de wiggelden akkoord, maar vond dan een tractement overdadig. De inkomsten van de wiggelden bedroegen volgens de rekening ruim 600 à 700 gulden 's jaars, hetgeen de heren voorkwam *“een zeer behoorlijk salaris te zijn”*.

In het volkstellingsregister van 1830 kwam Swarthoff nog steeds voor als waagmeester op Rode Steen 3, een beroep dat ook bij zijn overlijden in 1834 in de Gouw in de acte werd opgenomen.³⁰

Maatschappelijk betrokken

Swarthoff was achttien jaar toen hij zich in 1773 in Hoorn vestigde. Hij werd direct ingeschreven als lid van één van de schutterskorpsen, met als adres Gerritsland. Toen de overheid in 1779 beide schutterijen combineerde tot één en een parallelle schutterslijst werd aangelegd bleek hij verhuisd naar de [Italiaanse] Zee-dijk.³¹

Swarthoff voelde voor de ideeën van de Overijsselse edelman Joan Derk van der Capellen. Die schreef - anoniem - in 1781 een pamflet: 'Aan het volk van Nederland'. Daarin en in andere geschriften analyseerde hij de gebreken van het stadhouderschap, verwierp hij de regentenoligarchieën en pleitte hij voor een meer democratische staat op basis van volkssouvereiniteit. Vertegenwoordigende 'burgercommissies' uit de stedelijke burgerijen zouden de regentenheerschappij moeten vervangen en (meer) democratische bestuursvormen ingang moeten doen vinden. Die veranderingen moesten beschermd en ondersteund worden door een militair apparaat bestaande uit vrijkorpsen en exercitiegenootschappen.³²

Swarthoff sloot zich bij de in Hoorn opgerichte vrijkorpsen aan, werd adjudant van het overkoepelende

gewapende burgercorps 'Voor Vaderland en Vrijheid' en componeerde in 1785 een mars voor het exercitiegenootschap, zoals ik hiervoor beschreef. Dat Swarthoff veel op had met de ideeën van de Patriotten blijkt ook uit zijn lidmaatschap van 'Het Patriottisch Gezelschap', opgericht 12 januari 1786.

Bovendien ondertekende hij in 1786/1787 een aantal verzoeken, waarmee men verandering probeerde aan te brengen in het stadsbestuur. Zijn naam komt voor op een dankadres aan de Staten van Holland. Men steunde daarin de Staten bij hun besluit het kapitein-generaal-schap aan de stadhouder ontnomen te hebben. Ook onderschreef hij verzoeken aan het stadsbestuur om de boonlijst 'buiten effect' te houden. De ondertekenaars wilden het aantal boongerechtigden, dat wil zeggen het aantal kiezers, uitbreiden door *“ieder Poorter bij de eerstkomende vergadering [.....] uit kracht zijner eigendommen”* te laten stemmen. Daarnaast betuigde hij zijn instemming met het verzoekschrift dat er op aandrang de havenmonden uit te diepen. Daarmee dacht het stadsbestuur de economische achteruitgang om te kunnen buigen..... Toen op 21 augustus 1787 de diverse schutterijen van het Noorderkwartier in de Hoornse Statenvoort bijeenkwamen om een Vliegend Leger op te richten, vertegenwoordigde Swarthoff met Van Stralen de Hoornse vrijcorporisten. Tenslotte was hij het hartgrondig eens met een acte van qualificatie waarmee begin september 1787 elf burgergeconstitueerden gekozen werden die toezicht zouden houden op het politieke handelen van de vroedschap, en een aantal leden dwongen ontslag te nemen.³³ Die handeling was een politieke omwenteling, die na veertien dagen alweer ongedaan gemaakt werd door de inval van de Pruisen. Daardoor verdween de politieke top zoals Blok, Van Foreest en Welman. Omdat Swarthoff niet daartoe behoorde mocht hij van de Orangisten tussen 1787 en 1795 in de stad blijven, ook al was hij tot september 1787 tegen hen actief.³⁴

1795: Een druk jaar voor Swarthoff

Doordat Swarthoff in Hoorn bleef wonen en werken raakte hij in januari 1795 betrokken bij het Hoornse revolutionaire comité der Bataven. Samen met Willem Schuurman kondigde hij op 20 januari bij president-burgemeester Jan Jager de komst van het landelijke Comité revolutionair aan.

Bovendien verzocht hij om teruggave van de geweren die men in 1787 van de patriotten had afgenomen. Met IJsbrand van Hamelsveld en diens zoon Willem IJsbrand en Willem Schuurman begaf hij zich op de 21ste naar de vroedschap om mededeling te doen van de gewijzigde politieke omstandigheden. Nog weer een dag later onthief het viertal de vroedschap van zijn macht en droeg die over aan vijftien 'provisionele representanten'.³⁵

Een maand later werden alle Hoornse (manlijke) burgers uitgenodigd om twaalf personen te kiezen die een nieuw reglement voor de schutterij moesten opstellen. 400 mannen brachten hun stem uit en kozen onder meer Swarthoff in de commissie.

Niet iedereen toonde evenwel respect voor Swarthoff. Begin mei raakte hij als compagnieskapitein in conflict met Willem Ernens, wachtcommandant van de Koevoort. Swarthoff bracht de zaak voor de grote krijgsraad. Bij het verhoor erkende Ernens op *“insolente wijze”* tegen Swarthoff opgetreden te zijn (waarschijnlijk was hij dronken). Ernens vroeg excuus voor zijn handwijze, maar werd daarna toch uit de schutterij gezet. Nadat op 2 maart 1795 de nieuwe bepalingen voor de schutterij ter visie waren gelegd, hief men op 13 mei

11 Dec 1806

Weldeletteen!

Ingevolge v.d. verzoek zende hier meesens de opzake
van de ontvangers wijkgeden van Octob. 1806. in Def. 1806.
in October van de Kaasmarkt 105-5- dagelijks ontvang 13-6-
- November 63-7- 32-5-
- Decembar nagis 50-4- nagis 8-4-
218-12- 59-11-
8-13 Van de Vaake Markt 17-6-
206-16 hieraf voor de Weeger 10-13-
8-13-

Vermeene aan Mr. intenties te hebben v.d. daan
heb ik de lere te zijn W. D. W. D. in aen

18 Dec 1806.

J. W. Swarthoff

De handtekening van Johannes Swarthoff.

1795 de oude schutterij op. Men verving haar door een weerbaarheidskorps, dat Willem Schuurman als commandant en Swarthoff als adjudant-major kreeg. Ze hadden het er maar druk mee. Samen verzochten ze aan het Comité voor Algemeen Welzijn van tijd tot tijd op de hoogte gesteld worden wie de functie van president in het Comité vervulde. Er schortte blijkbaar iets aan de communicatie. Swarthoff slaagde, ondanks een hartstochtelijke toespraak, er niet in meer dan zestien schutters over te halen zich ten dienste van het vaderland in te zetten.

Ondertussen kwamen er Franse troepen in de stad. Met hun commandant kreeg Swarthoff het aan de stok. Hij had diens eis overdag een burgerwacht te plaatsen, genegeerd, terwijl ook over andere zaken onenigheid bestond. Swarthoff oordeelde dat de Franse eis een te zware druk legde op de schutterij. Met het Comité voor Algemeen Welzijn werd afgesproken dat de burgerwacht pas 's avonds om 9 uur zou worden betrokken. Het prestige van onze plaatsvervangend commandant steeg erdoor. Naast zijn ambtelijke bezigheden en al deze schutterszaken had Swarthoff ook nog werk als lid van het college van regenten van het Burgerweeshuis. Dit college vroeg in 1809 om financiële ondersteuning uit de bevolking voor een verantwoorde verzorging en opvoeding van de 180 wezen, die in de Palmmarkt van 1807 pekelvles van de regenten kregen.³⁶

Conflicten

Aanvankelijk was alles pais en vree. Toen op 1 maart

1796 de eerste Nationale Conventie bijeen kwam was "de schutterij alhier in de wapenen gekomen en zijn de stad in parade en [met] musycq door gepasseerd", waardoor de nieuwsgierigen onder het mindere volk meer zullen zijn aangetrokken dan door de plechtigheid van de publicatie zelf. Swarthoff was ongetwijfeld bij deze activiteiten betrokken. Hiervoor heb ik aangegeven hoe hij met plezier het klokkenspel zal hebben bediend.³⁷

In de herfst van 1796 werd Willem Schuurman, de commandant van de schutterij, benoemd tot ontvanger van de gemenelandsmiddelen in Medemblik. Daarop kreeg Swarthoff voorlopig het commando over de schutters. Op 30 januari 1797 zou de verkiezing van een nieuwe commandant plaats vinden.

Na een herstemming tussens ondercommandant Swarthoff, kapitein Van der Starre en vaandrig Van Leuven werd de laatste gekozen. Zes van de acht kapiteins waren op de hand van Swarthoff, weigerden de uitslag te erkennen en dienden hun ontslag in. De meeste schutters daarentegen steunden Van Leuven. Voor een uitvoeriger beschrijving van de daarop volgende strijd verwijs ik naar Saaltink, die er een begin van "een machtsstrijd tussens twee sociale groepen" in ziet.³⁸

Uiteindelijk beslisten de heren van de Burgerbewapening in Den Haag deze strijd met de benoeming van Hendrik van der Starre, de oudste kapitein, tot commandant van de Hoornse schutters.

Het is niet onwaarschijnlijk dat de machtsstrijd tussen de schutters om het leiderschap een sociale achtergrond had. Als zodanig liep het conflict vooruit op de

ruzie die zich een jaar later voordeed. In Den Haag pleegden in januari 1798 enkele radicale leden van de Nationale Vergadering een staatsgreep. Zij poogden die regeringsverandering ook ingang te doen vinden in de stedelijke besturen. In Hoorn leidde dat tot een opdracht aan de schout om het genootschap 'Wet en Orde' te onderzoeken en kregen radicale raadsleden in Den Haag het advies de sociëteit van het genootschap voorlopig te sluiten.

Ondertussen werd het bestuursapparaat op lokaal niveau omgezet en ging men over tot zuivering van de stemlijsten. Moderate patriotten werden ervan afgevoerd. Dat leidde tot grote verontwaardiging. Breebaart, Ham én Swarthoff kregen de opdracht de bezwaren tegen die uitsluiting in Den Haag kenbaar te maken. Daar werden ze afgescheept met de belofte dat de zaak onderzocht zou worden.³⁹

Dit bezoek aan Den Haag was de laatste politieke activiteit van Swarthoff, die ik kon vinden. Het is niet onmogelijk dat zijn nieuwe functies van waagmeester en collecteur van het gemaal ertoe bijdroegen dat hij het rustiger aan is gaan doen. Het kan ook zijn dat hij teleurgesteld was in de bestuurlijke ontwikkeling, waardoor hij zijn stemrecht was kwijtgeraakt. Wellicht had zijn gezinsleven er mee te maken, maar dat valt niet te bewijzen.

Het gezin Swarthoff

Johannes Wilhelmus Swarthoff werd in 1754 geboren in Zutphen. Hij was een zoon van Jan Swarthoff en Johanna Geertruida Abelink, die op 4 januari 1796 in Zutphen overleden bleken te zijn: Jan Swarthoff en zijn kleinzoon Jacob Buys traden toen op als hun erfgenamen.⁴⁰ Niet bekend is of, toen Swarthoff zich in Hoorn vestigde, hij dat deed op kamers of in een eigen woning. Wellicht houdt de verhuizing in 1773 van Hendrica Swarthoff (zijn zuster?) naar Hoorn er verband mee en moeten we toch aan een eigen huis op het Gerritsland denken, waar Hendrika de scepter zwaaide. Zij huwde in 1776 met Jan Perelenburg van Deventer. Nam Petronella Swarthoff (ook een zuster?) die eind 1775 naar Hoorn verhuisde, huishoudelijke taken over?⁴¹

Op 19 mei 1780 werd de huwelijksbevestiging aangetekend van Johannes Willem Swarthoff met Elisabeth Catharina Sanderus uit Amsterdam. Ze betaalden voor de huwelijksluiting elk vijftien gulden in de 2e klasse, waaruit een vermogen van 6000 tot 12000 gulden bleek.⁴² In het verpondingskohier 1806-1810 werd zijn huis plus erf aangeslagen voor f 26.10.00.⁴³

Uit alles blijkt dat vader Swarthoff een man van aanzien werd in Hoorn. Hoewel hij van patriottische ideeën uitging, behoorde hij niet tot de radicale groep, en zocht hij zijns gelijken meer bij de moderate regeerders. Vond hij het daarom nodig "gepoederd haar" te dragen, waarvoor hij na 1806 jaarlijks patentbelasting moest betalen?⁴⁴

Er werden drie zoons en vier dochters geboren.⁴⁵ Persoonlijk leed bleef hem niet bespaard. Zijn dochttertje Alida Elisabeth overleed een maand na de geboorte. Zijn vrouw ontviel hem in 1812. Een jaar later hertrouwde hij op 17 september met Henriëtta Catharina de Leeuw, dochter van Jan de Leeuw en Maria Elisabeth Vaanders, weduwe van Pieter Stokbroo, die in 1804 op Ambon was overleden.⁴⁶ Hun huwelijk duurde tien jaar. Zijn tweede vrouw stierf op 18 juni 1823 op 58-jarige leeftijd in de Gouw. Daarvan getuigden haar zoon Lucas Stokbroo, 31 jaar Commies griffier en Jan van Stralen, aanbehuwde zoon, 44 jaar, inspecteur van de belastingen. Swarthoff, die bleef werken als waagmeester, overleefde haar vier jaar en stierf op bijna tachtigjarige leef-

tijd in de Gouw op 3 april 1834. Dat werd aangegeven door Lucas Stokbroo, aanbehuwde zoon van de overledene, oud 42 jaar, commies-griffier en Cornelis van der Wolff Courrech, aanbehuwde zoon, 46 jaar, zeepzieder.⁴⁷

Besluit

Wat zal er door de nauwelijks 18-jarige Jan Swarthoff heen gegaan zijn, toen hij in april 1773 het Amsterdamse veer verliet en naar de Grote Kerk wandelde om daar zijn 'proefarticulen' op het oude, vervallen, orgel in de Grote Kerk te spelen? Wat zal hem voor ogen gestaan hebben toen hij een maand later bij de burgemeesters de ambtseed aflegde? Waarschijnlijk niet anders dan een loopbaan als organist, die mee zou kunnen doen met de meer gegoeden uit de stad.

Een organist die als stadsmuzikant meermalen in de week het orgel bespeelde en die - met zijn andere muzikale vaardigheden - de aangewezen leider was voor het muzikale leven in de stad. Ongetwijfeld trad hij toe tot 'de leden van het concert', waaronder zich de rector van de Latijnse school bevond. Dit muziekcollege organiseerde muzikale avonden in de Concertzaal in de Peperstraat. Daarmee kreeg hij ook contacten met het intellectuele leven. De daarbij behorende ontwikkeling blijkt uit zijn markante handschrift, waarvan één proeve bewaard is gebleven. Zijn kundigheden en talenten stelde hij in 1807 ten dienste van het hervormde zangkoor 'Volmaakter door den tijd', teneinde de zang tijdens de godsdienstoefening te verbeteren.

Swarthoff zal bij zijn komst in Hoorn er niet bij hebben stilgestaan dat binnen vijftientig jaar het orgel én de kerk vanuit het stedelijk beheer over zouden gaan naar een kerkelijke administratie. Daarmee kwamen onderhouds- en bespelingskosten voor rekening van het kerkbestuur. Het nieuwe orgel, vooral toch ook gebouwd als vermaakstuk voor de burgerij op alle dagen, werd in een zeer kort tijdbestek alleen nog maar begeleidingsinstrument bij de gewone godsdienstoefening op de zondag. Die gang van zaken was voor de financiële positie van Swarthoff nadelig, zodat hij naar wegen moest zoeken om zijn inkomsten te garanderen. Hij kreeg daarbij de medewerking van het stadsbestuur dat hem aanstelde als waagmeester en collecteur op het gemaal. Wellicht had Swarthoff de ontwikkeling voorzien. Hij was in Hoorn al betrokken geraakt bij de werkzaamheden van de patriotsgezinden. Dit contact bracht hem in 1787 en in 1796-1798 via de vrijcorpsen in aanraking met de politieke ontwikkeling. Een gang van zaken die uiteindelijk voor hem frustrerend geweest moet zijn, toen hij in 1798 het stemrecht verloor. Wellicht is dat ook de reden dat we nadien vrijwel niets meer van of over Swarthoff in de bronnen terug vinden.

Eén ding blijft: hij was de laatste door de stedelijke overheid aangestelde stadsorganist te Hoorn, waarmee aan een bijna driehonderd jaar oud gebruik een einde kwam.

Noten

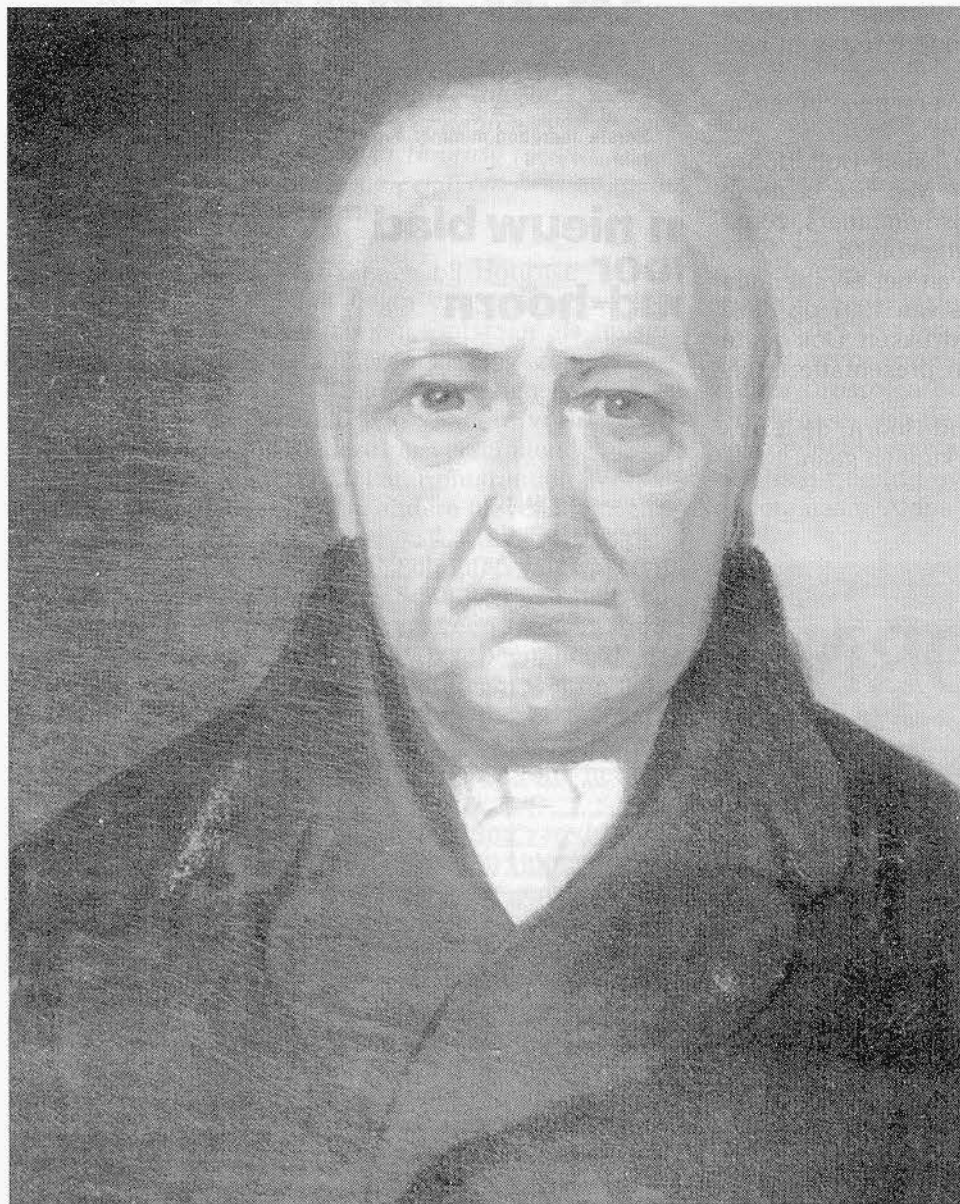
1. In sommige stukken komt de naam voor met een Z: Zwart-hoff. Uit een brief van 12 december 1806 van Swarthoff "Aan de leeden uit den Raad ter Directie van Stads Finantien" blijkt dat de juiste schrijfwijze met de S is.
2. Gebruikte bronnen: Doop-, Trouw- en Begraafboeken (DTB), alsmede: Oud Archief Hoorn (OAH), bij de: Archiefdienst Westfriese Gemeenten (AWG).
Gebruikte literatuur:
F. Asma/A.J. Kret, Jan Zwart (1877-1937) "Een profet op de orgelbank". Kralingse Veer, 1957.

- Combustien in Hoorn van 1786-1788*. Hoorn, c. 1789.
Historische Winkler Prins. Amsterdam/Brussel, 1957.
- H. Koolwijk, *350 jaar kaas wikken en wegen in Alkmaar*. Alkmaar, z.j. (1972).
- W.H. Kops, *De Oranjeoproeren te Hoorn, 1786 en 1787*. in: *Bijdr. Vad. Gesch. & Oudh.k. 4e reeks 4, 1905*, p. 222-288.
- E.H. Kossmann, *De Lage Landen 1780-1940*. Amsterdam/Brussel, 1976.
- H. Kroon Dzn./F. Kapteyn, *Nieuwe Kroniek van Hoorn*. Hoorn, 1891.
- A. Merens, *Het Muziekcollege te Hoorn*. in: *Westfrieslands Oud en Nieuw 1940*.
- H. Saaltink, *Supplianten en requestanten. Achtergronden van de Hoornse partijstrijd 1785-1787*. Hoorn, 1983.
- H.W. Saaltink, *Het revolutiejaar 1787*. in: *Oud Hoorn 9e jg*. Hoorn, 1987.
- H.W. Saaltink, *Bedaarde Hollandse revolutie*. in: *Oud Hoorn 16e jg*. Hoorn, 1995.
- Verhoog van het voorgevallene omtrent de regeringsbestelling der stad Hoorn in de jaren 1785 en 1786*. Hoorn, 1787.
- Vervolg op de Chronyk der Stad Hoorn van de heer Dr. T. Velius*. Geannoteerd en ingeleid door H.W. Saaltink. Hoorn, 1992.
- Chr.C. Vlam, *Bij een achttiende eeuwse Marsch van J.W. Swarthoff*. in: *Mensch en melodie V, 1950*.
- Chr.C. Vlam, *Hoorns organisten en klokkenisten van het midden van de vijftiende tot het einde van de achttiende eeuw*. in: *Westfrieslands Oud en Nieuw, 1954*.
- K. van Voorst, *Vervolg op de Chronyk van Velius*. Handschrift. Hoorn, z.j. (c.1820)
- Joh. de Vries, *De economisch achteruitgang der republiek*. in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden, dl. VIII*. Utrecht, 1955.
- Het Waagstuk. De geschiedenis van waaggebouwen en wegen in Nederland*. Amsterdam, 1990. Onder redactie van C.H. Slechte en N. Herwyer.
- C.H.E. de Wit, *Oud en modern. De Republiek 1780-1795*. in: *(Nieuwe) Algemene Geschiedenis der Nederlanden, dl. 9*. Bussum/Haarlem, 1980.
- A. van Zoonen, *De 'gewone' concertzaal in Hoorn*. in: *Oud Hoorn 13e jg*. Hoorn, 1991.
- J. Zwart, *Over orgels, organisten en orgelbespeling*. in: *Omroepgids NCRV*, 15 november 1930 en 31 mei 1931.
3. Vlam (1954), p. 76, 84. De Vries (1955), p. 231.
 4. Naar zeggen bestond zijn "indispositie" uit dronkenschap.
 5. OAH 131, 25 augustus 1768, 7 november 1768.
 6. Deze beloning werd gegeven om de slijtage van de schoenen te compenseren.
 7. Merens (1940).
 8. Vervolg op Velius (1992) p. 258, noot 573.
 9. Van Zoonen (1991).
 10. Asma/Kret (1957), p. 194/195.
 11. OAH 131, 7 november 1768, 2 augustus 1771.
 12. OAH 131, 21 september 1771, maart 1773. Vlam (1954), p. 84.
 13. De afleg aan de stad werd ingesteld in 1681. Het bedrag dat door de benoemden moest worden betaald varieerde. Het werd bijvoorbeeld in 1721 met een kwart verhoogd ten behoeve van de gereformeerde kerk. Swarthoff betaalde in 1773 100 gulden. In 1776 vond weer een verhoging met 25% plaats: f 25 voor de gereformeerde kerk (dat is de huidige Nederlands Hervormde Kerk).
 14. OAH 131 28 april, 3 mei 1773.
 15. Vlam (1954), p. 68 + afbeelding 3 tussen p. 72 en 73.
 16. Vervolg op Velius, p. 155, 161.
 17. Vervolg op Velius, p. 132, 135, 148, 187.
 18. Kossmann (1976), p. 9-20; De Wit (1980), p. 113-126; Saaltink (1983), p. 4-7; Saaltink (1987), p. 79-80.
 19. Vlam (1950), p. 287-289; Vervolg op Velius (1992), p. 196-198. Melismatisch gezang = het zingen van verschillende versierde notenfiguren op één lettergreep.
 20. 1 maart 1796: Vervolg op Velius (1992), p. 228, 251. 18 oktober 1800: Kroon/Kapteyn (1891), p. 160.
 21. Kroon/Kapteyn (1891), p. 157; Asma/Kret (1957), p. 193-195; Vervolg op Velius (1992), p. 255.
 22. OAH 2528 en 1132.
 23. OAH 2612B, 27 October 1809.
 24. OAH 1132.
 25. OAH 24, Handschrift 185, ingebonden drukwerk bij Klaas van Voorst deel V.
 26. OAH 1129, 1130; Vervolg op Velius (1992), p. 191; Vlam (1954), p. 76, 84.
 27. OAH 132, 20 januari 1783; Vlam (1954), p. 85.
 28. Mededeling Henk Saaltink.
 29. OAH 348 (9 aug., 28 aug., 2 sept. 1796); OAH 369 (12 juli, 9 aug., 28 aug. 1796); OAH 395 (30 augustus 1796). Het Waagstuk (1990) p. 20-23.
 30. OAH 2507 (los stuk nr. 202, 12 december 1806); 1132 (15 juli 1805); Volkstelling 1830; Overl. reg. 1834.
 31. OAH 1952, 1953 (schutterslijsten 1705-1794).
 32. *Historische Winkler Prins I*, p. 530/531. Zie ook noot 17.
 33. Saaltink (1983), p. 10; Saaltink (1987), p. 81; OAH: E-archief: Patriottisch Gezelschap; Combustiën (1789), pas-sim; OAH 133, 30 dec. 1786, 29 jan., 26 febr. 1787, Vervolg op Velius, p. 205; Kops, p. 222-288.
 34. Mededeling Henk Saaltink.
 35. Vervolg op Velius (1992), p. 236-239.
 36. Saaltink (1995), p. 22-28; Vervolg op Velius (1992), p. 244, 253; OAH 395 (3 mei 1795-17 juni 1800); OAH 2189 bevat op het eerste blad de namen van de regenten van het weeshuis van 1805-1809. Naast Swarthoff waren dat Pieter Houttuyn, Dirk Langenwagen, Dirk Merens, Nicolaas Mes-schaert, Gerrit Sant. OAH Hs. 184 (Klaas van Voorst IV, bijgebonden circulaire).
 37. Vervolg op Velius (1992), p. 251-252.
 38. Saaltink (1995), p. 58-59.
 39. Vervolg op Velius (1992), p. 269-270; Saaltink (1995), p. 100-104.
 40. OAH 395 (4 januari 1796).
 41. DTB 24 (attestatie 16 juni 1773); Huwelijk Hendrika: DTB 68 (6 juli 1776); DTB 84, p. 130a (6 juli 1776). Jan Perelen-burg was bombardier in de Compagnie Artillery van den Generaal Majoor van J.F. Marsfeld (Mansfeld?, VZ) in guarnisoen te Breda. Beiden woonachtig te Deventer. Pe-tronella: DTB 24 (13 december 1775).
 42. DTB 68, p. 120 (19 mei 1780). Als schrijfwijze voor de naam van Swarthoffs vrouw komt ook voor Sunderis. Saaltink (1995), p. 104, noot 23, geeft als huwelijksdatum 4 juni 1780. Dan zouden ze op 19 mei 'in ondertrouw' zijn gegaan. Dat blijkt niet uit de Hoornse akte.
 43. OAH 1351, Verpondingskohier 1809, p. 94: nr. 35, Wijk F.
 44. OAH 1801, art. 40, 4 maart 1806. Zegel f 5,-. Leges 6 stui-vers.
 45. DTB Hoorn 12B, 13, 98, 99B. Geboortedata van de kinde-ren: 23-10-1781 Johanna Geertruida; 08-10-1782 Pieter; 29-08-1783 Alida Elisabeth, overleden 20 september 1783; 10-10-1786 Alida Elisabeth (ovl. 07-10-1859, Hoorn); 27-05-1788 Jan; 04-09-1789 Maria Johanna (ovl. 16-04-1856, Oegstgeest); 12-11-1790 Johannis Wilhelmus.
 46. Henriëtta Catharina de Leeuw was een dochter van Jan de Leeuw en Maria Elisabeth Vaanders. Zij bezat een eigen huis. OAH 1351, p. 796, nr. 14, wijk L. Aanslag verpon-ding f 22.17.00.
 47. DTB 68, 99B, huwelijks- en overlijdensregister op de be-treffende jaren + Volkstellingregister 1830.

Verbod in 1815 vervallen

Zwarte bruidegom, blanke bruid

Dr. Jaap Toes



J. C. van de Blocquerie, burgemeester van Hoorn.

Op 17 januari 1815 zond de Hoornse burgemeester J.C. van de Blocquerie een missive aan president C.F. van Maanen van het hooggerechtshof in Den Haag. Hij wilde weten of huwelijken tussen blank en zwart waren toegestaan. Toen in 1810 ons land bij Frankrijk werd ingelijfd, werden hier Franse wettelijke bepalingen van kracht. Zo was er een circulaire van de 18e Nivose van het jaar 11 (Nivose: Sneeuwmaand, vierde maand van de Franse republikeinse kalender, van 21 december tot 19 januari). In die circulaire werd op het huwelijk van personen met verschillende huidskleur, door de toenmalige minister van Justitie een verbod gesteld. Nu de Napoleontische tijd achter de rug was, wilde Van de Blocquerie wel eens weten of aan de inhoud van de hier vermelde circulaire alsnog de hand moest worden gehouden.

De burgemeester schreef aan Van Maanen – die in sep-

tember 1815 bij besluit van koning Willem I tot minister van Justitie zou worden benoemd – dat hij een verzoek tot het sluiten van een huwelijk had gekregen van een zekere Joseph Bartholomij Comina, ‘zwart van couleur’, 26 jaar oud en geboren te St Vincent ‘in Amerika’, met de 22-jarige Elisabeth Dudock, geboren te Kampen. Comina was tamboer-majoor bij het bataljon mariniers in het Hoornse garnizoen. ‘Dienstmaagd’ Elisabeth was in Hoorn woonachtig. De burgemeester durfde het niet aan, de liefde tussen het tweetal ten stadhuize te bezegelen zonder toestemming van hogere hand. Overigens was de eerste afkondiging van het voorgenomen huwelijk al op zondag 15 januari om 12 uur aan het stadhuis geschied, hetgeen op 22 januari zou worden herhaald.

Op 30 januari 1815 liet de president van het hooggerechtshof aan Van de Blocquerie weten, dat ondanks verschil in huidskleur van bruidegom en bruid, het huwelijk gesloten mocht worden. Dispensatie behoefde niet te worden verleend. Van Maanen verwees naar een beslissing van de soeverein vorst van 9 juni 1814, toen een soortgelijk geval als in Hoorn zich had voorgedaan.

Man en vrouw

Aldus kon een ongetwijfeld opgeluchte burgemeester Van de Blocquerie op 5 februari 1815 in het huis der gemeente de trouwacte doen voorlezen en in de naam der wet te kennen geven dat Joseph en Elisabeth door het huwelijk verbonden waren, nadat zij verklaard hadden elkaar wederkerig tot man en vrouw te willen nemen. Twee broers van de bruid, beiden muzikant, alsmede twee vrienden uit het bataljon van de bruidegom, waren de getuigen.

Het echtpaar Comina woonde achtereenvolgens op het Achterom, Achter op het Zand, de Italiaanse Zeedijk en in de Melknapsteeg. Er werden vier kinderen geboren, twee jongens en twee meisjes. Het beroep van Comina werd in latere stukken omschreven als ‘sjouwerman’. Hij overleed op 82-jarige leeftijd. Elisabeth mocht niet ouder worden dan 54 jaar.

De bronnen:

* Het Algemeen Rijksarchief in Den Haag.

* De Archiefdienst Westfriese Gemeenten in Hoorn.

Pagina 2500 in Oud Hoorn 76

De redactie van Oud Hoorn brengt onder de aandacht van de lezers dat deze pagina op de kop af de 2500e van ons kwartaalblad is. Vanaf 1979 verschenen in totaal 2500 bladzijden met verslagen en berichtgeving over de strijd om het behoud van het oude Hoorn. Maar ook met verenigingsnieuws, interviews, verhalen, informatie over historisch onderzoek, bijzondere foto's en veel ander illustratiemateriaal.

Het eerste nummer van Oud Hoorn verscheen in februari 1979.

Met dit decembern timer van 1997 sluit Oud Hoorn precies de negentiende jaargang af. Van het begin af verschenen ieder jaar vier Oud Hoorn-nummers, zodat er in totaal 76 uitgaven (4x19) zijn uitgekomen.

Het leek ons aardig de voorpagina van het eerste nummer uit 1979 en dat van het laatste van 1997 op deze bijzondere pagina naast elkaar af te drukken. Ook om te laten zien hoe groot het verschil in presentatie is geworden.

De redactie hoopt nog lang voor Oud Hoorn, de lezers en onze historische stad zo voort te kunnen gaan.



n nieuw blad voor Oud-hoorn



Voorzitter: J.M. BALTUS

... is logisch en begrijpelijk dat de vereniging Oud-Hoorn zich bezighoudt met alles wat het historische Hoorn betreft. Het is echter een misvatting te denken dat alleen van deze vereniging dus mensen zijn die in het verleden leven, dat zij romantisch ingestelde personen zijn die lichten uit hun eigen tijd, dat het hier te gaan om een verzameling vlinderstrikken, medelstokken en corsetsen, behept met staligische gevoelens en dwepend met de de dingen die onverbiddelijk voorbij zijn: bakker op de hoek en de stoepen van de Grote Noord, de strijd om het behoud van het oude Hoorn een actuele zaak, een kwestie van nu en or de toekomst, voor de oudheidkundige, or de Horinees, voor de toerist, voor het geslacht. Het monumentenbezit van Hoorn, alles wat daarmee te maken heeft, is het louter een geschiedkundige aangelegenheid - hoevel er op oudheidkundig en itourhistorisch gebied volop interessante eurtochten te verrichten zijn.

Als je denkt aan de stedsbouw na de tweede wereldoorlog, aan de dorpsuitbreidingen en de architectonische opvangmogelijkheden voor de overloop, is het begrijpelijk dat monumenten uit bouwkundig en bouwkunstig oogpunt van groot belang zijn, alleen al als stalenboek voor bouwkundige kansen. Gezien het vraagstuk van de vrijetijdsbesteding (waarbij de mensen niet alleen tot zelf creëren moeten worden aangezet, maar juist ook tot kunnen waarderen, genieten) ligt het ook voor de hand dat stadschoon uit recreatief, artistiek en toeristisch oogpunt een steeds grotere rol gaat spelen. Ook economisch gezien zijn onze monumenten waardevol. Voor allerlei doeleinden, culturele, openbare, commerciële, kunnen ze gebruikt worden, na aanpassing of restauratie. Dit geldt ook voor de oude woonhuizen, die een brok extra woongenot geven waar geen triplex-balkonplafond, plavuizenlinoleum of ingelijste tegelteswand tegen opgewassen is, dus waardoor huur- of verkoopwaarde wordt beïnvloed. Mensen hachten zich aan hun stad, aan hun buurt, aan hun straat; de verschijningsvorm daarvan wordt nu eenmaal bepaald door de aanwezige bebouwing. Afbraak van het bestaande waardevolle berokkent gewoone geestelijke schade, want het monumentenbezit, ook dat oude pandje, is het geestelijk bezit van de stadsbewoner dat hij wil doorgeven aan zijn kinderen. Hij oriënteert zich erop - denk aan de kerktorens; hij vereenzelvigd zich met zijn stad, dus ook met het uiterlijk ervan; hij is trots op zijn stad. En van een monument kun je ook zonder meer genieten, van de mooie vormen, de kleuren. Het eigenaardige ervan: dat genot krijgt nog meer inhoud als je denkt aan de eenzijdige, functionalistische nieuwbouw alom, waarbij geldgebrek en gebrek aan verbeelding,



PAGINA 2500

*Die vijf-en-twintig honderd...
Zo'n magisch bladgetal
Wij staan er even stil bij
Dat Hoorn weten zal*

*De negentiende jaargang
Sluiten wij heden af
Hopend dat wat wij schreven
Bewustheid, visie gaf*

*Het rijke van oud Hoorn
Bewaart wat ons herkent
Aan wat de stad omarmt;
Een beeld, een monument*

*Eens vroegen modernismen
Hier te vernielen waar
Wat fier nog overeind stond;
Breek die historie maar...!*

*Zo ging vaak wel verdwenen
Van wat ons samenbond
En wat zij achter lieten;
Werd niet ons hart verwond?*

*Oud Hoorn van het heden
Houdt vast terug van toen
Wat zij al tachtig jaren
Bewust is blijven doen*

*Met vijf-en-twintig honderd
Staan wij op Hoorns bres
Opdat wij wijzer worden
Van Horna's oude les*

*Vandaag roert de redactie
Daarom de trom ook wat
Er immer is geschreven
Voor U en onze stad*

Herman Lansdaal

Hoornse wasserijen

J.W.I. Entius

Van de heer Entius ontving ik voor de rubriek "Men vraagt ons" een foto met een uitvoerige brief over mensen die in de Hoornse wasserijen actief waren geweest. Het lijkt me beter deze brief los van onze vragenrubriek op te nemen, omdat de mensen op de foto bij naam en toenaam bekend zijn. De brief bevat daarentegen te veel interessante bijzonderheden over Hoornse mensen in de tweede helft van de negentiende eeuw om hem zo maar weg te laten. (HWS)

Hierbij een foto van betrokkenen bij Hoornse "industriële bedrijvigheid" in het begin van deze eeuw. Het gaat om kleinschalige wasserijen, ontstaan als huisindustrie, waar voor particulieren kleding zoals losse boorden, fronten, manchetten e.d. werden gewassen, gesteven en glansgestreken. Ook andere vormen van fijnwasserij werden uitgevoerd op verschillende adressen in het Hoorn van die tijd. Later ontstonden in enkele gevallen grotere wasserijen, andere bleven kleinschalig bestaan.

Op de foto de gezusters J. en C. Schouten van wasserij, glanzerij en strijkerij Gezusters Schouten aan het Achterom 81 (nu 79). Dat is het huis met een steen met drie hoefijzers in de historische gevel. Daar begonnen de gezusters Schouten hun bedrijf in het begin van de twintigste eeuw met nog drie jeugdige medewerksters. De foto draagt op de achterzijde de tekst *Snelfotografie Corn. Bos jr Hoorn*. Hij moet genomen zijn rond het jaar 1915.

De gezusters Schouten waren aan het eind van de zestiende jaren van de vorige eeuw geboren in Hoog en Laag Zwaagdijk onder de gemeente Zwaag, nu gemeente Onderdijk. Zij kwamen met hun ouders rond 1880 naar Hoorn en woonden o.a. bij de molen van Balk aan de Weel/Westerdijk en aan de Drieboomlaan, destijds nog een singel met aan beide zijden van de weg water. Vader Schouten was in Hoorn nog werkzaam bij de demping van de Turfhaven in Hoorn aan het eind van de vorige eeuw. De gezusters Johanna en Cornelia Schouten waren, voordat zij zelf met de wasserij aanvingen, in dienstbetrekking werkzaam. Johanna onder meer bij hotel de Zon aan het einde van het West. Nu staan daar woningen op de kruising van het West en Achter op het Zand/Visserseiland. Cornelia werkte langjarig in de huishouding bij landmeter Van Dijk aan het Grote Oost, wiens naam nog vermeld wordt in de Chronijk van Velius.

Op de foto zittend rechts Cornelia Schouten, de jongste van de twee zusters. Naast haar staande Cato Fremeyer, die later mevrouw Bakker werd. Haar echtgenote was werkzaam bij de Hoornse metaalwarenfabriek (HMF) van Scholten. Het personeel van dit bedrijf op Schiphol tijdens een personeelsreis verscheen eerder in het blad *Oud Hoorn*.

In het midden Cornelia Timmer, die later mevrouw Schaap werd. De echtgenote van kapper Jan Schaap die zijn zaak in de Pakhuisstraat had. In Hoorn zijn nog woonachtig de zoons Han Schaap en Ton Schaap. De eerste met voorheen een tabakswinkel aan de Koeportsweg, de tweede met voorheen een hengelsportzaak Onder de Boompjes.

Links staande Alie Molenaar, weduwe met een dochter

van C. Dekker. Zij hertrouwde na elf jaar met slager Jan Eeken, die destijds een slagerij had aan het kleine Noord, nummer 14. Hun buurman was bakker Van Dam. Een dochter van het echtpaar Eeken-Molenaar woont thans in de Messchaertstraat, dat is mevrouw Van Riel. Links op de foto zittend Johanna Schouten, geboren in 1867. Wasserij Gezusters Schouten werd later Wasserij Gezusters Schouten - V. Entius. Vincent Entius was de oudste zoon van een jong overleden - op 45-jarige leeftijd in 1911 - zuster Maria van Johanna en Cornelia. Maria Schouten was gehuwd met Jacob Entius. Het gezin woonde aan de gedempte Appelhaven.

In Hoorn waren er destijds nog naast de wasserij van de gezusters Schouten die van Kwaad, Pereboom, de dames Droste en de dames van Hinte en mogelijk nog enkele meer. Van deze wasserijen was het bedrijf van de gebroeders Kwaad als laatste in bedrijf in Hoorn. Inmiddels is dit bedrijf overgenomen en werkt nu onder een andere naam. Aldus verdwenen bedrijven in Hoorn.



Personeel wasserij Gezusters Schouten

COPY VOOR OUD HOORN NAAR GROTE OOST 98

Met ingang van heden heeft de redactie van Oud Hoorn een nieuw bezorgadres gekregen. Copy voor het kwartaalblad dient niet meer aan Eikstraat 30 afgeleverd of gestuurd te worden, maar bij Femke Uiterwijk, Grote Oost 98. De samenstelling van de redactie blijft overigens dezelfde.

Maarten Storm (1917-1927)

Leo Hoogeveen



Zelfportret van de grootvader van Maarten Storm, eveneens Maarten geheten (1802-1859). Collectie Westfries Museum.

Pen en papier. Dit waren de eenvoudige instrumenten waarmee de eerste penningmeester van Oud Hoorn, Maarten Storm, zijn taak kon vervullen.

Uw archivaris bedient zich sinds kort, behalve van een toetsenbord en een monitor, ook van een muis, windows, ikonen en meer dan dat fraais, waardoor van alles onbedoeld over zijn beeldscherm schiet, behalve wat hij wil zien.

De 21e eeuw lijkt nu echt begonnen en ik zal mijn best doen vanuit die toekomst een venster te openen op het leven en werken van Maarten Storm.

Kampen

In de negentiger jaren van de 18e eeuw vestigden zich meerdere jonge leden van de familie Storm vanuit Kampen in Hoorn. In 1790 Anna (24) en Marten (22), in 1793 Hermen (25), in 1796 Elisabeth (23) en in 1799 Catharina (24).

Ze waren allen kinderen van Jan Storm, mogelijk koster in Kampen, en Grietje van Uenen. De een na de ander staken zij het IJsselmeer over om hier in Hoorn een nieuw bestaan op te bouwen. Over de achtergronden van deze migratie zijn mij nog geen bijzonderheden bekend.

Maarten Storm stamde uit deze familie van schilders en was de achterkleinzoon van Hermen (1769-1810) en Neeltje Kikkert (1767-1852). Zijn grootouders waren het

vierde van de zes kinderen van Hermen en Neeltje, Maarten (1802-1859), en Trijntje Groen (1803-1862). Die kregen tien kinderen, van wie er zeven op jonge leeftijd stierven. Vader Hendrik (1838-1883) was de negende in de rij. Hij trouwde op 8 mei 1863 in Hoorn met Trijntje de Groot (1834-1900).

Muntstraat, Lindestraat en Grote Oost

Maarten werd geboren op 24 februari 1864 in de Muntstraat wijk 2 nummer 42, nu 20, als oudste van zes kinderen, van wie er vier als baby stierven. Alleen zijn jongste broer bleef ook in leven.

Hij trouwde op 27 mei 1892 met Maria de Groot (1866-1928), dochter van Frederik de Groot, inlands kramer, en Elisabeth de Boer.

Zij gingen wonen in de Lindestraat 2 en kregen daar op 9 maart 1893 een dochter, Catharina. Op 2 februari 1900 kochten zij het pand Grote Oost 31, waar ooit Paulus Jolly had gewoond.

Op 14 mei 1904 werd hier hun tweede kind, Fredrik Hendrik, geboren.

Penningmeesters van het eerste uur

Maarten Storm was niet alleen *huisschilder*, maar ook *kunstschilder*. Het Westfries Museum bewaart nog een zelfportret van hem, dat bij dit artikel is afgedrukt.

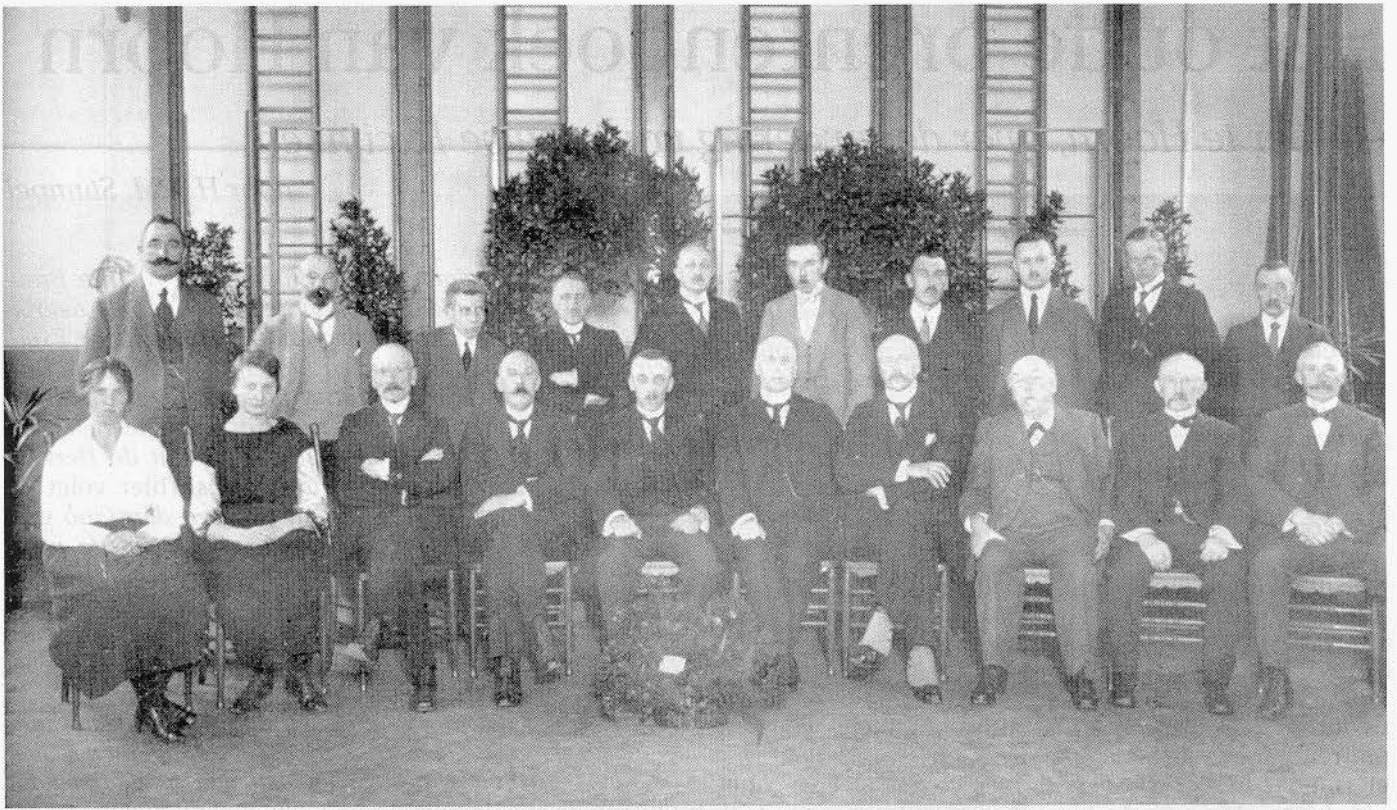
In die hoedanigheden leerde hij Kerkmeijer kennen en behoorde hij met museumsecretris Brouwer, gemeentearchitect Faber en anderen tot de oprichters van Oud Hoorn.

In de eerste ledenvergadering op 13 juli 1917 werd hij met Adriaan Brouwer secretaris van de voorlopige commissie, die de oprichting van de nieuwe vereniging in goede banen moest leiden. Er werden statuten en een huishoudelijk reglement ontworpen en 450 circulaire rondgestuurd aan ingezetenen en *oud-Hoornschen* om leden te werven. Eind 1917 was dit rond en hadden zich 131 leden aangemeld. In de tweede ledenvergadering van 21 december 1917 werd het definitieve bestuur gekozen, waarvan Kerkmeijer voorzitter, Roozen secretaris en Maarten Storm penningmeester werd.

De minimum-contributie werd bepaald op 1 gulden. De leden brachten in 1917 samen f 229,50 op. Daarnaast werd van een dame uit Amsterdam, die onbekend wens te blijven, f 500,- ontvangen. De penningmeester deponeerde de gelden die niet direct nodig waren op rekening-courant bij de Hoornsche Crediet- en Effectenbank.

Voor het innen der contributiegelden werd een zekere De Vries aangesteld als bode; die kreeg daarvoor een vergoeding van f 10,-. De Vries had al eerder voor het rondbrengen van de circulaire gezorgd tegen de billijke som van f 15,-. De convocaties werden echter op een goedkopere manier per post besteld.

In 1918 werd besloten de kwitanties te laten drukken in de vorm van een kaart, als bewijs van lidmaatschap. Men vond dat *zulks* een aardig cachet gaf. Het drukken van 600 kwitanties kwam op f 26,50 inclusief het maken van een cliché dat ook voor briefhoofd en convocaties kon dienen.



Zilveren jubileum van J.C. Kerkmeijer als leraar aan de H.B.S.
Zittend tweede van rechts: Maarten Storm.

Schilderwerk

Naast zijn penningmeesterschap hield Storm zich bezig met bouwkundige zaken, en dan vooral met het schilderwerk.

In 1918 werd door Storm samen met secretaris Roozen onderzoek gedaan naar muurschilderingen in de Noorderkerk, die echter niet ontdekt zijn. Kerkmeijer had er overigens nooit in geloofd dat die muurschilderingen er geweest zijn. Voor het onderzoek is f 50,- uitgetrokken. Bij dat onderzoek is één kolom ontdaan van de witkalk, waarbij is gebleken, dat voetstuk, pijler en kapiteel bestaan uit zandsteen, grotendeels gemened, daarna geveerd en met zandkalk bestreken.

In 1919 schilderde Storm op kosten van Oud Hoorn het bord van de Bijzondere Christelijke School in de Ramen over in elzevierletters.

Een jaar later schilderde hij in opdracht van de regenten de wapenschilden van het Sint Pietershof over; in 1922 restaureerde hij het plafond in de regentenkamer van dat hof.

Het wapenschild van de familie Van Foreest aan de Koepoortsweg 31-33 is door Storm in 1921 op verzoek en op rekening van Oud Hoorn geschilderd in rood op zilver.

In 1923 volgde de schildering in goud en blauw van het Gulden Vlies aan de gevel van Grote Noord 40 en bracht Storm een opschrift boven het winkelraam in elzevierletters aan.

In 1926 waren de wapens van de panden Oude Doelenkade 17-19 aan de beurt.

De laatste jaren

In april 1926 moest Storm het bestuur laten weten dat het hem door zijn gezondheidstoestand moeilijk viel de financiële zaken van de vereniging zo te behartigen als hij wel zou wensen. Hij had iemand anders al opdracht gegeven de boeken in orde te houden, waardoor hij niet altijd de beschikking had over gegevens en inlichtingen

betreffende de kas. De overige bestuursleden gaven Storm in overweging zijn penningmeesterschap neer te leggen, *daar hij er zoo meer verdriet dan plezier van heeft*. Dat deed hij met spijt, omdat hij het werk voor Oud Hoorn altijd met het meeste genoegen had gedaan. Maar het zou in het belang van de vereniging zijn als een ander de zorg voor de financiën op zich nam. Voorzitter Kerkmeijer dankte Storm voor al datgene, wat hij in de loop der jaren voor Oud Hoorn deed. *Het werk der vereeniging had zijn volle sympathie en een niet onbelangrijk aandeel heeft hij in de werkzaamheden gehad.*

Het laatste jaar van zijn penningmeesterschap, 1926, sloot de vereniging af met een voordelig saldo van f 337,29. De belangrijkste bronnen van inkomsten waren de contributies, f 244,-, restauratiesubsidies, f 700,-, gewone rijkssubsidie, f 250,-, en de opbrengst van de huishuur, f 265,20. Daar stonden als voornaamste uitgaven tegenover de stormschade aan Bierkade 10, f 293,58, onderhoud van Onder de Boompjes 8, f 135,36, restauratie van het Claes Stapelhofje, f 499,31 en aflossing van rente en hypotheek, f 122,-.

Het penningmeesterschap werd voorlopig waargenomen door G.H. Lückens. Voorts werd besloten de rekeningen voortaan over de bank te laten lopen; aan H.J. Sindram werd verzocht zich daarmee te belasten.

In 1927 bedankte Storm voor het bestuurslidmaatschap. H.J. Sindram werd in de ledenvergadering van 19 juli 1928 benoemd tot zijn opvolger, als bestuurslid en nam ook het penningmeesterschap op zich.

Maarten Storm werd in juni 1929 opgenomen in een inrichting in Gheel (België), waar hij op 15 augustus 1929 is overleden. Hij is 65 jaar geworden.

Met dank aan het Archief der gemeente Kampen voor de verstrekte inlichtingen.

Het oude prentenboek van Hoorn

Oproer te Hoorn, over de invoering van nieuwe Excijnzen

door H.A.M. Stumpel

Dit is de derde aflevering, waarin op een bijzondere manier teruggegrepen wordt op de historie van Hoorn. In elk nummer wordt op ware grootte een gedrukte prent met een afbeelding van de stad gereproduceerd. Op die manier wordt via het kwartaalblad inzicht gegeven in de wijze waarop in vroeger eeuwen de stad Hoorn werd afgebeeld als illustratie in boeken of zomaar als losse afbeelding, bedoeld om in huis te worden opgehangen.

Bij elke prent wordt door H. A. M. Stumpel een korte bespreking gegeven met bijzonderheden over de afdruk en – indien mogelijk – over de kunstenaar/ambachtsman die de prent heeft vervaardigd.

Gedurende de eeuwen is het altijd hommeles geweest omtrent nieuwe belastingmaatregelen. Ook in 1470 was er rumoer in Hoorn over de nieuwe accijnzen op het van buiten ingevoerde bier. Wellicht zijn daar enkele oorzaken voor aan te wijzen. In die tijd was de stad namelijk zeer hoog aangeslagen in de bijdragen die zij moest betalen aan de regering van de graaf van Holland en bovendien was er ook erg veel geld nodig voor het repareren van de wallen van de stad en de dijken. Maar er waren ook politieke redenen: de stads-geschiedschrijver Velius vertelt dat de nieuwe accijnzen opgelegd waren, omdat men de burgers wilde laten overstappen op het plaatselijk gebrouwen bier. Het Hoornse bier kende in de nieuwe regels slechts vijf stuivers belasting per vat, maar over het bier uit andere plaatsen moest men 15 stuivers betalen. Bier had in die tijd een heel andere betekenis dan nu. Er was geen waterleiding en het water uit de grachten bevatte zoveel viezigheid dat het niet geschikt was voor het lessen van dorst. Als je dus vocht wilde binnenkrijgen was bier (met een laag alcoholpercentage) de gewone drank. Wijn was voorbehouden aan de zeer rijken.

In het navolgende stuk tekst wordt een letterlijk citaat gegeven zoals Velius, de kroniekschrijver van de stad dit verhaalt. De tekst is genomen van de derde druk uit 1648, de laatste druk door Velius zelf geschreven. Het citaat is tamelijk gemakkelijk te lezen als U het hardop leest.

Middeler tijd quamen deur bysonderen last van den Hertoge dese drie selve Heeren ooc tot Hoorn, om aldaer Burgemeesteren en Vroetschappen te helpen in 't innervoeren van de nieuwe Excijnsen, die nu seer verhoogt waren, bysonder het buyten-gebrouwen bier, dat gestelt was de Ton op vyfthien stuyvers, seer hoogh boven de gewoonte, en was geschiet deur bysonder Octroy van den Hertoghe, eens deels om daer deur te vervallen het aendeel, dat de Stadt in de gemeene¹⁾ Lants middelen betalen most, daer sy (soo nu geseyt is) seer hoogh in stont, en meest Jaer op Jaer in te kort quam: eensdeels oock om de Dijcken en heyen van de Stadt deur de penningen daer van comende te repareren: zijnde 't selve om beyde dese saken meer als noodigh, als men 't gemeene best deur de renten, die men anders jaerlijcx daer toe moest opnemen, niet wilden in de gront helpen. 'T was oock

voornaemlijck gedaen om de Burgers, die nieuwe Brouweryen gesticht hadden, de hant te bieden, en de neeringe soo in de Stadt te brengen: Want door de Hooge Excijnsen op de buyten ghebrouwen Bieren meendmen de Burgers daer toe te krijghen dat sy haer met inghebrouwen Bier souden behelpen. Maer 't was den ghemeenen man soo niet diets te maecken. Het Octroy, dat de Hertogh daer van ghegheven hadde, luydt aldus. (hier volgt de tekst van de hertog) De Commissarissen dan (soo gheseyd is) hier tot Hoorn ghekomen zijnde om de voorschreven Excijns te helpen invoeren, soo spraecken de Hooflieden van de Schutters en de Vooghden vande Gilden, wetende waerom dat sy gekomen waren, met malkander, en setten haer eerst seer heftelijck daer tegens: maer werden heymelijck van den Burgmeesteren versproocken, en daer toe ghebracht, dat sy beloofden, haer in de saecke stil te houden. Eenige seggen dat dit geschiede deur een valsch voorgeven van den Raet, die haer dietz maeckte, dat aen d'Excijns niet met allen was, en dat daer van in 't minste gheen redenen en souden wesen. Als doen des anderen daeghs, welck was den 21. May, de Heeren met de Commissarissen op 't Raedthuys by een waren, om overlegh te maken, hoemen best met d'Excijns souden voort-raken: soo quam de mare daer van onder de Wevers, Vullers, en Visschers, zijnde meest ruyge macts, en doen van de grootste Gilden in de Stadt: en dese rockenden malkander op, en liepen met haer geweer, en met de banieren van hare Gilden (niet sonder groote onstueringheid) nae de Merckt, brachten de gantsche Stadt in roer, dreyghden de Commissarissen en Burghemeesters doodt te slaen: en vielen ten lesten in des Secretaris huys, smeten al in stucken dat heel was, scheurden zijn Boecken en Registeren, en lieten haer voort eenighe tonnen met Bier op de Merckt brengen, settense op haer eynde, en smeten daer de bodem uyt, en droncken met schutten in 't hondert, seggende uyt spot: de Heeren mochten nauw toe-sien, om elck te rekenen, wat hy in de Excys hadde te gelden. De Raed schreef heymelijck (terwyl sy dus tierden) op 't Raedthuys, van waermen haer bequamelijck sien konde, de namen vande Principaelste rumoermakers op: en kreegh de Commissarissen, die in groot perijckel haers levens waren, met behendigheyt savonts uyt de Stadt, en hielt hem voort, of al 't voorgaende vergheten was. Maer weynigh dagen daer na, quam de Procureur Generael Willem Bastert van Swieten, om de gene te vangen, die den op-loop hadden helpen maken, en gingh heymlijck, buyten des gemeene¹⁾ Mans weten, met Schepen voor de Stadt leggen, en verraschte daer mede de Visschers, die dagelycx op de Zee quamen om te visschen, en de selve ghevoert hebbende na den Haghe, keerde weder en vingh voort met hulp van Schout, Burgemeesteren, en Schepenen alle de Vollers en Wevers, die hy inde Stad vant, soo wel onschuldigen als schuldigen, en brachtse mede nae den Hage. Vele die arch dochten, of ook gewaerschout waren, ontliepent, en gingen elders woenen. Van de gevangenen werden ses in den Hage ge-recht, en twee te Nieuburgh buyten Alkmaer: d'anderen moesten haer om groote somme gheldts uyt de gevangnisse los koopen.

De drie heren waarvan in het begin sprake is waren



N. van der Meer, sculptor.

Oproer te Hoorn, over de invoering van nieuwe Excynzen.

drie leden van de raden van Holland: Philips van Wasse-naer, heere van Voorburg, Willem van Alkemade en Johan Halewijn. Zij vormden dus een soort van diploma-tieke missie om de Horinezen de accijns door de strot te duwen. Dat was des te meer nodig aangezien Hoorn inderdaad zeer hoog was aangeslagen: de vijf grote steden (Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en Gouda) betaalden gemiddeld 2998 schilden, terwijl de kleine steden waar Hoorn bij hoorde gemiddeld (Alkmaar, Rotterdam, Schiedam, Medemblik en Enkhuizen) 644 schilden betaalden.

De afgebeelde kopergravure is artistiek van behoorlijke kwaliteit. Het oude stadhuis van Hoorn op de achtergrond staat fraai afgebeeld; het ruwe volk loopt met banieren en gildevlaggen en drinkt uit de biertonnen op de Rode Steen. De fantasie van de graveur (N. van der Meer) is echter met hem op de loop gegaan, want hij heeft aan de linkerkant het Westfries Museum afgebeeld, waarvan de gevel pas in 1631 is gebouwd. Rechts op de achtergrond staat het huis van de secretaris dat geplunderd wordt, maar ook dat kan helemaal niet op die plek hebben gestaan. Hij moet dus hebben beschikt over afbeeldingen van de Rode Steen met het Westfries Museum en het oude Stadhuis. De conclusie moet dus zijn: een mooie, maar onbetrouwbare prent uit de acht-tiende eeuw over een gebeurtenis van 1470.

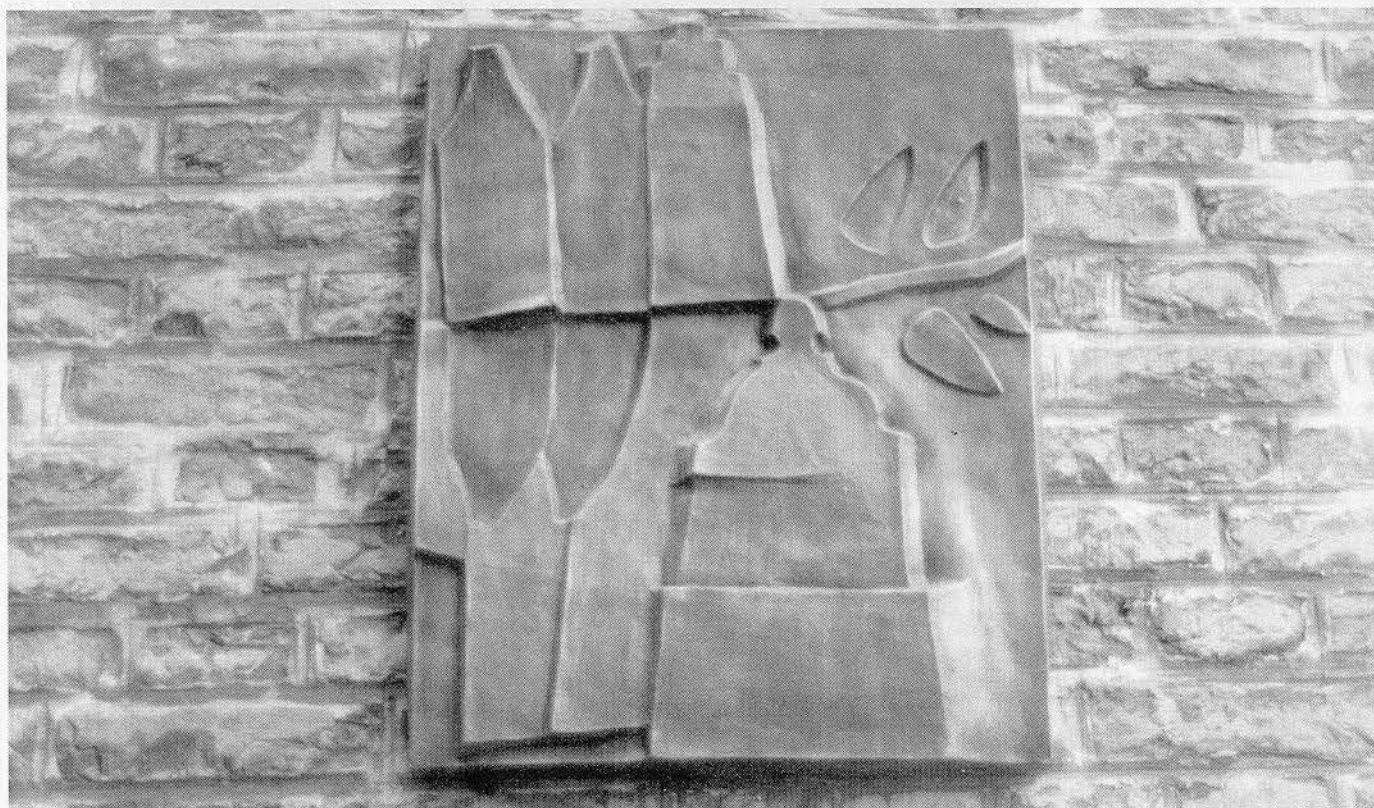
De prent is oorspronkelijk gepubliceerd in de grote 21-delige uitgave van de Amsterdamse uitgever Isaak

Tirion: *Vaderlandsche Historie, vervattende de geschiedenissen der nu Vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland, van de vroegste tyden af: / uit de geloofwaardigste schryvers en egte gedenktukken samenge-steld. Met konstplaat en kaarten opgehelderd.* Deze geschiedenisboeken, bestemd voor de welvarende burger, werden gepubliceerd tussen 1749 en 1759. De huidige prent werd opgenomen in het vierde deel: *Vierde deel, beginnende met het jaar 1443, onder de regeering van Hertoge Filips van Bourgondie; en eindigende met de Kamerykse Vrede des jaars 1529.*

Toch is ook van deze prent een tweede gebruik bekend. In dezelfde publicatie is in hetzelfde deel vier een nieuw gegraveerde copie opgenomen. Die prent (hier niet afgebeeld) is duidelijk minder van artistieke kwaliteit. De maker Jacob Folkema (Dokkum 18 augustus 1692; be-graven te Amsterdam 3 februari 1767), heeft duidelijk de oude gravure nagetekend en daarvan een koper-gravure gemaakt. De gebouwen staan minder scherp op de afbeelding, de personen staan zomaar ergens in de ruimte en het geheel is minder overtuigend.

Toch blijft er nog een vraag over: als uitgever Tirion zijn graveur Folkema de prent laat copiëren, moet de koperplaat van de originele prent verloren zijn geraakt. Waarom dit is, blijft vooralsnog onduidelijk.

1. Gemeen - gewoon, eenvoudig.



VRIENDSCHAP HOORN-PŘÍBRAM IN BRONS

De rechtermuur van de inham van het Westfries Museum is sinds kort opgesierd met deze bijzondere plaquette, vervaardigd door de Tsjechische kunstenaar Dagmar Capova. Het artistieke werkstuk is 4 oktober jongstleden onder veel belangstelling onthuld door wethouder Vprek van Příbram. De plaquette symboliseert de vriendschapsband tussen Hoorn en de Tsjechische stad. Capova is er in geslaagd typische architecto-

Plaquette Hoorn-Příbram (1e lustrum okt. 1997) gemaakt door Dagmar Čapová.

nische elementen van beide steden fraai in brons uit te werken. De onthulling hield verband met het 5-jarig bestaan van de stedenband tussen Hoorn en Příbram. Het jubileum is dit jaar in beide plaatsen stijlvol gevierd. In Příbram werd toen een bronzenbeeld van de Hoornse kunstenaar Thea van Lier onthuld.

STADSBEELD

RESTAURATIES WIJZIGINGEN VERVAL

door W.L. van der Waal en A.G.F. van Weel



Mede met informatie vanuit de Gemeentelijke Monumentencommissie en andere instellingen waarin Oud Hoorn-bestuursleden zitting hebben:

1 december 1997

Achterom 29

Bedrijfspan, oorspronkelijk uit 1770, in verval.

Achterom 81

Plan verbouw van de opslagruimte.

Achterom 95 (rijksmonument)

Hoekpand onder hoog met pannen belegd schilddak, windvaan met paarden op de nok (stalhouderij). Pand verkeert in ernstige staat van verwaarlozing.

Achterstraat 2 (rijksmonument)

Doelengebouw, voormalig Doelenhotel bestaande uit drie onderdelen, behoeft hoognodig grondige restauratie. Eigenaar is de Vereniging Hendrick de Keyser Eind dit jaar start van de werkzaamheden. Inmiddels heeft de vereniging de houten poort aan de zijde van Onder de Boompjes gereconstrueerd.

Appelhaven 6

Hernieuwd plan van Stichting Stadsherstel voor bouw van zeven appartementen met z.g. Franse balkons en vijf parkeerplaatsen krijgt vastere vormen. De schuine roeden in de ramen zullen waarschijnlijk omwille van het woongenot verloren gaan.

Appelhaven 25

Is ook hier de reconstructie te hoog uitgevallen? (zie foto).

Appelhaven 26r

Oud Hoorn heeft officieel geprotesteerd tegen de ge-
doogverklaring voor het drijvende terras.
Opheldering gevraagd omtrent mogelijke wisseling van exploitanten.

Baatland

Mogelijk de locatie van Hoorns nieuwe muziektent.

Appelhaven 25



Bierkade

Hoorns z.g. "groentje" kreeg er op basis van eerdere toezeggingen zo maar een terras bij. Herinrichting afgerond. Huidige terrasinrichting is in ieder geval in strijd met de richtlijnen van de Terrassennota.

Bierkade 10 (rijksmonument)

Restauratie van Oud Hoorn-monument op een oor na gevild (zie foto).



Breed 31

Plan voor uitbreiding dienstwoning; verbreding dakkapel.

Draafsingel 57-59

Drukkerij Noordholland heeft verhuisplannen.

De gemeente stelt belang in de vrijkomende grond voor woningbouw.

Oud Hoorn hoopt dat de "Boerderij" behouden blijft; trouwens bij de planvorming mag best rekening worden gehouden met het feit dat Hoorns (bijna) oudste touwslagerij zich tussen de huidige sportschool en de drukkerij bevond.

Drieboomlaan

Kapelletje van A.C. Bleys op r.k. begraafplaats in slechte staat van onderhoud. Oud Hoorn heeft parochiebestuur verzocht stappen te zetten die leiden tot spoedige restauratie.

Gedempte Turfhaven 14rd

Plan voor uitbreiding woning.

Geldelozeweg 17

Gebouw uit 1922 geplaatst op de gemeentelijke monumentenlijst.

Glop/Grote Noord 18

Verbouwplan van winkel met bovenwoningen (zie foto).

Grote Noord

Oud Hoorn spreekt de wens en de verwachting uit dat bij de komende reconstructieplannen van deze winkelstraat de oorspronkelijke stoepen terugkeren in het straatbeeld.

Enkele bewoners hebben te kennen gegeven daar ook naar te streven.

Glop/Grote Noord 18



Grote Noord 3

Restauratie praktisch gereed. Ontdekking van klokkaaf kozijn met middeleeuws glas-in-loodpaneel.

Grote Oost 2-6 (rijksmonumenten)

Er staat tijdelijk kantoorruimte in de tuin.

Grote Oost 5 (rijksmonument)

Plannen om er samen met Rode Steen 9 een stadslogement in te vestigen.

Provincie wil financieel niet meewerken.

Italiaanse Zeedijk 51

Pand verkeert in volstreekte staat van verval.

Jeroenensteeg

Plan voor bouwen berging en atelierruimte.

Jeudje

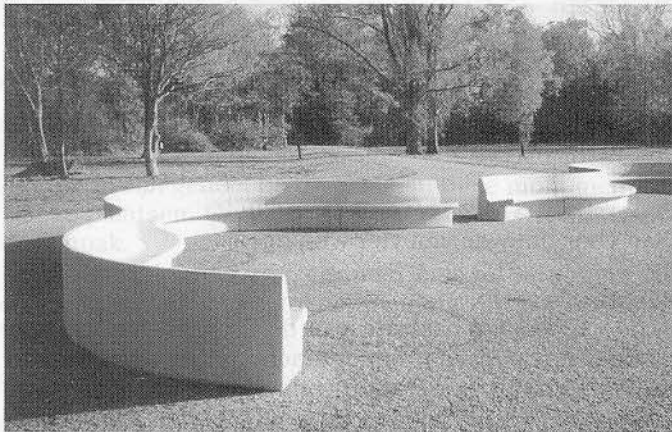
Van het Jeudje-front weinig nieuws een jaar voor de verkiezingen.

Bestemmingsplan wordt voorbereid. De moskee zal door de Stichting Stadsherstel worden gerenoveerd. De moskee wordt ondergebracht in het voormalige zwembad Vredenhof als er voldoende financiële middelen zijn gevonden.

Politiek geen draagvlak voor verdubbeling van de parkeervoorzieningen.

Julianapark/Schellinkhousterdijk

Bestemmingsplan wordt voorbereid in combinatie met het Karperkuilgebied. Grondige opknopbeurt is ondertussen gestart. Duidelijke verfraaiing van het micromilieu (zie foto). Hoofdveld Hollandia zal in de zomer worden verplaatst, B-veld wordt opgeknapt.



Karperkuil

Vier architecten hebben hun deelplannen gepresenteerd. In aanzet zijn de plannen overwegend positief ontvangen, al is er nog geen sprake van een totaalplan.

Oud Hoorn zal blijven streven naar handhaving van de Scheepswerf van Droste aan de Karperkuil.

Stichting Historische Scheepswerf Hoorn i.o. - waarin Oud Hoorn is vertegenwoordigd - beijvert zich voor behoud werf met een educatief centrum.

Het wachten is op het ontwerp-bestemmingsplan.

Kerkplein

Restauratie toren Grote Kerk is urgent in verband met onder andere de veiligheid op straat.

Plan om twee nieuwe grote klokken aan te brengen waardoor er een volwaardig carillon ontstaat.

Eerst zal de ingrijpende opknopbeurt afgerond dienen te zijn.

Kleine Noord

Noorderkerk: Leien dak en kap zijn aan vervanging toe.

Kleine Noord 43-45

Nieuwe supermarkt (Aldi - voorheen Super) wil toegang tot winkel aan deze straat sluiten en deze verplaatsen naar de Vale Hen.

Oud Hoorn heeft in navolging van de winkeliersvereniging het college verzocht deze ontwikkeling een halt toe te roepen. Gemeente heeft te lang gewacht met het nemen van een beslissing inzake de bouwvergunning. Eigenaresse pand nummer 45, doorlopend tot Dubbele Buurt 42, is tegen verplaatsing van de ingang naar de Dubbele Buurt en tegen de mogelijke samenvoeging met Kleine Noord 43.

Mogelijk worden de panden gesplitst waardoor Aldi's winkelfront uitsluitend aan de Vale Hen (zie foto) komt te zitten en mogelijk kleine winkels aan het Kleine Noord.

Kleine Noord 47 (rijksmonument)

Oud Hoorn zal de gemeente verzoeken om een aantal van de zeven z.g. Schermerpanden op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Kleine Noord 48

Plan wijzigen onderpui/verbouwen winkelpand.

Kleine Noord 67 - 69 (beeldbepalend)

Scharloo 20-22 Huidige gebruiker is vertrokken. Plan voor bouwen van twee nieuwe winkels en twaalf appartementen ingediend. Sloopvergunning is aangevraagd voor huidige opstallen die dateren uit het begin van deze eeuw.

Oud Hoorn spreekt de vrees voor hoogbouw à la het Volmaakte Schip uit. De schoonheid van de entree voor het nieuwe Kleine Noord vloeit direct voort uit een harmonieuze bouwhoogte.

Uit het stadsvernieuwingsfonds zou 3 ton moeten komen.

Kleine Oost

De gemeente ontving f 420.000,- uit het provinciale stads- en dorpsvernieuwingsfonds ten behoeve van het herstel van de sluis en de brug.

Wanneer starten de werkzaamheden nu eindelijk eens?

Kleine Oost 41 (rijksmonument)

Oosterpoort uit 1578. Windwijzer zit vast; kan niet wijzen. Vooral het natuursteen behoeft hoognodig een schilderbeurt.

Voor de restauratie van de Oosterpoortbrug kwam uit het stads- en dorpsvernieuwingsfonds het bedrag van f 281.000,- beschikbaar.

Molsteeg

Plan tot bouw van twee woningen.

Mosterdsteeg

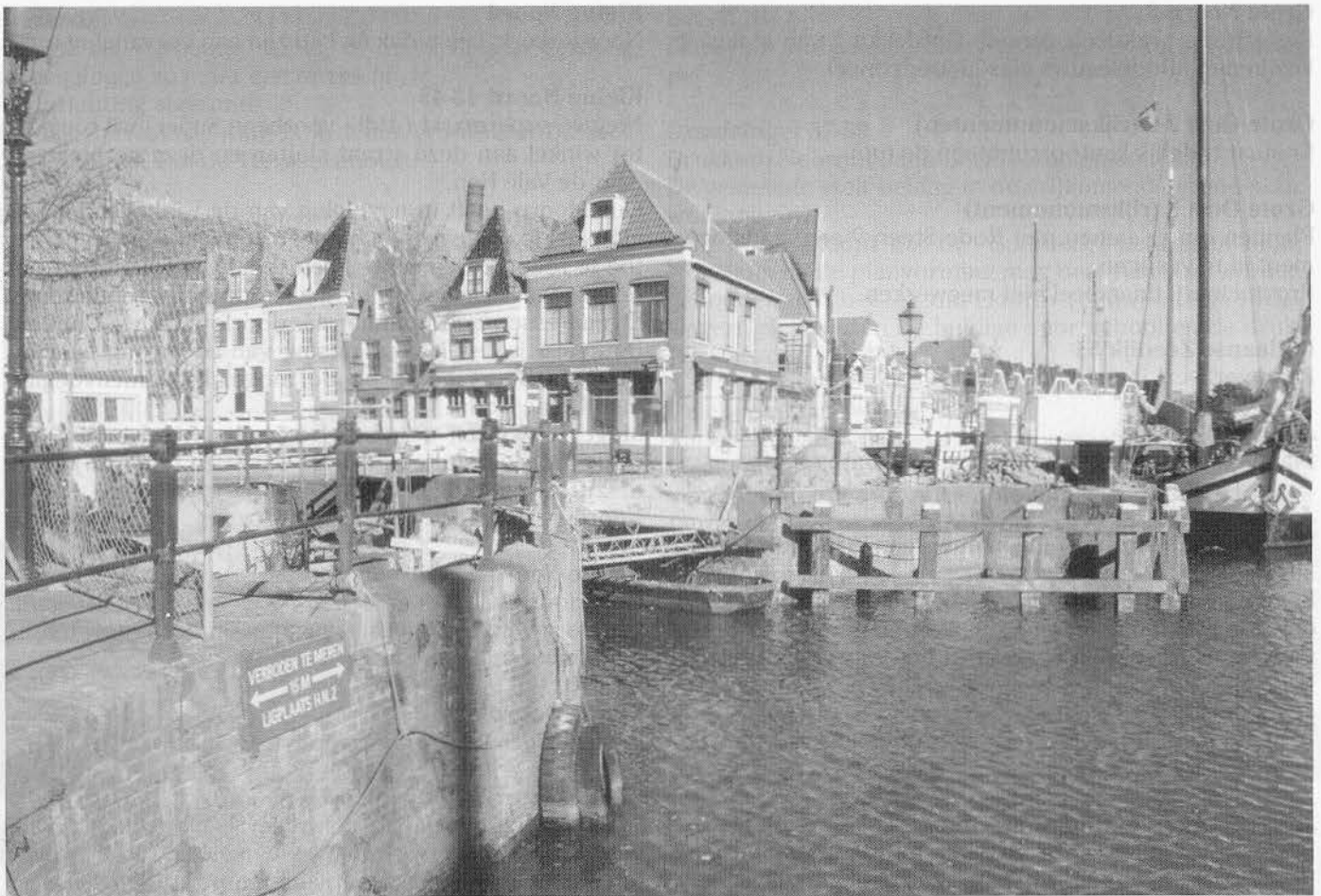
Verbouw tweede gedeelte van de kazerne tot woningen en kantoorruimte.

Nieuwland

Kademuur vertoont scheuren.

Nieuwland 8

Plan voor bouw amusementshal met twee bovenwoningen.



Oude Doelenkade/Veermanskade

Nieuwland 10

Welstandscommissie heeft haar positieve advies aan het college ingetrokken vanwege de misleidende bouwtekening en de strijdigheid van de bouw met de verleende vergunning.

Nieuwstraat/Wisselstraat

Poortje uit 1603; restauratie van de muren en het houten gewelf noodzakelijk.

Nieuwe Noord 67 -69

Ontsierende luchtverversers aan buitenzijde vervangen door luchtverversers aan binnenzijde, met ronde afdakjes aan de buitenzijde.

Onder de Boompjes 20 (rijksmonument)

De verhoogde gootlijst met schitterend rococo-snijwerk verkeert in een ernstige staat van verval.

Onder de Boompjes 22

Nieuw onderkomen van de Vereniging Oud Hoorn.

Oostereiland

Er is een hekwerk met extra beveiliging geplaatst rondom de penitentiaire inrichting.
Plan voor nieuwe toegangspoort.

Oude Doelenkade 27

Eigenaar is verhuisd, Oud Hoorn wacht met spanning op opknabbeurt.

Oude Doelenkade/Veermanskade

De reconstructie van de voormalige ophaalbrug, Hoge Brug genaamd, is begonnen (zie foto).

De Hoge Brug blijkt geen rijksmonument te zijn. Spoedig zal de brug weer met een slinger worden opgehaald zodat het drijvend terras onmiddellijk het zeegat kan kiezen.

Pakhuisstraatbrug

Balans van ophaalbrug blijkt verrot en behoeft hoognodig herstel. Gemeente heeft op 13 februari 1996 een krediet verleend van f 50.000,-.

Peperstraat 37-39-41/Turfhaven 20

Plan voor bouwen van vier woningen.

Ramen

In de voormalige pastorie van de Lutherse kerk is een plafond uit 1773 van papier-mache ontdekt en fraai in de winkelruimte in het zicht gehouden.

Rode Steen 6 (rijksmonument)

Onderpui gewijzigd; horecabestemming is geëffectueerd. Oud Hoorn vraagt zich af wanneer de weliswaar originele maar verfoeilijke reclame-lichtbundels die tot ver buiten de stad het nachtelijk silhouet geweld aan doen, verdwijnen. Het is nu leuk geweest. Het college legt het moede hoofd in de schoot bij gebrek aan juridische mogelijkheden.

Rode Steen 9 (rijksmonument)

Collectie van Erven Ridderikhoff en Van Schoten is overgebracht naar Westwoud. Er zijn plannen gelanceerd voor een stadslogement. De gemeente Hoorn heeft het pand gekocht en zoekt naar een juiste bestemming: tijdelijk zullen er nieuwbouwplannen voor de binnenstad worden tentoongesteld.

Slapershaven

Bossuhuizen zijn de enige huizen in Hoorn met een

overtuin. Ambtenaren willen er een groene open ruimte/parkeerplaatsen van maken. Oud Hoorn is daar fel tegen.

Stationsplein

Gedeputeerde Staten staan een hogere waarde wat betreft de geluidsbelasting toe voor de 33 woningen waarvan de bouw inmiddels is gestart (zie foto). Onder de woningen komen winkels of kantoren en onder het geheel een parkeergarage voor de bewoners. De raad heeft het voorbereidingsbesluit voor het gebied verlengd, zodat de bestemming (nu: spoorweg) kan worden gewijzigd.



Truydemanhof

Slechte staat van onderhoud en tamelijk kleine woon-eenheden. De monumentencommissie heeft gepleit om het hof in zijn geheel op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Oud Hoorn pleit voor een voortvarende aanpak.

De Woningstichting zoekt samen met de bewoners en de gemeente naar een goede invulling van het restauratieplan.

Visserseiland

Nieuw bestemmingsplan voorziet in uitbreiding woonbestemming. Plan tot bouw van 112 woningen. Oud Hoorn heeft een advocaat in de hand genomen tegen het bouw- en bestemmingsplan. Provincie heeft bestemmingsplan op 7 april 1997 accoord bevonden. Zie verder de rubriek: Van de bestuurstafel.

Vluchthaven

Plan voor 50 extra ligplaatsen, bovenop de huidige 130 aan verlengde steigers.

Vollerswaal/Kleine Oost

Sluis uit 1750 en ophaalbrug uit 1925 verkeren in zeer slechte staat.

B & W willen 2 miljoen op de restauratie bezuinigen door de fundering niet te vernieuwen en de sluisvloer niet te repareren. Men hoopt later met geld van het Waterschap West-Friesland deze onderdelen aan te pakken. Sluizen zullen na de beperkte restauratie weer open en dicht kunnen.

Uit het Stadsvernieuwingsfonds ontving de gemeente f 420.000,- voor dit project.

Westerdijk

De gemeenteraad is voorstander van de ontwikkeling van een nieuwe schouwburg op het terrein van het voormalige Witte Badhuis.

Bevolking heeft keuze kunnen maken uit twee ontwerpen: één dicht tegen de historische stad aan, de ander iets verder van de stad gesitueerd. Meerderheid van de bevolking koos voor ontwerp van Alberts & Van Huut. VBIJ is tegen bebouwing op deze plaats: het tast de karakteristieke contouren van Hoorn aan en de toneeltonen zou de weidsheid van het stadsgezicht vanaf het IJsselmeer bederven.

Wilhelminaplantsoen

Projectgroep van vertegenwoordigers van de gemeente en de Stichting

Het Engelse Park beoordelen renovatieplannen. Werkzaamheden zouden in september kunnen beginnen. Gemeenteraad accoord met voorbereidingssubsidie van f 45.000,-. Herziening voorbereid van bestemmingsplan "Hoorn Zuid-Oost 1968".

Willemsweg

Bestuur Waterschap overwegend positief over ontwerp van nieuw te bouwen Waterschapshuis aan de entree tot de stad.

Wisselstraat 6-8-10 (rijksmonument)

Kozijnen vragen dringend om grondige aanpak herstel.

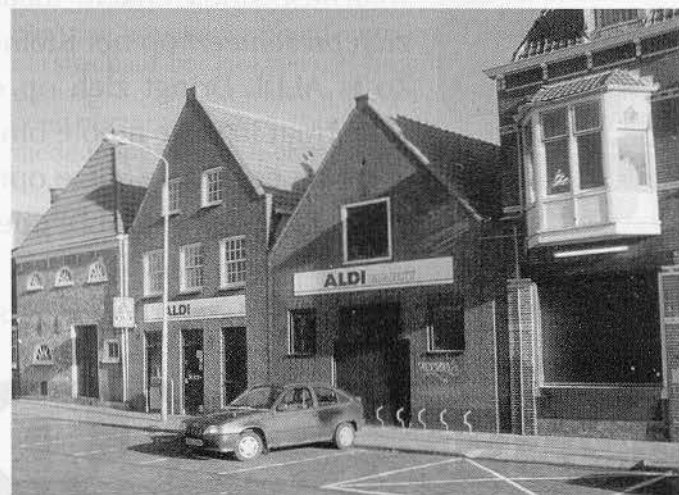
Zon 11 (rijksmonument)

17e-eeuws woonhuis (thans opslagruimte). In ernstige staat van verval.

Zwaag - Nederlands Hervormde Kerk

Restauratiebeurt is begonnen.

Vale Hen / Aldi's winkelfront





Oud Hoorn is niet altijd vriendelijk geweest voor de ondernemers van het Kleine Noord. Denk aan de protesten tegen het niet herbouwen van de oude gevels van het verbrande Petit Nord (53-55), de overbrenging van de gevels van De Grote Gaper (25) en de Rabobank (26-28) naar het Buitenmuseum in Enkhuizen en de afbraak van een schilderachtig 17e-eeuws pandje (11-13).

Ditmaal steunt Oud Hoorn van harte de ondernemersvereniging van het Kleine Noord in het verzet tegen de blinde onderpuien met gifblauw gespoten ramen van de nummers 43 en 45, waarmee sinds enkele maanden supermarkt ALDI zich *presenteert* op het Kleine Noord.

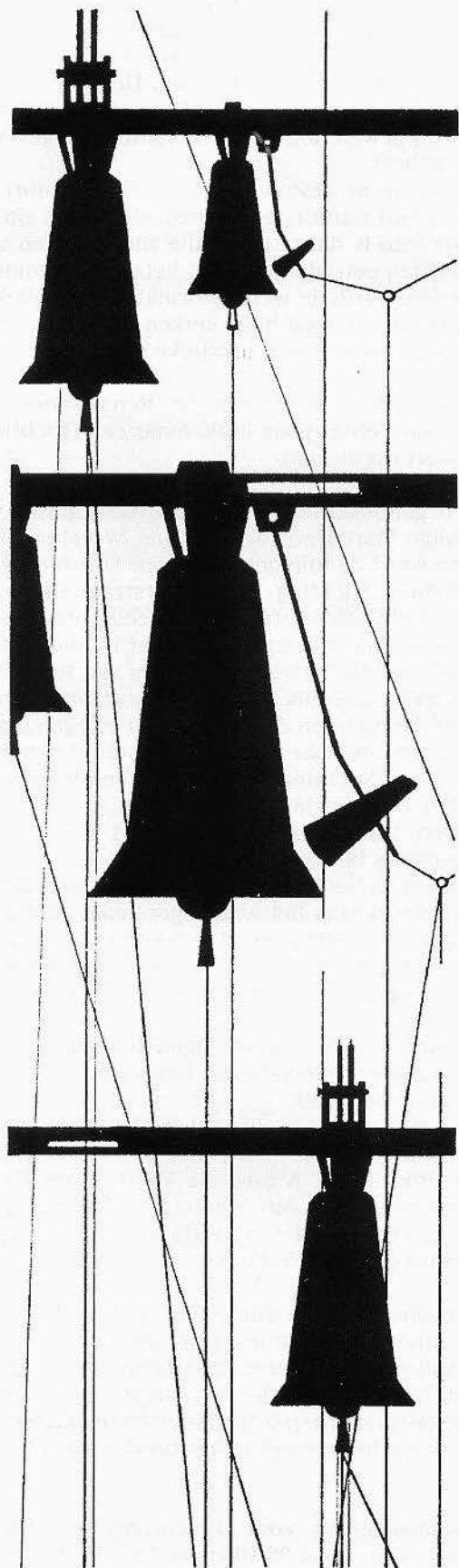
Zo is ALDI. Dringt zich op een ordinaire, schreeuwerige manier binnen in een straat in onze mooie binnenstad, die onlangs met steun van de ondernemers op een fraaie wijze opnieuw is ingericht en tot een aangename winkelstraat is geworden. ALDI doet er nu pijn aan de ogen.



ALDI informeert... met het achterwerk naar de stad gericht.

De klanken van het Carillon

Albert de Graaf



Het concertjaar 1997 is voor de Vereniging Het Carillon te Hoorn op uitstekende wijze verlopen.

De variatie in beiaardiers en derhalve ook in bespelingen was opvallend. Aimé Lombaert, stadsbeiaardier en titularis van de Belfort-beiaard in Brugge bracht ons het stoere Vlaamse spel. Dat kon, naast aria's uit die Zauberflöte van W.A. Mozart, niet eindigen zonder het verklanken van 'Daar is maar één Vlaanderen!' Het gehele concert was trouwens een aardige synthese van zijn arbeid als leraar aan de Academie voor Muziek, Woord en Dans te Deinze.

Timothy Hurd, Staatsbeiaardier van Nieuw Zeeland sloeg een heel andere toon aan. Ondanks het feit dat hij het National War Memorial Carillon te Wellington, met maar liefst 74 klokken bespeelt, behandelde hij het Hoornse met buitengewoon lichte toets. Verrassend slot van zijn concert vormden Preludium en Allegro op 'Lobe den Herrn' van niemand minder dan onze Hoornse componist en musicus Gerard Boedijn!

Ru Stolk uit Tiel besloot het optreden van beiaardiers alom ter wereld. Hij nam het niet te licht op. Siciliano van H. Badings en Aftonklockor van A.F. Naszian vroegen nogal wat vinger- en voetvlugheid.

Volgens traditie verzorgde onze eigen stadsbeiaardier Frits Reynaert het Openings- en Slotconcert. Dit laatste was een speciaal present van de Stichting Pensioenfonds Hoogovens ter gelegenheid van de renovatie van winkelcentrum de Blauwe Steen aan de Nieuwstraat. De waardering was ook speciaal want een flink aantal belangstellenden had zich verzameld op de luisterplaats, het terras van ijssalon De Mient, of liep rond in de omgeving van de Grote Kerk.

Frits bracht op zeer beheerste wijze composities van Händel en Grieg ten gehore. Een zeer apart gegeven vormde toch wel de uitvoering van Air, gecomponeerd door J.S. Bach. Daar werd je even stil van!

Naast het specifieke verenigingswerk werden nog een aantal andere bespelingen verzorgd, o.a. ter gelegenheid van de opening van het Statenlogement en het vertrouwde wekelijkse beiaardspel op de donderdagmiddag door de stadsbeiaardier uit te breiden.

De actie om ons carillon uit te breiden met twee zware klokken om zo een geheel harmonisch geheel te verkrijgen slaat aan. Bouwbedrijf Heddes voteerde een bijdrage van maar liefst f 10.000,- ter gelegenheid van de opening van het nieuwe hoofdkantoor te Hoorn. Diverse excursies naar het klokkenspel brachten ook weer het nodige op. Zo komen we er wel! Aan al onze leden kon het goed verzorgde concertboekje worden uitgereikt en het mededelingenblad 'Klokkentorennieuws', in nieuwe outfit bedacht door Ben van Tartwijk, viel zeer in de smaak.

Met vele tuimelaar- en klepeldiensten van onze leden kwam het allemaal in orde. Dank daarvoor! U werkt daar ook graag aan mede? Prima! Meldt U aan als lid bij Albert de Graaf. Contributie f 15,-, daar doen we écht alles voor en iets extra's voor ons klokkenfonds is immer welkom. Ledenopgave op tel. 0229-216826, rond 18.00 uur s.v.p.

KENT U HOORN OOK ZO?

Femke Uiterwijk

Als ik mijn 'Verklarend woordenboek der Westerse architectuurgeschiedenis' opsla, staat bij het woordje erker: komt van het Middeleeuwse arkel. En ik lees dat een arkel een aan de Arabische bouwkunst ontleend veelhoekig of rond uitbouwsel van steen of hout was, aan of op de hoek van een gevel niet uit de grond opgaand maar uitgekraagd en langs een of meer verdiepingen gaand. Oorspronkelijk maakte het onderdeel uit van een verdedigingsmuur; later werd het een sierend element dat soms als altaarnis van een huiskapel dienst deed. Bij de bouwkunst van de negentiende eeuw werd veel teruggekeken naar het verleden.

Aan het eind van deze eeuw ontstond echter ook een hele nieuwe bouwstijl: de Jugendstil of de Art nouveau. Behalve dat deze stijl gekenmerkt wordt door gestyleerde plantaardige vormen, bracht men meer levendigheid in de gevels door gebruik te maken van loggia's, erkers en torentjes. U zult in de binnenstad van Hoorn nogal wat huizen met hangende erkers tegenkomen en u kunt dan gevoegelijk aannemen dat ze zo rond 1900 gebouwd zijn.

Zo ook het pand van foto 1. Het betreft hier toch een pand met een zekere allure, hoewel een aantal inzenders bij het aanschouwen ervan de rillingen weer over de rug liepen, omdat zij hier in vroeger dagen tandarts Stapel of Erkelens plachten te bezoeken. Maar hoe dan ook, het is ondanks de kledingzaak op de begane grond een pand met een zekere voornaamheid. Ontworpen en gebouwd in 1865 door de Hoornse bouwmeester J.C. Bleijs gaf het onderdak aan gemeenteraadslid Heule. De erker maakte toen geen onderdeel van het ontwerp uit. Die is er pas in 1908 aangezet. Het pand was toen in bezit van het R.K.Parochiaal Kerkbestuur en diende als kosterswoning voor de R.K.Kerk ertegenover, terwijl beneden al een winkeltje was ingericht.

Het huis is gebouwd in een Neo-renaïssancestijl met wat Franse invloed. Vandaar dat de parterre weinig hoogte kent. Een aardige bijzonderheid is, dat de ornamenten naast de erker terug te vinden zijn in de torens van de Cyriacuskerk. Deze basiliek is ook door J.C.Bleijs, maar pas later omstreeks 1880, ontworpen.

Het 'deurrooster' van opgave 2 bevindt zich aan de muur van Nieuwendam 6. In het helaas uitverkochte boek 'Hoorn, huizen, straten, mensen' zijn ook de prachtige straatgeveltekeningen gepubliceerd, die in 1944 in opdracht van de Rijksdienst van Monumentenzorg van de belangrijkste straten in de Hoornse binnenstad werden gemaakt. Op de tekening van de gevelwand van de Nieuwendam is ook dit roostertje al te zien.

De bewoonster van het pandje vertelde mij dat het rooster tot voor kort als afsluiting diende voor de uitlaat van de gevelkachel die er achter zat. Ik houd het er maar op dat het oorspronkelijk een deurrooster is geweest. In dit pandje heeft ook jarenlang Maurits Koopman gewoond, een bijzondere figuur, die zich vanwege zijn Jood-zijn in de beginjaren tachtig helaas genoodzaakt zag Hoorn te verlaten.

Foto 3. U zult het weten, ik heb net de bouwkunstcurcus afgerond. Dus daar gaat-ie: Het betreft hier een van

de drie z.g. netgewelven en wel het middelste, die het plafond vormen van de in 1578 gereedgekomen Oosterpoort. In een gewelfconstructie is sprake van een grote druklast op de dragende wanden. De gemetselde banden, de ribben op de foto acht, maar in werkelijkheid waaiert dit gewelf nog naar alle kanten uit, geven steun aan het geheel.

Alle ribben in de gewelven van de Oosterpoort komen samen in een natuurstenen medaillon. Ook op de betreffende foto is dat te zien. Alle zijn voorzien van een motief, hetzij een bloemachtig, hetzij een geometrisch. De gewelfconstructie werd gebruikt in de Gotiek. Daardoor was men in staat hoge kerken te bouwen met veel ramen, waardoor er een mystieke sfeer in de kerk ontstond.

De Oosterpoort, overigens in Renaissance-stijl gebouwd, was echter geen kerk, maar een (tochtige) toegangspoort tot de stad.

Foto 4 is genomen in de doorgang naar de tuin van het voormalige Mariaklooster, later het Weeshuis. De laatste jaren werd de tuin gebruikt door kunstenaars uitgenodigd door Stichting De Achterstraat. Deze ingang wordt eigenlijk afgesloten door twee houten deuren en heet vanouds de Waterpoort, omdat hij uitkomt op het water van de Turfhaven. De zusters van het Mariaconvent maakten gebruik van deze poort om zo met een bootje bij hun buiten de stadswallen gelegen landerijen te komen om de daar grazende veestapel te verzorgen. Dit jaar heeft Stichting Stadsherstel een tweetal woningen laten bouwen langs de Weeshuistuinmuur en de Turfhaven, waarbij in de Waterpoort aan de tuinkant een 18e-eeuws hek werd geplaatst.

Het hek was in het bezit van een lid van het OH-bestuur. Oorspronkelijk was het wat hoger, maar omdat de onderkant in zeer slechte staat verkeerde, is het aangetaste stuk eraf gehaald. Om het geheel passend te maken voor de poort zijn er nieuwe zijstukken aangezet.

Er kwamen veertien oplossingen binnen, waarbij een nieuwe inzender meende dat het rooster in de Pompsteeg hangt. Jammer!

Winnar van de ets is geworden M.C. Mes. Andere inzenders waren: Marja en Meriam Kager, fam. Chún, Rob Mantel, Rik Singer, Arnold de Wolff, J. de Rooy, J.C. Waard-Opmeer, Ria van Westing, J. Lakeman, Gerard Lampe, E. Ossebaard, L. Blok, fam. Van Doesburg, Henry Webster en Myra Petersen.

De volgende opgaven zijn nieuw. Het gaat om natuurstenen stoepen met soms gesmeed hekwerk. Een en ander valt onder de term straatmeubilair. De getoonde stoepen liggen tussen de Draafsingel en de haven. Het tweede hek met stoep is te vinden in een steeg. En als u niet al te lui bent, vindt u het bordes op foto vijf ook wel.

Oplossingen graag voor 1 februari a.s. bij Femke Uiterwijk, Grote Oost 98-100 in de bus. Veel succes!



Foto 1



Foto 4



Foto 2



Foto 3



Foto 5

Kerkmeijer-de Regtstichting 1997

Albert de Graaf

Op 1 oktober 1997 is het precies honderd jaar geleden dat J.C. Kerkmeijer zich als jeugdig tekenleraar in Hoorn vestigde. En Hoorn zou het weten!

Aldus begint Leo Hooegeveen in het septembernummer van ons kwartaalblad een artikel over de bestuursleden van Oud Hoorn. Zijn bijdrage gaat uitgebreid in op weg en werk van J.C. Kerkmeijer als bestuurder van Oud Hoorn. De naar hem en zijn echtgenote genoemde stichting mag het Hoorn ook laten weten! Zonder haar medewerking zou veel monumentaal stadsschoon verloren en teloor gaan of verkocht worden aan buitenlandse instellingen. Het betreft dan uiteraard specifieke Hoornse objecten!

We hebben ons daar als bestuur ook het afgelopen jaar weer zeer druk over gemaakt.

Met genoegen verleenden we financiële hulp aan het immense restauratieproject 'Statenpoort'. Een bijdrage in de kosten van heraanleg van de monumentale tuin en de evenzeer zo verantwoorde interieurrestauratie van een der ontvangstkamers, met prachtige smuiger en gemarmerde en gehoute vloeren, achtten we welbesteed! Dat mocht eveneens worden gezegd van de herinrichting van het ledig erf achter de voormalige Amrobank, thans gevoegd bij het complex van het Westfries Museum. Als Museumtuin twee sluit dit erf nu goed aan bij de zo voorname tuin achter het hoofdgebouw. De inrichting diende, gezien de perceelgrootte, eenvoudig van opzet te zijn. Of het ooit nog wat zou worden leek ons vrijwel onmogelijk, gezien de enorme ladingen puin en afval die door zwoegende museumwerkers werden weggekruid.

Ha!, het oude werk, want met een machien kon men onmogelijk iets beginnen op dit singuliere grondstuk.

Twee oktober '97 namen we met veel plezier en ontzag het voltooide werk in ogenschouw. Die subsidie is zeer welbesteed! Vindingrijkheid en stoere werklust van Clusius College, Hoveniersbedrijf en Museum personeel waren vanzelfsprekend onmisbaar om tot een zo goed resultaat te geraken. Met bijdragen alleen kom je er niet! Het Westfries Museum kwam in de gelukkige en financieel ongelukkige omstandigheid dat enkele wezenlijke Hoornse goederen konden worden verkregen. Goede raad werd alom verstrekt maar met lege rekeningen kom je niet ver. Kennis verkregen hebbende van datgene wat er speelde en gedachtig het feit dat JCK een eeuw geleden Hoorn binnenstapte besloten we medewerking niet achterwege te laten. Een fraai geschilderd portret van mevrouw Johanna Hamel, echtgenote van de geduchte Mr. François van Bredehoff werd door het Stichtingsbestuur aangekocht en in voortdurend bruikleen gegeven aan het Museum, dat deswegen het portret van Mr. François kon verkrijgen. Een geheel apart voorwerp dat het Museum absoluut niet wilde ontberen was een betegelde kaarsennis uit de 17e eeuw, uiterst zeldzaam en welhaast stellig uit Hoorn of directe omgeving afkomstig. Kerkmeijer-de Regt heeft alle medewerking verleend en de aanschaf is gelukt! Dankzij gaven van leden Oud Hoorn en lezers van dit blad konden we ook aan geringe zaken nog wat aandacht schenken: juist klein monumentaal goed verschaft zoveel genoeg.

Bijdragen kunt U altijd storten op rek. 47.53.73.898 ABN/AMRO t.n.v. penningmeester Kerkmeijer-de Regtstichting. Monumentenbehoud is voor ons een noodzaak en naar we hopen voor U ook!

Albert de Graaf, secr. Kerkmeijer-de Regtstichting.



Kijkje in de nieuwe Museumtuin achter de vroegere AMRO-bank.

MEN VRAAGT ONS

door H.W. Saaltink

Ditmaal was de oogst bijzonder gering. Ik ontvang geen nieuwe foto's en slechts een enkele brief, die bovendien betrekking had op een artikel uit een andere rubriek in een nummer van meer dan een jaar geleden. Ik hoop, dat het om een tijdelijke inzinking gaat, want anders moeten we deze rubriek bij gebrek aan belangstelling sluiten.

Gevangenispersoneel

Via ons bestuurslid De Graaf ontvang ik van de heer IJtsma in Schiedam een copie van de foto die te zien was op blz. 113 van het septemhernummer van ons blad uit 1996. Hiervoor mijn dank. De opname was geplaatst bij een artikel van Frans Zack over het bewakingspersoneel van de gevangenis op het Oostereiland vlak na de oorlog. De heer Zack vroeg om reacties, waarvan deze er dus een is. Ik laat de foto (afb. 1) nog een keer plaatsen, omdat het vorige exemplaar bij velen van U verloren kan zijn gegaan. Een schets laat ik voorlopig achterwege. De plaats van de mensen waarvan we de namen nu hebben, kan met een beetje moeite ook wel zonder beschreven worden. De heer IJtsma, die zelf ook op de foto voorkomt, was als lid van de "Hoofdwacht"¹ werkzaam bij de bewakingsdienst op het Oostereiland en ging later over naar Rijkswerkinrichting. Hij vraagt zich af, of er niet meer mensen te vinden zijn, die oude bekenden op deze foto herkennen. Een vraag die we ons-

zelf ook al eens gesteld hebben. Van de bijna 100 mensen die op de foto staan gaf Frans Zack ons 6 namen en IJtsma er 10. Ik neem aan dat er nog wel een paar meer gevonden kunnen worden.

De vierde man links op de tweede rij naast de man met de pet is Hedzer Versteeg. De zesde van links zittend op de eerste rij achter de man met de hond is Bart de Haan. Rechts naast de man die schuin rechts achter de Haan zit, bevindt zich Verver. IJtsma vraagt zich af, of de man met de baret die rechts naast de petten van het kader op de eerste rij zit, echt wel Kaan is, zoals Zack beweert. "Best mogelijk", antwoordde Zack desgevraagd, "ik was er zelf niet bij, maar spreek uit naam van mijn vader". De meest rechtse pet op de voorste rij is Standaart, de commandant. Zelf zou ik van een gevangenisdirecteur spreken, maar ik ken de situatie op dat moment in de gevangenis niet. Rechts naast de eventuele Kaan zit Willem ter Lindert Hekkert. Ik dacht, dat het Te Lintel Hekkert moest zijn. Vierde van rechts op de voorste rij is Nico Wuister. Die wordt ook genoemd bij de mensen van de "Hoofdwacht" op blz. 140 van het vorige nummer. Op de achterste rij staat geheel links voor het tweede venster van rechts Gerrit IJtsma. Rechts naast hem bevindt zich Cor Groot. Voor de meest rechtse man voor het raam geheel rechts Jurriën Duin. Voorts moeten op de foto ook nog Piet Koppies en Beemsterboer staan met wie IJtsma naar de R.W.I. overging.

Een reeds lang geleden binnengekomen telefoontje van

Afb. 1. Gevangenispersoneel Oostereiland.



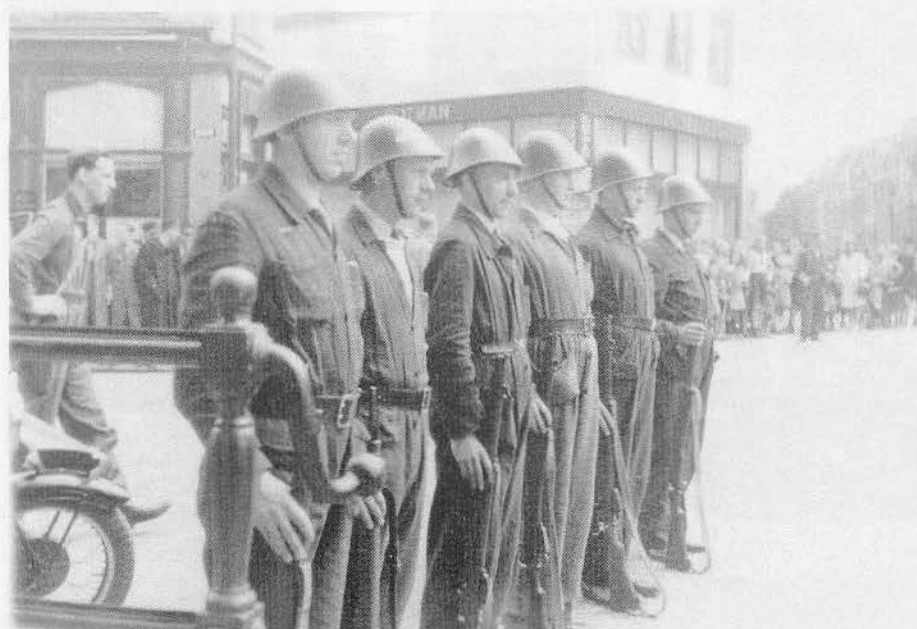


Afb. 2. Huwelijk. Trap met erewacht.

een informant waarvan ik de naam niet goed heb verstaan, vergat ik bijna. Harry van Leeuwen op de foto van de Hoofdwacht (blz. 140 van het vorige nummer) moet zijn Arie Leeuw. Hij kwam uit Zwaag. Volgens deze informant is nr. 8 op deze foto niet Henk van de Wetering maar Cor Ockx. Graag de mening van de mensen die het kunnen weten.

Verzetshuwelijk, kleuterschool en voetbaleftal

De twee eerste foto's die ik hier wil laten zien, komen uit de verzameling van de heer Ben Pieterse uit Blokker.



Afb. 3. Huwelijk. Trap met erewacht links.

Ze behandelen een merkwaardige gebeurtenis uit de geschiedenis van het Westfriese verzet in de oorlog, namelijk het tweede huwelijk van Leo of Loetje Trap. Hij moest in de oorlog uit veiligheidsoverwegingen scheiden van zijn vrouw. Na de oorlog trad hij met dezelfde vrouw voor de tweede maal in het huwelijk. Een aantal makkers uit het verzet vormde de erewacht tijdens de plechtigheid in het stadhuis. Op de eerste foto (afb. 2) Trap met zijn vrouw en waarschijnlijk van links naar rechts de leden van de erewacht Br. Van Houten, een onbekende, Niek Wuister, Ben Pieterse, Henk Hulferink en Meindert Kok. Bij nadere beschouwing ontdekte ik, dat er rechts zeven man staan, maar dat ik slechts zes namen heb doorgekregen. Ik moet dus nog twee namen hebben, terwijl we nu ook niet weten wie wie is. De tweede foto (afb. 3) toont de erewacht aan de andere kant en dat zijn dan Bart Nannings, een onbekende, Harrie Kleppe, een onbekende, een lid van de familie De Bliet en Jan de Bliet. Ook hier weten we niet, bij wie de opgegeven namen behoren. Graag van U de ontbrekende namen en eventuele bijzonderheden.

Een andere foto (pag. 184 afb. 6) komt ook van de heer Pieterse en toont de klas van meester Haring van de school aan het Achterom. Ik neem aan, dat het hier gaat om de roomskatholieke jongensschool. Bekend zijn de hierna volgende namen. De plaatsaanduiding is zoals ik die kreeg opgegeven. Linksachter J. Jillings. Dat zou dus de jongen



Afb. 4. Klas van de katholieke kleuterschool aan het Nieuwe Noord.

De assistente achter in de hoek lijkt me dezelfde Corry Bijman te zijn als op de andere foto. Van de kinderen heb ik geen enkele naam. Die ontving ik graag van U. Omdat het nogal een warrig geheel is, heb ik een schets met genummerde kopjes gemaakt (afb. 5).

Voetballen en een wasserij

Bij het materiaal dat ik nog in portefeuille had, was ook nog een foto van mevrouw Duin waarop het derde elftal van Hollandia te zien is. Op de achterzijde van de briefkaart staat *Hollandia-3 Kampioen. Afdeling 1. Eerste klas - N.H.V.B. Behaalt 3-Mei 1942*. Het moet ondanks de meimaand nog koud geweest zijn want de bomen zijn kaal en de niet-voetballers dragen dikke winterjassen. Ik neem aan dat de club toen in de eerste klasse van de Noordhollandse Voetbalbond speelde. In een bijbehorende brief stonden de meeste namen. Achterste rij afb. 7 v.l.n.r. 1. onbekende heer met winterjas en hoed, 2. onbekende scheidsrechter, 3. onbekende heer met jas, 4. Eef de Rooij, 5. Jaap van Kalken, 6. onbekende, 7. Jaap Holman met bril, 8. onbekende, 9. Reindert Wuisster, 10. Dirk Bruin, 11. Melle Hoekstra en 12. onbekende. Voorste rij geknield 13. Gerard Polman, 14. onbekend, 15. Wim Vonk, 16. Jarig Duin en 17. ene Meyerings. Van U graag de namen van de onbekenden en zo mogelijk nog nadere bijzonderheden. Het was ditmaal door gebrek aan materiaal een wat korte bijdrage.

1. Zie voor het onderwerp Hoofdwacht de beide vorige nummers van dit blad.



Afb. 5. Schets van de klas van de katholieke kleuterschool.

voor de meester zijn. Tweede bank van achter Theo Tensen links en H. v.d. Berg rechts. Niet duidelijk is welke rij de inzender op het oog heeft. Op de voorste bank in het midden J. Harder en Jan Mak. Dat zullen de twee jongens op de voorste bank van de middelste rij zijn. Bij de deur zit L. Tak. Ik neem aan, dat hier de jongen in de verste rij bedoeld is met het donkere haar, die bij nader onderzoek een bril draagt.

Bij de zending van de heer Pieterse zaten ook nog twee klassefoto's van de katholieke kleuterschool op het Nieuwe Noord. Een van de twee, die met de onderwijzeres zuster Theothyma en haar assistente Corry Bijman laat ik achterwege, omdat ik deze al eens geplaatst heb op blz. 99 van het septembernummer van 1994. De andere, met zuster Leodinia, neem ik hierbij op (afb. 4).



Afb. 6. Klas van meester Haring.

Afb. 7. Het elftal van Hollandia 3 in 1942.



In memoriam Jan Luiten

A.G.F. van Weel

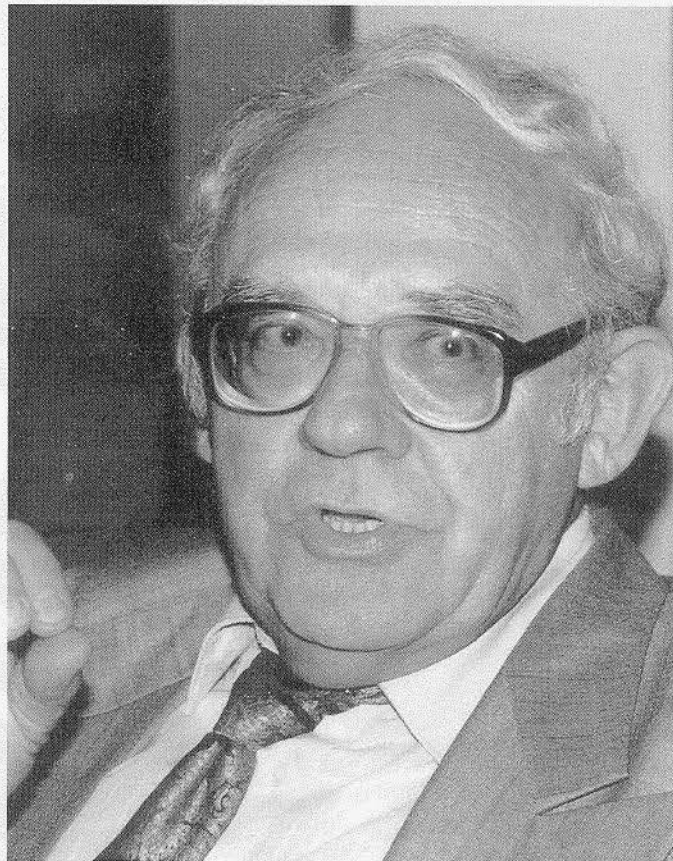
Op de morgen van de najaarsledenvergadering bereikte ons het droeve bericht dat Jan Luiten was overleden. De vereniging, maar ook de stad, verloor een bezielde mens die, weliswaar op de achtergrond, veel heeft betekend voor de eigentijdse en historische bouwkunde. Onder zijn vakbekwame leiding werd de Pakhuiszolder ingericht. Die activiteit bracht hem ertoe de kapconstructie nauwkeuriger in beeld te brengen. Hij publiceerde daarover in het kwartaalblad.

Later onderzocht hij ook de kap van de Caeciliakapel. Wie zich verdiept in het leven van Jan Luiten, realiseert zich dat met hem een heel bijzonder mens is heengegaan.

Johannes Petrus Nicolaas Luiten werd op 14 oktober 1929 in Monster in het Westland geboren. Hij was de oudste van acht kinderen uit een katholiek timmermansgezin. Jans vader was een druk bezet boerderij-timmerman die in menig opgeknapt agrarisch onderkomen in de regio zijn sporen achterliet. Doordat zijn vader veel van huis was, ontwikkelde Jan reeds van jongs af aan een sterk verantwoordelijkheidsgevoel dat hem zijn hele leven heeft vergezeld. Tijdens de oorlogsjaren werd Jan ingeschakeld bij koerierstaken in de Dijkstraat en deed hij mee aan kleine verzetsacties. Het gezin Luiten verloor drie kinderen. Ook wat de voedselvoorziening betrof, had het gezin het zwaar te verduren. Het overleefde de moeilijke oorlogsjaren dankzij het besef samen sterk te staan. Samen stonden de gezinsleden na de oorlog op de planken in Honselersdijk, Jan vaak letterlijk en figuurlijk in de rol van leraar, als altijd, iedereen in zijn waarde latend.

Van zijn vader leerde Jan het timmermansvak, van het bewerken van planken met een Davidschaafje tot het bedenken van ingenieuze constructies. Na zijn huwelijk in 1957 verhuisde het jonge gezin naar Den Haag van waaruit Jan zich, in dienst van de Hollandse Beton Maatschappij, als voorman van de timmerlieden met de bouw van de pier in Scheveningen bemoeide. In die tijd begon hij aan een indrukwekkende reeks opleidingen. Jan deed aan, wat we tegenwoordig 'education permanente' zouden noemen. Na zijn MULO haalde hij zijn papieren voor LTS-ambacht, daarna voor de cursussen 'Doorwerken in de winter', Betontimmerwerken, Bouwkundig opzichter/Middenkader, Betontechnologie, Tariefcalculatie, Bouwfysica, Spreken in het openbaar, Techniek bouwkundige vergaderingen en Restaureren. In 1960, hij kon daar meer verdienen, stapte hij over naar de Verenigde Bedrijven Brederode n.v. Hij klom er, gaande van bouwprojecten in Spijkenisse, Hengelo, Amsterdam en Zaandam, op van opperman en hoofd-uitvoerder tot bouwleider in 1966 in Hoorn.

Het leger van Luiten – zo stond zijn vijftig koppige bouwploeg bekend, heeft in Hoorn 1218 woningwet-woningen neergezet: 188 Z-kamerwoningen in het z.g. Bonanzadorp in de Grote Waal, daarna 294 flatwoningen en 146 puntdakwoningen achter in diezelfde wijk (zie foto). Het gezin Luiten verhuisde in 1969 naar Hoorn. De nieuwbouw ging onverminderd door: als afronding werden nog even 18 vrijgezellenwoningen, de garages en het Schoorgebouw aan de Siriusstraat gebouwd. Daarna was Risdam aan de beurt: de stoottroep van



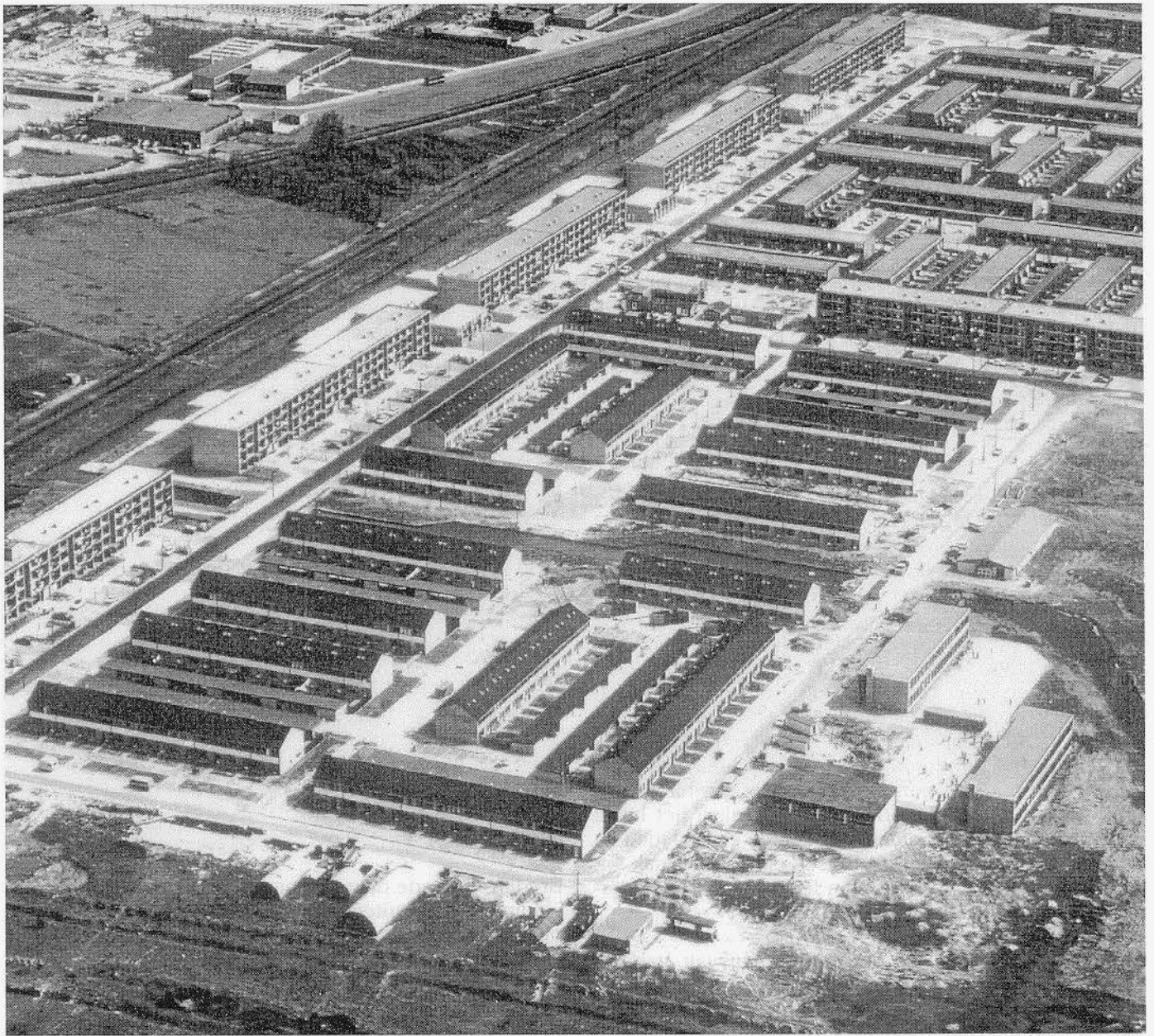
Bredero bouwde daar een serie van 118 en één van 454 woningen. Jan Luiten verstond als geen ander de kunst om zijn mannen te motiveren door het scheppen van een goede sfeer. Zo voerde zijn ploeg het bouwtempo van 7 woningen per week op naar 10.

In oktober 1974 keerde Jan terug naar Scheveningen waar hij zich onder meer als bouwleider bemoeide met de herinrichting van het toen bekende Grand Hotelgebied: de restauratie van het Kurhaus, de constructie van de flats eromheen plus de aanleg van een parkeergarage.

Na projecten in Amersfoort en Alblasterdam werd Jan Luiten in 1980 medewerker personeelszaken bij Brederode. Zeven jaar later, Jan is dan inmiddels vervroegd uitgetreden, werd hij door het Sociaal Fonds Bouwnijverheid en de Stichting Vakopleidingen Bouwbedrijf gevraagd om tijd en energie te willen steken in het leerlingwezen en de beoordeling van examenvragen. Veel deugde in zijn ogen niet, hij herformuleerde vragen en opdrachten en kwam al doende tot een algehele herziening van het cursuspakket, zowel de theorie als de praktijk.

Als man van de praktijk herintroduceerde hij oude technieken van bijvoorbeeld het maken van houtverbindingen en vertaalde hij de praktijk naar de opleidingstheorie en deze weer naar de exameneisen.

Begin jaren negentig meldt Jan Luiten zich als vrijwilliger bij de vereniging, na een oproep in het Kwartaalblad. Hij is onder de indruk van de 17e eeuwse kapconstructie en de mogelijkheden die de zolder biedt. Hij adviseert het bestuur niet te veel vrijwilligers te willen



De Grote Waal in aanbouw eind zestiger jaren.

inschakelen, want werken met een kleine ploeg is gezelliger en leidt tot betere resultaten. Even stagneert het werk als Jan, tijdens werkzaamheden op zolder, zijn been breekt. Ondertussen bemoeit hij zich zeer nadrukkelijk op verzoek van eigenaar Dick Brandsen, met de restauratie van het pand Dubbele Buurt 24, saloncafé De Galgenbocht. Jan belandt in een diepgaand verschil van inzicht met Henk Zantkuijl omtrent de ouderdom van het pand; volgens hem dateert het fraaie houtskellet uit de 15e eeuw, terwijl de Amsterdamse monumentdeskundige eerder aan begin 16e eeuw denkt. "Ons gemoedelijke meningsverschil gaf aan met welk een liefde en gedrevenheid Jan Luiten zich onderdompelde in dat oude pand", aldus de heer Zantkuijl. Uit dank voor zijn betekenis voor de restauratie ontvangt de bovenzaal van deze horecagelegenheid de naam: Jan Luiten-zaal.

Dankzij het uitgekende werk van Jan Luiten stijgt de gebruikswaarde van de Oud Hoornzolder in Het Pakhuis sterk. Tijdens dat werk beklimt hij vaak de ladder om de nummering van de tweeëntwintig spanten en hun onderdelen te inventariseren. Hij schrijft daar een interessant artikel over in tweede Kwartaalblad van

1995: "Oudhollandse sporenkap met telmerken in Het Pakhuis". Tijdens de recente restauratie van het Statengement kruipt Jan Luiten opnieuw in de kap, ditmaal in die van de gotische Caeciliakapel; wederom op zoek naar de nummering van stijlen en gebinten. Hij presenteert de vereniging een verslag van zijn bevindingen onder de titel: "Telmerken Caeciliakapel Hoorn" waarover Henk Zantkuijl zich lovend uitlaat: "een geweldige bijdrage aan het onderzoek van het Ceciliaklooster". Vooral Luitens ontdekking van de bijzondere nummering van de kooromgang blijkt een unieke vondst.

Jan Luiten is niet meer. Met hem is een man heengegaan met een groot gevoel en een diep respect voor de historische kwaliteit van het oude timmerambacht. We zullen zijn aandacht en deskundig vakmanschap missen, zeker nu de vereniging zich voor een nieuwe krachtproef geplaatst weet: de inrichting van het nieuwe verenigingspand aan Onder de Boompjes 22. Wij wensen zijn zoon René en dochter Claudia sterkte bij het verwerken van hun verdriet.

Telmerken Caeciliakapel Hoorn

Jan Luiten

Toen Jan Luiten vrijwilliger werd van Oud Hoorn was hij al onder de indruk van de kapconstructie van de St. Caeciliakapel achter het Statenlogement. Hij kreeg toen als bouwkundige de kans zich te verdiepen in de wijze waarop men de kap en alles wat daarmee samenhangt eeuwen her had gefabriceerd. Eerder had Jan Luiten zich bezig gehouden met de studie over de bouw van de VOC-pakhuizen aan Onder de Boompjes. Hij had daarover al gepubliceerd in ons kwartaalblad. In dit nummer plaatsen wij nu een artikel van zijn hand over de kapconstructie van de St. Caeciliakapel. Het is niet alleen boeiend voor geïnteresseerden het te volgen, deze publicatie is tevens bedoeld als hommage aan de in oktober j.l. overleden Jan Luiten.

De Caeciliakapel werd op 20 november 1435 ingewijd door bisschop Martinus. De kap van de kapel bestaat uit heel veel verschillende houten onderdelen. De namen van die onderdelen kunt u vinden op afbeelding 9. Een telmerk is een merk dat een getal aangeeft op onderdelen van een houtconstructie. Onderdelen met hetzelfde telmerk pasten bij elkaar. Op die manier kon de ingewikkelde houten constructie gemakkelijker in elkaar worden gezet. Een timmermansmerk werd door de betreffende timmerman als een soort handtekening hier en daar op de houten onderdelen aangebracht.

De telmerken in de kap beginnen vanaf de westzijde. Het oëgiefgebint met gewelfribben en de daarnaast staande spannen beginnen aan die zijde met 1. Vanuit het koor gezien zijn de telmerken aan beide zijden zichtbaar. De noordzijde, rechts dan, heeft gebroken merken. Dit

in tegenstelling tot de onder de kap staande gebinten, hier staan de gebroken merken zowel links als rechts. De merken in deze gebinten zijn gekrast, de merken in de kap zijn gesneden.

Vanaf spant 7, daar waar het koor begint, wordt opnieuw geteld tot in het midden van de 3/8 koorsluiting, hier staan twee merken 19 naast elkaar.

De, op de bouwtekening aangegeven halve spanten 8 t/m 13, totaal zes stuks, zijn in telmerken als 1, 2 en 3 aangegeven, links en rechts.

Een groot aantal kleine blokkelen onder de spannen zijn in het verleden al eens vervangen en schuin aan de sporen gelast. Ook deze (nieuwe) onderdelen hebben geen telmerk.

Bij de huidige restauratie zullen, omdat veel blokkelen en onderstukken van standzonen en sporen verrot zijn, nog veel telmerken verdwijnen.

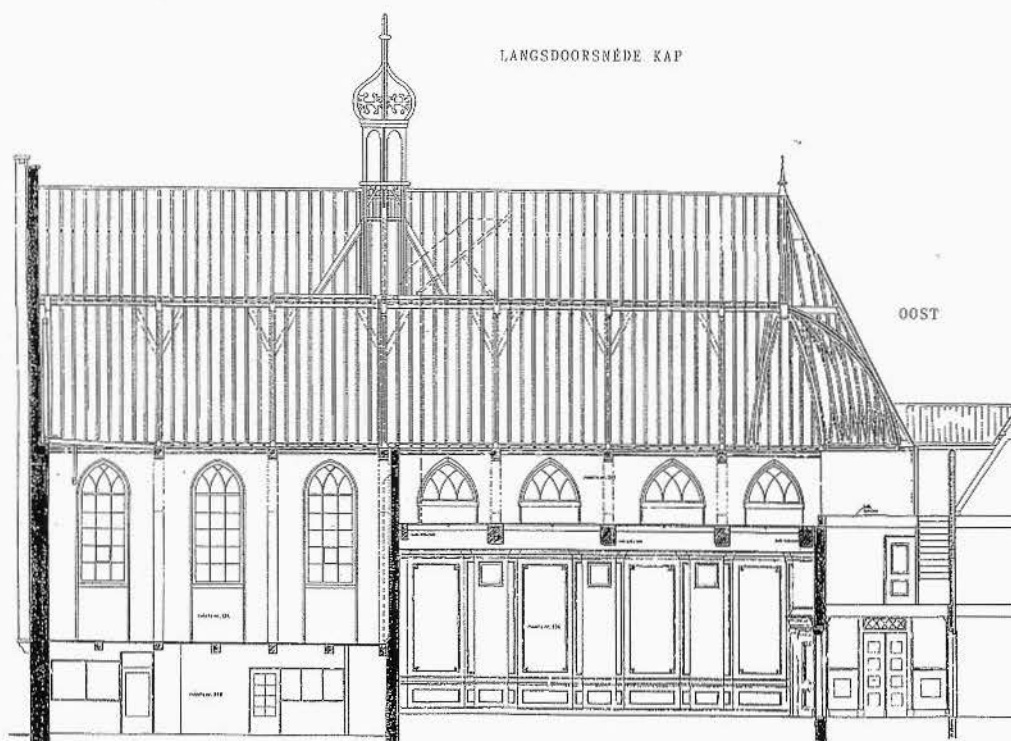
Naast het grote aantal telmerken, die allemaal aan de oostzijde van spanten, standzonen en sporen staan, komen er aan de andere zijde (westzijde), ook timmermansmerken voor. In het koor zijn deze merken hetzelfde als in de rest van de kapel.

Ondanks dat er in het koor opnieuw begonnen wordt met merken en de mooi bewerkte voorlijst ontbreekt, waardoor je zou kunnen denken dat het koor in een latere periode is gebouwd, geven dezelfde timmermansmerken eerder aan dat de kap in één keer gemaakt is!

De telmerken op de bladen 8 t/m 11 zijn alle opgenomen aan de voet van de kap, vanaf grote en kleine blokkelen, standzonen, spannen en gewelfribben.

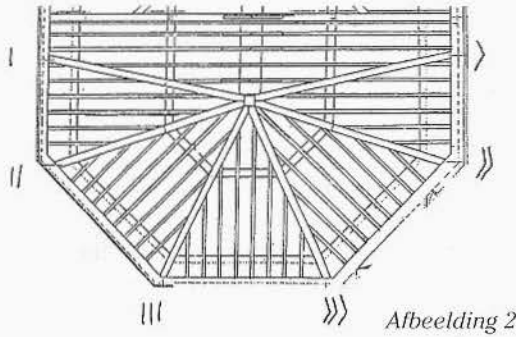
De telmerken boven in de kap zijn niet opgenomen. Wel is bij vluchtige controle gebleken dat de telmerken boven in de kap op dezelfde manier zijn aangebracht en dat de volgorde dezelfde is als aan de voet van de kap.

Afbeelding 1



Afbeelding 1 geeft een langsdoorsnede van het kerkje aan de tuinzijde te zien, met de verbouwingen in de zijgevel die in de loop der tijd hebben plaatsgevonden.

De opgenomen telmerken onder de kap, staan op de trekbalck, korbbeel, sleutelstuk en muurstijl.
Aan de voet van de kap staan de telmerken op het grote en kleine blokkeel, op de standzonen van spannen en ogiefgebint en op de sporen en de ogiefstijlen.



HALVE SPANTEN IN HET KOOR

De halve spanten in het koor hebben geen trekbalck, wel is onder spant 12, telmerk II, nog een slihblokkeel en hanggereel aanwezig.

Een slihblokkeel is een blokkeel in één vlak met de trekbalck. Een hanggereel is een verbinding tussen gewelthout en een dakspoor.

De spanten 8 en 13, gemerkt als > (rechts) en / (links) zijn tegengebinten in een 3/8 koorluiting. (zie afbeelding 2 en 8)

De telmerken in het koor zijn geen vervolg op de merken op gebinten en gespannen in de kapel. Vanaf spant 7 wordt er opnieuw gemerkt. zie blad; telmerken koor.

Overzicht trekbalcken onder de spanten 2 t/m 7

De gebinten onder de kap, bestaande uit 2 muurstijlen, 2 korbelen en een trekbalck,

Afbeelding 3

zijn niet doorlopend en ook niet in volgorde gemerkt.

In de westelijke en in de oostelijke helft komen achter-eenvolgens de nummers 2, 1 en 3 voor.

Ook links en rechts worden in beide ruimten verschillen weergegeven.

OVERZICHT HELE EN HALVE OGIEFGEBINTEN

De spitsboogvormige gebinten zijn in telmerken genummerd van 1 t/m 7. Ook op de kaptekening ten behoeve van de restauratie worden de spanten in dezelfde volgorde genummerd.

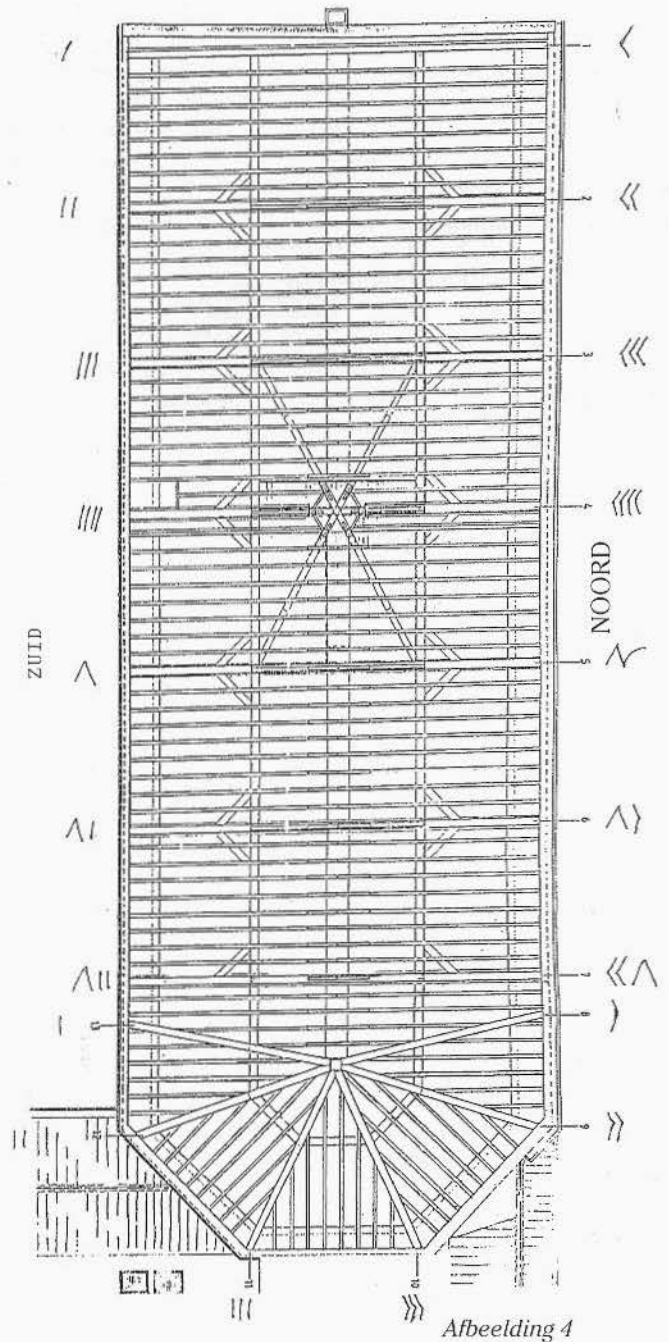
De halve spitsbooggebinten in het koor, worden in tegenstelling tot de bouwtekening, waarop genummerd van 8 t/m 13, in telmerken opnieuw genummerd van 1 t/m 3, links en rechts. (zie afbeelding 2 en 4)

TELMERKEN OP DE GESPANNEN

De hier aangegeven merken, één links en één rechts (gebroken merk), dienen als globaal overzicht van de toegepaste merken en de volgorde. In werkelijkheid staan op de gespannen vele merken op blokkeel, standzoon, spoor (2x), gewelthout, kalf, roosterhout en haanhout. (zie tekening 5, 6, 7 en 11)

In de kapel zijn de gespannen gemerkt van 1 t/m 48. Zes traveeën van acht. In het koor, links en rechts van 1 t/m 19. (zie afbeelding 10)

WEST



Afbeelding 4

LS00

CESTAFEN		WEST		1 1/4 24	
Spaan	Blatte	Spannen	Spannen	Blatte	Spaan
1		1	>		>
2		2	>		>
3		3	>		>
4		4	>		>
5		5	>		>
6		6	>		>
7		7	>		>
8		8	>		>
spaan 2					
9		9	>		>
10		10	>		>
11		11	>		>
12		12	>		>
13		13	>		>
14		14	>		>
15		15	>		>
16		16	>		>
spaan 3					
17		17	>		>
18		18	>		>
19		19	>		>
20		20	>		>
21		21	>		>
22		22	>		>
23		23	>		>
24		24	>		>
spaan 4					
25		25	>		>
26		26	>		>
27		27	>		>
28		28	>		>
29		29	>		>
30		30	>		>
31		31	>		>
32		32	>		>

Afbeelding 5

CESTAFEN		WEST		23 1/4 48	
Spaan	Blatte	Spannen	Spannen	Blatte	Spaan
1		21	>		>
2		22	>		>
3		23	>		>
4		24	>		>
5		25	>		>
6		26	>		>
7		27	>		>
8		28	>		>
9		29	>		>
10		30	>		>
11		31	>		>
12		32	>		>
spaan 5					
13		33	>		>
14		34	>		>
15		35	>		>
16		36	>		>
17		37	>		>
18		38	>		>
19		39	>		>
20		40	>		>
spaan 6					
21		41	>		>
22		42	>		>
23		43	>		>
24		44	>		>
25		45	>		>
26		46	>		>
27		47	>		>
28		48	>		>
spaan 7					
29		49	>		>
30		50	>		>
31		51	>		>
32		52	>		>
33		53	>		>
34		54	>		>
35		55	>		>
36		56	>		>
37		57	>		>
38		58	>		>
39		59	>		>
40		60	>		>

Afbeelding 6

TELMEER EDE		WEST		1 1/4 24	
Spaan	Blatte	Spannen	Spannen	Blatte	Spaan
1		1	>		>
2		2	>		>
3		3	>		>
4		4	>		>
5		5	>		>
6		6	>		>
7		7	>		>
1/2 spaan 1					
8		8	>		>
9		9	>		>
10		10	>		>
11		11	>		>
12		12	>		>
13		13	>		>
14		14	>		>
15		15	>		>
1/2 spaan 2					
16		16	>		>
17		17	>		>
18		18	>		>
19		19	>		>
20		20	>		>
21		21	>		>
22		22	>		>
23		23	>		>
24		24	>		>
1/2 spaan 3					
25		25	>		>
26		26	>		>
27		27	>		>
28		28	>		>
29		29	>		>
30		30	>		>
31		31	>		>
32		32	>		>
OOST					
33		33	>		>
34		34	>		>
35		35	>		>
36		36	>		>
37		37	>		>
38		38	>		>
39		39	>		>
40		40	>		>

Zowel aan de noordzijde als aan de zuidzijde wordt opgeteld gerekend vanaf spant 7 tot in het midden van de 3/8 hoorsluiting aan de oostzijde. Hier staan 7 nummers (5 naast elkaar). De op de tekening aangegeven halve spanten 1/2 en 3/2, totaal zes, zijn in werkelijkheid negen spanten 1, 2 en 3, links en rechts.

Afbeelding 7

ANDERE MERKEN

Naast de opgenomen telmerken komen er, vooral aan de westzijde van gebinten en spannen, ook andere merken voor. Deze merken zijn alle gekrast.

Het meest voorkomende merk is:



Bij enkele staat er een 1 voor het merk:



Soms ontbreekt een deel van doorgetrokken zijden van de driehoek. Dit komt meestal voor op plaatsen waar één of meerdere lijnen uit het hout lopen.

voorbeelden: of

Omdat de merken over de volle breedte van het hout staan, verschillen ze sterk in grootte. Op de gebinten zijn ze 200 mm' of meer groot en op de spannen ca. 100 mm'.

De merken komen in de kap van de kapel voor, op de halve gebinten in het koor en op de gebinten onder de kap.

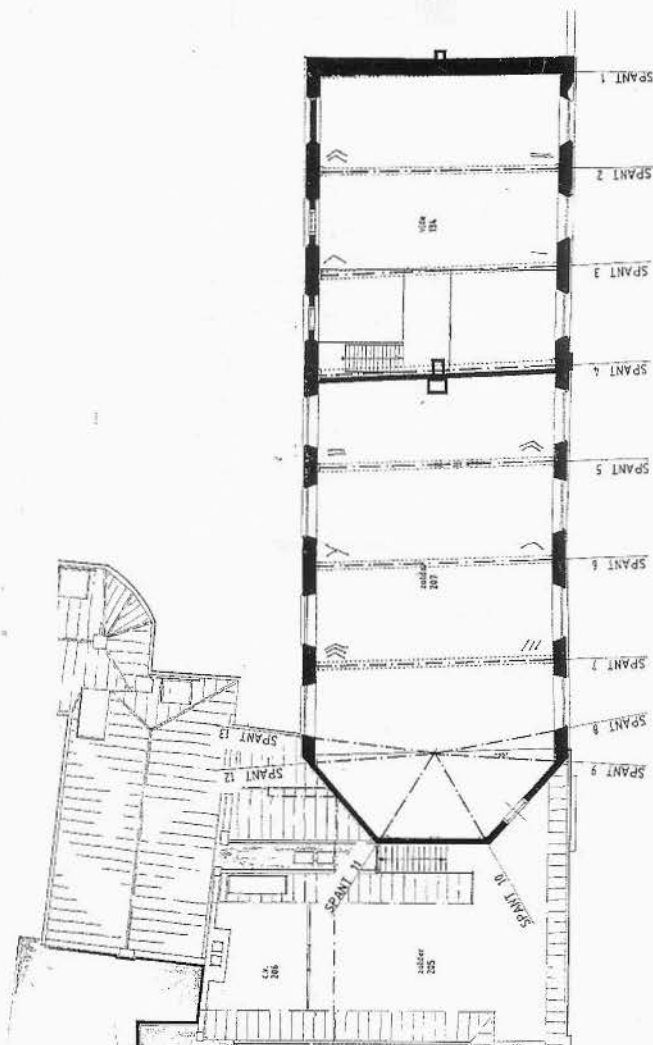
Onder anderen op:

- Kapel - spant 5 zuid.
- rib 6 zuid.
- spoor 14 zuid.
- spoor 37 zuid.
- spoor 48 noord.

- Koor - rib 8 noord
- 11 zuid

Gebint onder kap, o.k. trekbalk 7 noord.

Op spant 2 zuid staan een heel ander merk:



Afbeelding 8

Inhoudsopgave 1997

Vereniging:

P.M. Huisman	Jaarverslag 1996	19
P.M. Huisman	Voorjaarsledenvergadering 1997	60
P.M. Huisman	Najaarsledenvergadering 1997	152
P.M. Huisman	Resultaten ledenenquête	154
W.L. v.d. Waal	Financieel Overzicht 1996	16
A.G.F. v. Weel	Van de bestuurstafel	9,57,104,148
A.G.F. v. Weel	Ver. OudHoorn 80 jaar en springlevend	51
A.G.F. v. Weel	Een nieuw verenigingsgebouw	147
F. Uiterwijk	Oudhoorn tachtig jaar: feest.	107

Algemeen

P.R. Kleintjes	Muziektent hoort in Hoorn thuis	72
H. Lansdaal	Wim Nannings in Canada	8
H. Lansdaal	Nieuw bestuurslid: Marian Faber	62
H. Lansdaal	Co Slot bleef van Hoorn houden	68
H. Saaltink	De archiefgroep 'Hoorn 1806'	121
A.G.F. v. Weel	In memoriam Jan Luiten	177
Chr. Stoffelen	Aanwinsten documentatiecentrum	39,118
	Hoorn Oh Ja '96 waardeert ook OudHoorn	14
	Zeilen met een echte Hoornse Schouw	16
	Foto's gerestaureerde Statenlogement	72A
	Behoud Hervormde Kerk te Zwaag	63
	Cursussen Geschiedbeoefening '97-'98	127
	Lezers schrijven	95,112
	Jubileumpagina 2500ste bladzijde kwartaalblad	164

Stadsbeeld

L. Hoogeveen	Stadsbeeld, restauraties, wijzigingen en verval	34, 84,130,171
F. Uiterwijk	Verzetcollage over Aldi, Kl.Noord	176
F. Uiterwijk	Kent u Hoorn ook zo?	46,77,136,182
	Hoe Hoorn veranderde	48,96,144,192
	Nieuwbouw Nieuwland te hoog	135
	Banketbakkerijen in Hoorn	79

Geschiedenis

J.W.I. Entius	Hoornse wasserijen	167
dr. M.J. v. Gent	Strijd om de macht in Hoorn tussen Hoeken en Kabeljauwen.	3,64
A. de Graaf	Jaarverslag Stichting 'Het Carillon'	184
A. de Graaf	Jaarverslag Kerkmeijer-De Regtstichting	186
L. Hoogeveen	Willem Alexander Braasem, oud-bestuurslid	26
L. Hoogeveen	Simon Hendericus Boot, oud-bestuurslid	73
L. Hoogeveen	J.Chr.Kerkmeijer, oprichter OudHoorn	99
L. Hoogeveen	Maarten Storm, oud-bestuurslid	165
H. Lansdaal	Kweekschool aan De Gouw	32
J. Luiten	Telmerken in de kap van de Ceciliakapel	180
D. v. Miert	Petrus Junius over Hoorn	124
B.W. Pieterse/J.Roos	De Hoofdwacht, begrip uit het Westfries verzet	128
dr. J. Toes	Huwelijken tussen blank en zwart in het verleden	163
H. Saaltink	Men vraagt ons	41,90,138,187
H.A.M. Stumpel	Het Oude prentenboek van Hoorn, gezicht op de stad	69
H.A.M. Stumpel	Het oude prentenboek van Hoorn, gezicht op de Koepoortsweg.	109
H.A.M. Stumpel	Het oude prentenboek van Hoorn, accijnsoproer op Roode Steen	168
A. v. Zoonen	Jan Jansz. Deutel en het Journaal van Willem IJsbrandszoon Bontekoe	80
A. v. Zoonen	St.Maarten in augustus	113
A. v. Zoonen	Stadsorganist Swarthoff	156

Hoe Hoorn veranderde

Femke Uiterwijk



Een kijkje op de Appelhaven vanaf de Bierkade... en in de hoek ligt nog geen drijvend terras! Deze foto moet gemaakt zijn voor 1926, want het pand op de hoek van de Wijdebrugsteeg en de Appelhaven wordt dan afgebroken. (zie 'Hoorn, huizen, straten, mensen')

In 1929 wordt op die plek dan de kapperswinkel met bovenwoning van Kind gebouwd. Kapper Kind was tot voor een jaar of zes een bekend adres voor Horinese dames! In het kleine huisje dat op de foto op de hoek staat, worden door de heer Verwerda kruidenierswaren verkocht. Ook kolen behoren tot het assortiment. Die worden opgeslagen in het kleine pakhuisje achter het huis in de Wijdebrugsteeg, waar nu de fa. Wormsbecher haar vis bewaart. Vanaf de fa. Kind gerekend, is er de Bottelsteeg en dan volgt Appelhaven nr. 25, bewoner is K. Jongbloed. Hij is broodbakker van beroep. Huis nr.24a en 24 zijn in het bezit van J. v. Dijk, een zilversmid.

In 1910 vestigt hij een zilversmederij in nummer 24. In het pand nr. 23 drijft de familie Wormsbecher jarenlang een winkel, waar

touw, dekkleden enz. te verkrijgen zijn. Er ligt niet alleen een rol zeildoek voor de deur, ook tussen de twee bomen en bij wat een bankje lijkt, ligt een zeil over de straat uitgespreid.

Als u scherpe ogen heeft of met een loep kijkt, ziet u voor de winkel, links naast de boom, een vrouwtje voor de winkel zitten. Misschien mevrouw Wormsbecher. Het meest linkse huis op de foto is een pand met fraai baksteen-sierwerk. En in het kleine osse-oograampje bovenin is een Davidster aangebracht. Het gebouw rechts op de foto, Korenmarkt 14 en 15 dateert van 1875 en is in z.g. neo-renaïssancestijl gebouwd. De daklijst wordt maar liefst door veertien consoles ondersteund.

Onder de eerste verdieping, een beletage, bevindt zich een kelder. In 1917 krijgt volgens de gegevens in 'Hoorn, huizen, straten, mensen' de toenmalige eigenaar van het linker gedeelte een aanschrijving om de vochtige kelders niet als slaapplek te gebruiken!

Op de kop langs het water hangen netten te drogen.